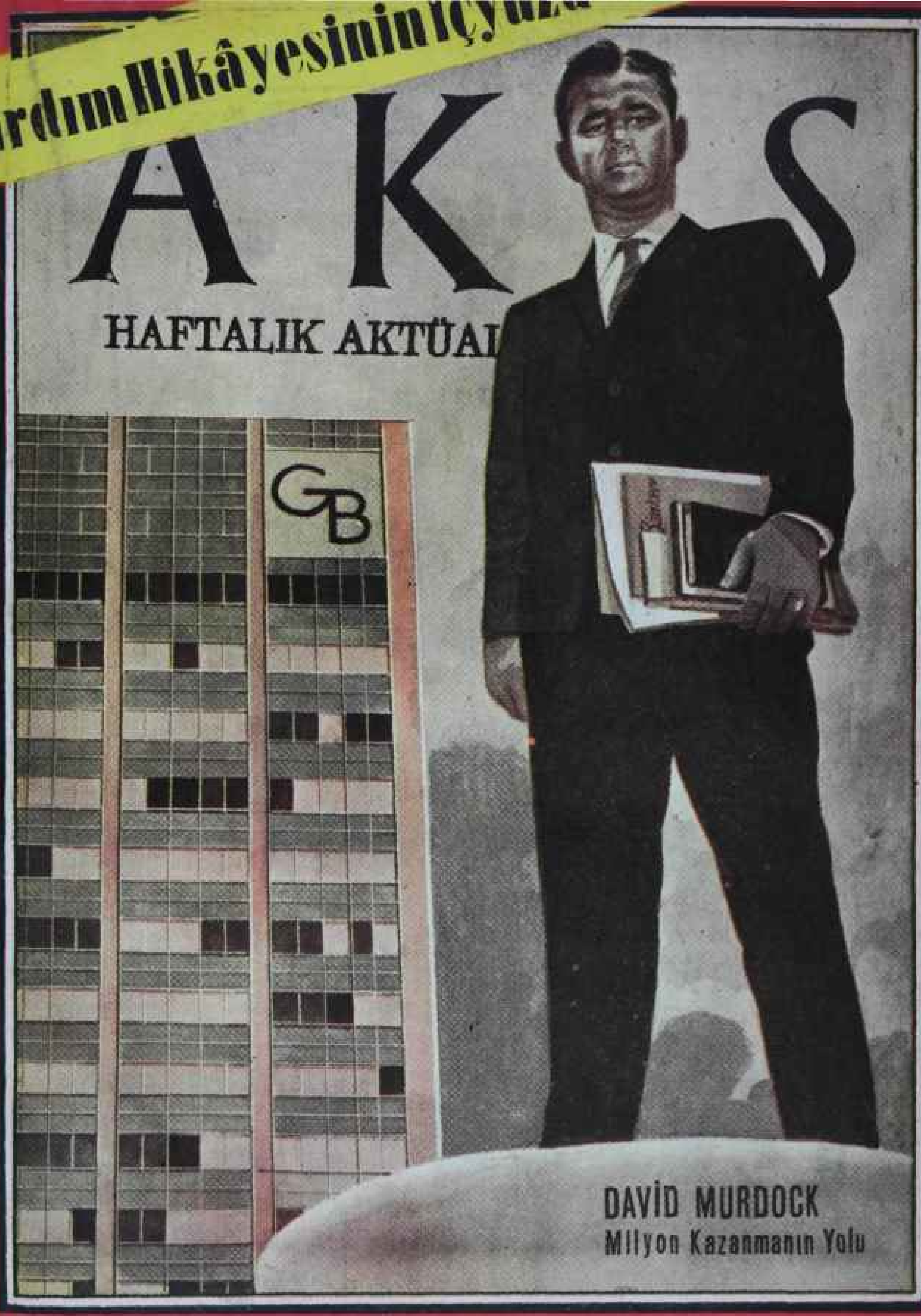

ardım Hikâyesinin İçyüz
AK S
HAFTALIK AKTÜAL
GB
DAVİD MURDOCK
Milyon Kazanmanın Yolu

FİATI 1 LİRA

Boş yere ıstırap çekmeyiniz...
Bütün ağrılara karşı
GRİPİN
itimatla kullanabileceğiniz en müessir ilâçtır
BAŞ ve DİŞ
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KİNİNLİ
GRİPİN
GRİPİN
GRİPİN nezle ve grip başlangıcında bir çok fenalıkları önler
GRİPİN baş, diş, adale, sinir ağrılarını bıçak gibi keser
GRİPİN sinir ve bel ağrısından eser bırakmaz
GRİPİN bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır
GRİPİN mideyi bozmaz, kalbi yormaz
GRİPİN Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin hususî ruhsatını haizdir
KİNİNLİ
GRİPİN

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt: XXIII, Sayı: 390

Yazı İşleri :
Rüzgarlı Sokak No: 15
Tel : 11 *89 92*
P.K. *689 Ankara*

İdare :
Rüzgarlı Sokak No: 15
Rüzgarlı Matbaa
Tel: 10 61 96

Başyazar
Metin Toker

AKİS *Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü*
Mübin TOKER

Yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	10.00 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	20.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	40.00 lira

İlan şartları:
Santimi: 20 lira
3 renkli arka kapak : 1.500 TL.
İlan işleri:
Telefon : 10 61 96
Dizildiği yer :
Rüzgarlı matbaa
Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
FİYATI : 1 LİRA
Basıldığı tarih: 17.12.1961

Kapak resmimiz

David Murdock

At binenin, kılıç kuşananın

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

İkiye ayrılmış XX. Asır dünyasında, tartışılan büyük meselelerden biri iki toplumdan hangisinin vatandaşa daha fazla imkân, serbesti ve başarı kazanma şansı tanıdığıdır. Batı bloku mensupları için bu toplum, batı toplumudur. Komünistlere gelince, onlara bakılırsa insan sâdece bir komünist toplumda her türlü zincirden azadedir ve kapitalist sistemde mevcut zümre istismarı öteki tarafta "varlıklı olmayanlar"a hayat hakkı tanımamaktadır. Bu iki iddiadan ikisinin de şimdiye kadar çok propagandası yapılmıştır. Bizde bile, bolşevik edebiyatının yasak bulunmasına rağmen tatlısu solcularından pek farklı manzara gösteren bir takım kalemler, üstü az kapalı şekilde komünist toplumun meziyetlerini saymışlar, kapitalist sistemin insan gelişmesine engel olduğunu ifade etmişlerdir. Feza adamı Gagarinin basit bir Boa vatandaşıyken dünyanın 1 numaralı adamı haline geldiği hikâyesi henüz hatırlardadır.

AKİS, bu haftaki İŞ ALEMİ sayfalarında, Amerikada cereyan eden bir hâdiseyi okuyucularına geniş bir şekilde vermektedir. Amerikada, sermayeleri sâdece zekâları, beceriklilikleri, dinamizmleri ve çalışkanlıkları olan bir düzine genç adam son yıllarda bir şehirde, toplu halde milyoner olmuşlardır! Vakanın şaşılacak bir tarafı vardır. Bu genç adamlar, sâdece içinde yaşadıkları toplumun imkânlarından faydalanmışlardır. "At binenin, kılıç kuşananın" derler. Tıpkı onun gibi, Föniks şehrinin milyonerleri toplumun içinden başarıyla sıyrılmışlar, ceplerinde metelik olmaksızın atıldıkları işleri başarıya ulaştırınca milyonlar kazanabilmişlerdir. Hikâye, Saturday Evening Post'tan alınmıştır.

The Saturday Evening Post'daki yazının başlığı

Föniks, iç sayfalarda okunabileceği gibi, Arizona çölünde geliştirilmiş ve medeniyetin nimetlerinden istifade edilmek suretiyle küllerinin arasından çıkartılmış bir şehirdir. Onan ve onun milyonerlerinin dikkat çekici macerası, çalışması, gayret sarfetmesi şartıyla herkesin ve her grubun bata sistemi içinde bir hayat hakkına sahip bulunduğunun parlak, güzel ve manalı bir delilidir. Hâdiseler göstermektedir ki sistemlerin faziletinden ziyade, asıl fazilet insanların çalışması, gayret göstermesidir. Fönikste bir düzine adam kendi cemiyetlerinin en parlak sınıfı arasına hiçten yükselirken, öteki tarafta da Krutçef, Komünist Partisinin XXII. Kongresinde bütün vadandaşlarına "Çalışmayan yemez!" formülünün Sovyet toplamamla tek prensip olduğuna hatırlatmıştır.

Görülüyor ki ne bir toplumda ne ötekinde, mevcut olmayan tek şey şahısların çalışmamak veya pek az çalışmak suretiyle kendilerine rahat, konforlu, mesut ve müreffeh bir hayat sağlamalarıdır.

Bu hafta, Türkiyenin iki hâdisesini YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda ele almış bulunuyoruz. Şu anda memleketimiz, kendisine huzurun, saadetin, refahın yolunu aramakta, kalkınmasını bir şekle sokmaya çalışmaktadır. "Hükümet" ve "Haftanın İçinden" yazılarıyla işin o tarafı üzerine eğilinmektedir. Ama bir başka -ve bir avuç- grup Türkiyenin tek meselesini saçla D.P. erkânına ve onların yardımcılarıma kurtarılması, iade-i itibarlarının sağlanması olarak görmektedir. Onlara ait hikâyeler de "Millet", "Adalet" yazıları ve o sütunlarda yer alan çerçeveli notlarda anlatılmakta, düşünceler söylenilmektedir.

Saygılarımızla AKİS

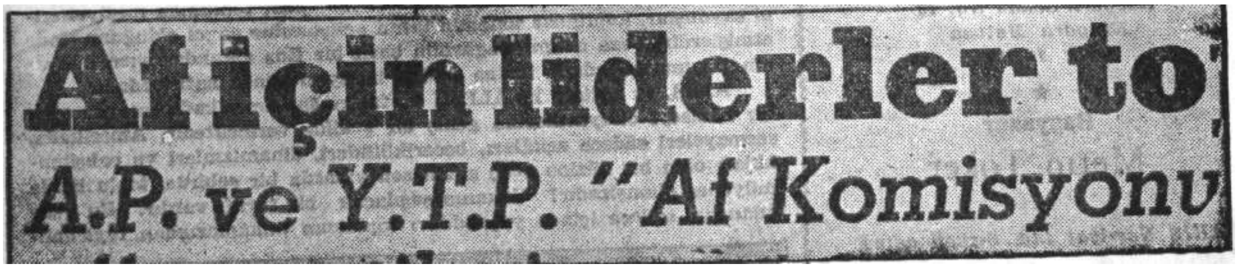
Cilt: XXIII, Sayı: 390

AKİS

HAFYALIK AKTÜALİTE MECMUASI

18 ARALIK 1961

YURTTA OLUP BİTENLER

Af için liderler to

A.P. ve Y.T.P. "Af Komisyonu

Gazetelerde af ile ilgili manşetler

Bir bardak suda bulanıklık

Millet

adım adım-

Tuhaf bir milletiz. Bitirdiğimiz hafta cereyan eden bir takım hadiseler, bunu bir defa dana ortaya koydu, Ekimin son haftasında, bu gün Mecliste temsil edilen dört partinin temsilcileri, gayrımeşru olduğu yürürlükteki Anayasanın tâ başında ilân edilmiş bir iktidarın, en yüksek adalet organı tarafından suçlu görülmüş mesulleri için bir affı şimdilik düşünmeyeceklerini taahhüt etmişlerdi Aralık ayının İkinci haftasında, aradan iki ay bile geçmeden hu' dört partiden üçü bir telâş içindedirler ve yarış halindedirler. Bunlar, İllâ af diye tutturmuşlardır. Sükûnetini muhafaza eden, işi ciddiyetten uzak hale getirmeyen sadece C.H.P. dir. İki ay bul Hattâ, iki ay bile değil.. "Şimdilik" tâbirinden böylesine kısa bir zamanın anlaşıldığına, aklı başında her hangi bir kimseyi ikna imkânı var mıdır? A-Ama politik endişeler, suni gayretler gene insan hislerin ve şefkatin üstüne çıkmıştır. Siyaset, bir defa daha her şeyi yenmiştir. Halbuki, siyasetin biz 'İmkanlar Sanatı" olduğu nasıl unutulabilir? Affın gürültü patırdıyla çıkmayacağını, zira çıkamayacağını, bu konuda yükseltilen har sesin onu biraz daha geriye ittiğini, çünkü memleketin sarflarının, kuvvet dengesinin, güven hislerinin buna müsait olmadığını politika esnafına nasıl anlatmak? Nasıl anlatmalı ki af günün meselesi oldukça ona karşı kuvvetlerin direnme gücü ayakla kalacaktır ve Kayseri, Türkiyenin en mühim meselesi değildir. Yassıada avukatları Yassıada sanıklarım bir defa perişan etmişlerdir. Şu anda her şey gösteriyor ki, bunların içinde yaptıkları siyasi envestismanı kâfi görmeyenler Yassıada suçlularım bir defa daha perişan e* deceklerdir. Zira, hiç kimsenin zerrece şüphesi olmasın. "Şimdilik"i "Asla"ile değiştirme teklifi Ekimin O son haftasındaki kuvvet ve delillerle af şampiyonlarının önüne getirildi mi, ilk imzayı basacaklar gene onlar olacak, fakat karşı koyanlar gene, bugün girişilen manevrayı hü zünle seyredenler arasından çıkacaktır.

Adım adına ilerlediklerini sananlar,eğer nereye gitmek İstedikleri hiç kimse tarafından görülmüyor, bilinmiyor sanıyorlarsa hemen uyanmalıdırlar. Bugün şunu isteyecekler, yarın bir adım ileri gidecekleri öbür gün bir yeni adım atacaklar, onu ö« teki adım takip edecek.. Tâ, ihtilâli suçlu, İhtilâlin yıkdığını kahraman hale getirinceye kadar. Ekimin o son haftasından bu yana yükseltilen sesler sâdece bunun işaretidir. Halbuki ihtilâli yapanlar, bunu koruma kudretine ziyadesiyle sahiptirler; Muhafaza edilen sükünet, hiç kimseyi al datmamalıdır. Bu, zaafın değil, kendine güvenin işaretidir.

Evet, adım adım ilerleme niyetinde olanlara yol açıktır. Ama, ihtilâli suçlu. İhtilâlin yıktığım kahraman hale getirmek için değil.. Kalın kafalarını bir başka adanın kayalarına vurmak için..

Siyasî envestisman uğruna bu kadar kalpasiz olmak caiz değildir! Zira herkes emin olabilir: Yükseltilecek ilk "Höt!" sesinde Kayserinin etrafında hiç kimse kalmayacaktır ve yere ilk kapananlar bugün en fazla bağıranlar olacaktır!

Allah rızası için sabırlı olmanın faziletine inanalım ve susalım. "En müsait zaman ", ancak o takdirde 'en yakın zaman" olacaktır.

Hükümet

Üç Adamın Hikâyesi

Geride kalan hafta içinde üç adam, Ankarada, hemen bütün alâkayı üzerlerine çektiler.Birisi çok uzun boylu, öbür ikisi normal ölçülerde bu üç adam haftanın başlarında bir akşam Esenboğa Hava Alanına İnen dört motörlü bir uçaktan çıktılar. Üçü de yabancıydı. Çok uzun boylusu spor bir ceket giymişti, pardesüsünü eline almıştı, Ötekiler, paltolarına bürünmüşlerdi. Yabancıları Dış İşleri Bakanlığının yüksek memurları, bu arada Ticaret Dairesinin Umum Müdürü Turgut Aytuğ karşıladı. Bunlar, NATO'nun eksperler heyetidir. Eksperler, haftanın başındaki o gün Türkiyeye Türkiyenin durumunu öğrenmek ve gerekli istatistik bilgiyi almak için geldiler. Bütün hafta boyunca da, bilhassa Devlet Plânlama Teşkilâtının uzmanları, Maliye ve Dışişleri Bakanlıklarının temsilcileriyle birlikte çalışıp durdular. Çalışmalar, her zaman olduğu gibi, günlük gazetelerin sütunlarında geniş spekülasyonlara yol açtı. O kadar ki, haftanın sonunda Turgut Aytuğun Ankaranın gösterişli Balin Oteli sa-

tonlarında verdiği kokteylde çok kimse, biraz ciddi biraz latife yollu, birbirine soruyordu:

"— Verecekler miymiş?"

Verilmesi bahis konusu edilen şey, tabii yardımdır.

Halbuki bu defa, hâdisenin mahiyeti biraz değişiktir.
Bakmak için..

NATO temsilcilerinden biri Fransızdır ve Olaf le Carpentier adını taşımaktadır. Carpentier, daha evvel gelmiş olan asıl heyetin Başkam Edgar Faure'un pek uzun süreler Hususi Kalem Müdürlüğünü yapmıştır. Boyu normalin çok üstünde olan odur. İkincisi bir Almandır ve Hans Habermeler adındadır. Üçüncüsü, Alfred White Amerikalıdır.

NATO, Türkiye ve Yunanistana bir yardımın yapılıp yapılmaması hususunda karar alma mevkiinde kalınca bu iki memlekete bir heyet göndermiştir. Fransanın tanınmış devlet adamlarından, maliyeci ve eski 3aşbakan Edgar Faure'un başkanlığındaki heyet, bilindiği gibi Atina ve Ankarayı daha önce ziyaret etmiş. İlk temasları yapmıştır. Şimdi gelenler, onların yardımcılarıdır ve aslına bakılırsa bunların bir karar, hattâ rapor yazma yetkisi yoktur.. Üç ahbap çavuşlar Türkiyede topladıkları bilgiyi alıp Parise götürecekterdir. Ama Faure heyetinin yazıp NATO Konseyine vereceği rapor, bu bilgilere ve üç ahbap çavuşların intibalarına dayanacaktır. Haftanın so-

Kulağa Küpe

Aç Tavuk ve Darı Ambarı

Duydunuz, değil mi? İstanbullular, gene yaşadılar, Y. T.P. nin Belediye Başkanı adayı, Yüksel Menderes! Y.T.P. lilerin tabiriyle, Menderes II. Rahmetli peder dalkavuklarının tabiriyle Fatih III olduğuna göre, bu da Fatih IV. İmara, rahmetli pederin bıraktığı yerden başlayacakmış. Eh, b,-rincinin. imarcılığı bir sabah gökten zembille inmemiş miydi? Bununki de inecek..

Hani, insan söylemese duasını esirgiyor diyecekler: Bu kadar benzerlikten sonra, bari Allah, sonlarını benzetmesini

nunda üç eksperle temas imkânım bulanlar, üçünün de müsbet hisler içinde bulunduklarını farketmekten kendilerini alamadılar. Bu arada Carpentier "Bizi malzeme bolluğuna boğdular" dedi. Sonra ilâve etti:

"— Şimdi, bunların İçinden çıkmak bize kalıyor.."

Heyetin başkentteki ilk temasları, bir takım nezaket ziyaretleri **şeklinde** oldu. Kaftanın ortasında çarşamba günü evvela Devlet Planlama Dairesi ziyaret edildi. Müsteşar Şinasi Orelle yapılan kısa mülakatı, Dışişleri bakanlığı Ticaret Dairesi Genel Müdürlüğüne yapılan ziyaret takip etti. Daha sonra da Maliye Bakanlığında Hazine Genel Müdür Muavini Ziya Müezzinoğluna gidildi.

Her üç ziyarette konuşulanlar, karşılıklı iltifatın **ötesine** geçmedi. Heyet üyeleri nezaket ziyaretlerini biran evvel bitirip **saat** 14 de yapılacak konuşmaya hazırlanıyorlardı.

Saat 14 de **Devlet** Plânlama Dairesinde yapılan toplantı sabahki temaslara benzemedi. Heyet, karşısında hazır bir ekip buldu, Devlet Plânlama Dairesi uzmanları esasen bu konuyla bir - İki aydır ilgilendiklerinden gelecek heyete verilecek bilgiyi hazırlamışlar, Türkiyenin Ekonomik durumu hakkında gerekli dokümanı ve plânı önlerine koymuşlardı. Hattâ Teşkilâtın 1962 Geçiş Plânı -Meşhur mavi kaplı kitap- bir baştan ötekine ingilizceye tercüme olunmuştu. Üstelik heyetin gelmeden önce Plânlama dairesinden sorduğu 18 sualin cevapları da hazırdı. Sualler Türkiyenin yapacağı yatırımlarla ilgiliydi ve bunların mahiyeti hakkında bilgi istiyordu. Ayrıca 18 sual içinde Türkiyenin bütçe durumu, ekonomik bazı hususlar, NATO ile ilgili bazı askeri tesisler-

NATO Yardım Kurulu üyeleri Şinasi Orelle toplantıda
Tatlı sürpriz

Adnan Menderes

Türkiye şu anda, yeni bir tecrübenin eşiğinde bulunuyor. Adına kısaca Kalkınma Dâvası dediğimiz ve şu veya bu yoldan bal çaresine ulaştırılması şart mesele, dev gibi karşımızda durmaktadır. Aslında, devle tanışıklığımız bugünün işi değildir. Bütün Az Gelişmiş Memleketler gibi Türkiye de, İkinci Dünya Harbinin sonunda bir yol ağzında kalmıştır. Bahis konusu memleketlerin çoğu o tarihte iktisadi istiklallerine siyasi istiklalleriyle birlikte kavuşmuşlardır. İkinci Dünya Harbinin sonu, Türkiyeyi, başka şartlar altında bulmuştur. Müstakil, itibarlı, kuvvetti ve derlenip toparlanmış bir millet! Ama, tıpkı ötekiler gibi Türkiye de kendisini ekonomik ve sosyal alanda dünyanın yeni şartlarına uydurmak mecburiyetinin bütün ağırlığını omuzlarında hissetmiştir.

1945 yılının Ankara Hükümeti, karşısında bulunduğunu gördüğü Kalkınma Dâvasını demokratik bir rejim içinde çözme kararım vermiştir. Otoriter bir idare tarzından serbest bir idare tarzına geçiş, bu kararın neticesi olmuştur. İlk beş yıl, bu yüzdendir ki, siyasî bir "kendini arama gayreti" içinde geçmiştir. Ama 1950'de İktidara gelen parti, meselenin o tarafım hukuken ve fiilen halledilmiş kaide bulmuştur. 1950'de ne yeni iktidarın otoritesi münakaşa edilmiş, ne de Demokrasinin fazileti bu topraklar üzerinde tartışılmıştır. Bilâkis yeni İktidar, ruh haleti bakımından, Türk milletini Kalkınma Davası için canlı, heyecanlı, ateşli, istekli ve anlayışlı bulmuştur. Bu manevi unsurların yanında, başlayan Amerikan yardımı ve eski iktidarın biriktirdiği imkânlar Türkiyeye yeni ufukların açılabilmesi için ciddi önemde destekler olmuştur.

Buna rağmen, on yılın sonunda, D.P. Tecrübesi bir muhteşem fiyaskoyla neticelenmiş ve Türkiyeyi, tes--im aldığı noktanın çok gerişine getirip bırakmıştır. Şimdi, onbir yıllık bir gecikmeyle ve sâdece maddi imkânları tamamen tüketmiş olarak değil, aynı zamanda manevi unsurlardan da büyük kayıplar vermiş halde devle yeniden boğuşmaya hazırlanıyoruz. Bu mücadelenin başında, geçmişteki hezimetin sebebi üzerine gerçek ve objektif bir teşhis koyarsak başarı şansımızı peşinen, belirli bir uisbette arttırmış oluruz.

Böylesine geniş bir konuyu, şüphesiz ki bir makale* nin bir kaç sütunu içinde enine boyuna incelemek imkânı yoktur. Ama kafan ana çizgileri, gene de belirtmek kabildir.

Türkiye, ekonomik strüktürü balonundan Az Gelişmiş Memleketlerin tipik hususiyetlerini taşımaktadır. Bu hususiyetlerin başında, bünyeyi düzensizlik gelmektedir.

İstisnasız bütün Az Gelişmiş Memleketlerde olduğu gibi Türkiyede, nüfusun pek büyük bir kısmı topraktan geçinmektedir. Bir defa, bu nisbet, tarım istihsaline nisbetle fazladır, Toprak Sistemi ise, bu mahzuru önleyecek değil, geliştirecek istikamettedir. Bir sanayi kurulmuştur. Ama bu sanayi kifayetsizdir. İmalatı daha ziyade istihlak maddeleridir ve bir ekalliyetin ihtiyacını karşılamaktadır. Böyle bir manzume içinde Demir - Çelik Sanayii bir adacık gibi küçük ve garip durmaktadır. Bütün istihsal âletleri ve ekseri istihlak malları dışardan getirtilmektedir. Tarım ve Sanayi sahalarının ikisi de, iç piyasa için çalışmaktadır. Birinci sahadaki istihsalin pek cüz'i bir kısmı ancak ihraç olunabilmektedir ve bu, memlekete giren yabancı dövizin kaba ekseriyetini teşkil etmektedir. İthal edilen ham maddeden mamul maddelere, lüks eşyadan istihsal aletlerine her şey bu dövizle ödenmektedir. Bu yüzden ithalatın hacmi, büyük nisbette ihracatın hacmine ve bilhassa ihraç mallarının dünya piyasasındaki fiyatlarına bağlı kalmaktadır.

Bu kronik muvazenesizlik ehliyetli idaresi ve teknisyen, uzman darlığı dolayısıyla tedavisi daha güç şekil almaktadır. Şark cemiyetlerine has hastalıklar zorluklara eklenmektedir. Bunların hepsinin üstünde doğumlarda süratli bir artış ve ölümlerde, tıbbın ilerlemesi sayesinde azalış vardır. Çoğalan nüfus ve azalan, yahut aynı kalan istihsal! Türkiyenin meselesi, bugün olduğu gibi, 1950'de de iktidarın karşısına bu şekilde, yani bütün Az Gelişmiş Memleketlerin derdi olarak çıkmıştır. İkinci Dünya Harbinin sonu, kendilerini bir Demir Perdeyle muhafaza etmeyen memleketlerin hepsinde ileri memleketlerin istihlak eşyalarını moda haline getirmiş, sosyal bünyede de devrin icabı olan reformları gerektirmiştir. Bu, düzensizliğin üzerine tuz biber ekmiştir.

Menderes idaresi, işin garip tarafı, karşısında bulunan devi, iktidara geldiğinde görmüştür. Onu yenebilmek için, gerekli adımlan da atmıştır. Bu ilk adımlarında eski iktidarın bıraktığı imkânlar ve onlara katılan Amerikan Yardımı büyük destek olmuş, 1950'yi hemen takip eden bir kaç yıl bazı şaşırtıcı neticeler alınmıştır. Fakat Menderes idaresinin nefesi, kısa zamanda kesilmiştir. Bunda, toplumun şartları kadar liderin, Yassıada duruşmalarında bütün çıplaklığıyla beliren kifayetsizliği de başlıca, rolü oynamıştır.

Evvela Türkiye, ihraç mallarını çeşitlendirme gayretinde başarı kazanamamıştır. On yıllık D.P. tecrübesinden sonra bugün, ihraç mallarımız hâlâ, klâsik bir kaç kaleme inhisar etmektedir. Bu bir kaç kalem, bizim sabit dış gelirimizin esasıdır. İlk yılların spektaküler hacim artması, dış piyasalarda konjonktür değişir değişmez eski kısır haline dönmüştür. Buğday ve, pamuk bunun iki parlak misalidir. Kromda Kore Harbinin geçici tesiri de bu arada sayılabiliri Bir, on sene evvel israil ne ihraç ediyordu, bugün ne ediyor ona bakınız, bit de bize! İsrailin sağladığı çeşitlilik nasıl başdöndürücüyse, bizin durgunluğumuz o nisbette hayret uyandırıcıdır, Türkiye hep, bilinen bir kaç tarım ürünü ile bir kaç madeni ihraç ederek tediye muvazenesinin cılız gelir kısmını doldurmaktadır. Biraz muhayyele, biraz sebat, biraz gayret ile tabiatın çizdiği bu dar sahayı geliştirmek kabil olacakken o konuda tam bir hareketsizlik hüküm şürmüştür.

Aynı hareketsizlik yüzünden tarım alanında verini» hemen sâdece ekilen sahanın genişletilmesi dolayısıyla artmış, saha tükenince bu gelişme de durmuştur. Bundan dolayıdır ki D.P. İktidarının ilk yıllarında başlayan sosyal kıpırdanma arızi kalmıştır. Halbuki bu devam etseydi, ekseriyetin satın alma gücünün artışı daha geniş bir iç piyasa yaratacak ve sınai gelişmesi ko-

Neden Battı?

Metin TOKER

laylaştıracaktı. Tarım reformunun, sanayi reformuna nazaran daha küçük sermayeye ihtiyaç gösterdiği bir gerçektir. Ama gösteriş merakı mevcut sermayeyi tarım sahasından çekmiş, ilk yılların geçici başarısı devamlı kalacak sanılmış, verimsiz sahalara yatırım yapılmış, bir tedavi ümidi gösteren ekonomik düzensizlik devam ettirilmiştir. Bu yüzden ne İsaya yaranılmıştır, ne Musaya. Ne tarım reformu gerçekleşmiştir, ne sanayi. Böylece de, satın alma gücü ciddi gayretten ziyade enflasyonist tesirlerle yürür hale gelince dağınık ve kaptıkaçtıcı bir sanayi dönüm başına verimi az, statik bir tarımın yanına eklenmiştir.

Mahalli tasarrufu da, dış yardımları da verimli yatırımlara yatırmamak veya yatıramamak Menderes İdaresinin sonunu çabuklaştırmıştır. Ciddi bir plân, bir program yapılacak yerde bilgisiz bir liderin kaprisleri, opportünist bir partinin arzuları ve kısa görüşlü politikacıların oy kaygıları D.P.nin yatırım siyasetini çizmiştir. 1950'den 11 yıl sonra bugünkü iktidarın sırtına yüklenen ağır, kirli miras bu tutumun neticesidir. İpin ucu bir kare kaçırıldıktan sonra batağa gömülündükçe gömülünmüş ve müflis bir tacirin yaptığı gibi günü geçirebilmek için istikbal üzerinde pek feci ipoteklere girişilmiştir. Bu çeşitli sebeplerin üstüste eklenmesi, Türkiyenin karşısında bulunan devin Türkiyeyi ve idarecilerini yerle bir etmesine yetmiştir de, artmıştır bile..

Zira "Artan Nüfus Yerinde Sayan İstihsal" problemi bütün vehametiyle, hu hataların neticesi Menderesin karşısına, dikilince sapasağlam sinire sahip olmak bir yana, hiç bir lider vasfı taşımayan D.P. Başkanı kolayca çileden çıkmıştır. Bu bünyevi düzensizliği tedavi edebilmek için alınması şart zecri tedbirleri alabilecek kuvveti kendinde bulamayan D.P. diktatorya yoluna sapmayı denemiş ve o zaman, iktisaden karşısında bulunan Memleketin sağlam kuvvetlerini siyaseten de karşısına almış, feci akibetine doğru dolu dizgin yönelmiştir. Memleketin sağlam kuvvetlerinin, bir şahlanışla memleketi Menderesin elinden kurtarması bir büyük talihtir. Zira onlar vaktinde şahlanmamış bulunsaydı, hiç kimse zerrece şüphe etmemelidir, Türkiyenin ekonomik ve sosyal strüktürünün değiştirilememesi neticesi başka kuvvetler mutlaka şahlanacaktı.

Türkiyedeki D.P. Tecrübesinin başarısızlığa az Gelişmiş Memleketlerdeki aynı istikamette gayretler arasında tek başarısızlık değildir. Buna benzer fiyatskolar siyasi ve iktisadi istiklallerini İkinci Dünya Harbi nin sonunda kapanmış pek çok beldede ortaya çıkmıştır. Bu memleketlerin hepsi, kabahatin büyük payını kendilerinde, liderlerinin küçük çapında ve milletçe çalışmaya fedakârlığa razı olmayışlarında arayacak yerde sulanmayı ve başkalarının anlayışsızlığından, sistemin, mahzurlarından şikayeti tercih etmektedirler. Böylece hedef, kullanmak için bu sistemin şampiyonluğunu yapan Amerika ve onun fiili idaresi altındaki iktisadi teşekküller olmaktadır, Gerçi Amerikanın, bir takım fiyaskolarda hiç günahı yok değildir. Kendi menfaatlerini koruduğuna inandığı reform düşmanı ve sosyal sahada gerici diktatoryaları ve yarı diktatoryaları desteklemesi Amerikaya pek çek gerçek dost kaybettirmiştir. Rüşveti ve rüşvetçiliği teşvik etmesi ayıp karşılanmıştır. Düşünmek lâzımdır ki Economist dergisinin 1957 yılında Washington'da bulunan muhahirinin yazdığına göre Amerikan maliyesi, Az Gelişmiş Memleketler idarecilerine verilen rüşvetlerin hesap defterlerine zaruri masraf olarak işlenmesini kabul etmektedir! Ama, gibi hataların ve demokratik rejimin tabiatında olan güçlüklerin yanında asıl kusurun milletlerde ve idarecilerinde olduğunu bizim D.P. Tecrübesi 1 numaralı şahittir.

Bu gerçeği kabul etmenin güçlüğüdür ki, bir defa hezimete uğramış Az Gelişmiş Memleketlerin aydın sınıflarında henüz denenmemiş "Öteki Sistem"e bir hasret uyandırmaktadır. Halbuki "Öteki Sistem" fertlerden ve toplumdan, hem de belirsiz bir istikbalde gerçekleşebilecek cennet için çok daha büyük fedakârlık, hattâ kan ve ıstırap istemektedir. Sovyet Rusya ile Çin tecrübesi, "Öteki Sistem"in başarılı sonuç verdiği tek iki misaldir. Ama Ruslar ve Çinliler o sistem içinde katlandıklarının yarısına bir demokratik sistem içinde katlansalardı, acaba daha mı az başarı kazanacaklardı? Şüphesiz, toplulukla bir muayyen seviyenin altındaysalar fedakârlığa ve zecri tedbirlere gönül rızasıyla katlanma olgunluğunu gösteremediklerinden dolayıdır ki "Öteki Sistem" bir zaruret olarak ortaya çıkmaktadır, Nitekim, İkinci Dünya Harbi sonrasının İngilteresi de, Almanyası da bünyelerinin malik bulundukları ciddi avantajlar bir yana bu dayanıklılıkları, bu vasıfları sayesinde Rubikonu aşmışlardır.

Bizde, 1950'nin maddi ve manevi imkanlarını da kaybetmiş halde giriştiğimiz bu yeni tecrübe başarı kazanacak mıdır? İki unsur, ümit verici işarettir. Birincisi, başımızdan geçmiş ilk tecrübedir. Ondan gerekli dersleri tam olarak çıkarttığımız hususuna, insan Büyük Meclise ve onun mensuplarına bakınca, doğrusu istenilirse kolay inanamıyor. Orada, daha ziyade nelerle uğraşıldığım ve hangi meselelerin üzerinde durulduğuna görmek ıstırap yeriyor. Şartlardan böylesine gafletin, şaşırtıcı tarafı yok. Ama, ortada mevcut tecrübe memleketin sağlam kuvvetleri tarafından değerlendirilirse ve bir takım politika esnafının şamatası dindirilebilirse, kafalar meselelerin gerçekten önemli tarafları üzerine eğdirilebilirse şu intikal devri kısa sürer, Büyük Meclisteki o çeşit gayretlerin umumi efkârda ciddi tepkilerle karşılaştığından belki gürültünün içinde olanların haberi yoktur ama, bunlar mutlaka ayılacaklardır.

İkinci bir ümit, İnönünün şahsiyetidir. İnönü bu şahsiyetini sâdece politika kombinezonları için değil, fakat millete gerçek ve ciddi bir kalkınmama elzem şartlarını kabul ettirtmek maksadıyla ortaya koyarsa, durumu anlatıp bir heyecan, aşk, ateş dalgası estirebilirse, hadiselerin yaratılmasında insan faktörünün önemini görüp ona hitap ederse Türkiye, İstiklâl Savaşından sonra Kalkınma Dâvasında da bütün Az Gelişmiş Memleketlere örneklerin en mükemmelini verebilir. Bizim başımızda olan, devasız bir dert değildir. Mesele derdi iyi teşhis edip, devasının ilâcını bünyeye zerkedebilmekten ibarettir.

le, bunlara sarfedilecek meblağ soruluyordu.

Plânlama dairesi üçlü heyete istenilenleri geniş tafsilatıyla verdi. Heyet bunları incelemek üzere 12 saat müsaade istedi.

Hikâyenin esası

NATO'nun yapacağı bu yardımın kararı, NATO Konseyinin bundan önce Oslo Toplantısında alındı. Daha sonra, Komadaki Antikomünist Devletler toplantısında meselenin başka cephesi üzerine eğilindi.

NATO'da ilk beliren cereyan, bir fon kurulması ve teşkilâta dahil olsun olmasın, gerekli bütün memleketlere yardım yapılması şeklinde tecelli etti. Fakat buna, bilhassa Türkiye ile Yunanistan itiraz ettiler. Bir defa, NATO bir askeri teşekküldü. O sıfatı itibariyle, başkalarının NATO'dan yardım kabul edip etmeyecekleri meçhuldü. Sonra, NATO'nun içinde zayıf bünyeli memleketlerin mevcudiyeti nasıl unutulabilirdi ki?. Evvelâ onların dâvası üzerine eğilmek gerekmez miydi? Komadaki toplantıda hesaplar, Batının, nötralist devletlere yaptığı yardımın NATO içindeki Az Gelişmiş Memleketlere yaptığı yardımın çok üstünde bulunduğunu gösterince biraz hizaya gelindi. Zira bu sonuncular, NATO içinde bir askeri gayret sarfediyorlardı. İktisaden bu gayreti karşılayacak hale gelemezlerse, taşıma suyla değirmen daha ne kadar müddet dönebilecekti ki? Böyle olunca NATO, Türkiye ve Yunanistanın meseleleri üzerine eğilmek lüzumunu hissetti.

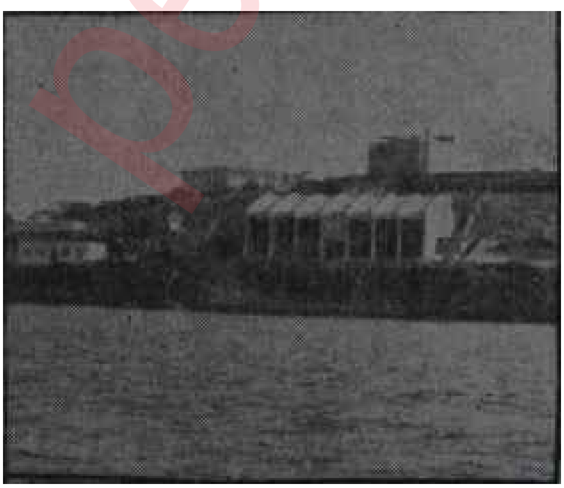
Hele bu arada Avrupa iktisadi İşbirliği Teşkilâtı, kendi bölgesinde Milli Gelirin on yılda % 50 nisbetinde artması kararını verince NATO'nun, zayıf mensuplarının yaralarını sarması farz oldu. Zira bu, nüfus artışı nisbeti düşülürse, aşağı yukarı % 4 nisbetinde kalkınma hızını gerektirmektedir. Türkiye, Milli Gelirinin % 18'i nisbetinde bir meblağı bu işe ayırırsa böyle bir hız elde edebilecektir. Halbuki iç kaynaklarımızı kullanmak suretiyle, yatırımlarımızın Milli Gelirin -bu, 30 milyar lira civarındadır % 14'ünün üstüne çıkması İhtimali yoktur. Demek ki açık, dış yardımla kapatılacaktır.

NATO, her hangi bir karar vermeden önce, Türkiyenin durumunu bütün çıplaklığıyla görmek istedi. Bitirdiğimiz hafta içinde, üç ekspe-

ihtilâl Tasarrufları

Bir noktayı, unutuyor gibiyiz. Biz 15 Ekim seçimlerini, o günden öncesi üzerine sünger çekilsin diye istedik. İstedik ki Türkiyenin hayatında o gün bir yeni, temiz, beyaz sayfa açılsın. Eski kinler, eski infialler, haksız sanılan, haksız olan davranışlar unutulsun. 27 Mayıstan evvelki devrin hesabı, İhtilalle kapatılmış bulunsun. İhtilâl de seçimle bitsin. Böylece, mazi üzerine eğilmek âdeti kalksın, gözler istikbale çevrilsin. Bu memleketin asıl dertleri ortadayken ve her biri bir hal yolu beklerken dar çekişmelerle uğraşılmasın.

Hayır, sanki böyle söylenmemiş. Sanki denilmiş ki, İhtilal en iyi niyetlerle bir kenara çekilince siz İhtilâli münakaşaya başlayın. Bizim ihtilâlimizin hangi şartların icabı olduğuna ve bu yüzden milletçe nasıl bir kurtuluş olarak karşılandığını unutmak kabil midir? Bizim ihtilâlimiz bir zümrenin değil, milletin malıdır: Ama, ihtilâl bu! Her tasarrufunun kanuni, haklı, doğru ve âdil olmasına imkân mı vardır? Eğer ihtilâller bunları sağlasalardı, en faziletli rejimler demokratik rejimler değil, ihtilâl rejimleri olurdu. Niçin İhtilâl bir olağanüstü durumdur? Niçin ihtilâl istenmez? Niçin ihti lal son çaredir? Niçin ihtilâl ancak başka kapı kalmayınca başvurulan yoldur? Çünkü ihtilâl, kendine has mantığı, kanunu ve hukuku olan rejimdir. Bizim ihtilâl o mantığı, o kanunu, o hu-a kuku bir kenara bırakmaya razı olmuştur, bunu kabul etmiştir. Zira biz, milletçe onu bahis konusu etmeme tasarrufların] ele almama hadiseyi Ur olup bitti sayma vaadinde bulunmuşuzdur d» ondan.. Yoksa o pek âlâ man tığını da, kanununa da, hukukunu da sürdürebilirdi İyi mi ederdi? Hayır! Bin defa, hayır. Bu, ilelebet sürer miydi? Hayır! Bin defa hayır. En sonda başını belâya sokmaz mıydı? Evet! Bin defa evet. Ama, bu denemeyi yaşamamak için bir Centilmenler Anlaşması kabul edilmiştir. İhtilâl seçim yapacaktır, İhtilâl seçimle bitecektir!

Yassıada

Hatırla sevgilim..

Bunları, simdi söylemek neden? Bir takım aklıevveller havanın müsait olduğu kanısı içinde İhtilâli münakaşaya kalkışmış görünüyorlar da, ondan. Sözlü sorular, teklifler, takrirler.. Bir tanesi, düşüklerin radyoda söz konusu edilen haksız iktisap iddialarının hesabını soruyor. O yayınlar yapılırken, bugün, pek tesirli sandığı teşrii masuniyet zırhı arkasında kabadayılık taslayan zat susuyordu. Ama bu mecmua, o yayınların bir psikolojik hata olduğunu söylüyor, bunların iyi tesir etmediğini bildiriyor ve durdurulmalarım istiyordu. Şimdi, bu mecmua diyor ki: Olan oldu, bir seçim yapıldı ve bütün hesaplar görüldü. Fakat, o ne? Öteki kahraman, hesap sormaya kalkışıyor. Neyin hesabı? Seçimle ispat edilen iyi niyetin hesabı mı?

Biz, başta İhtilâlin ta kendisi, herkese ispat etmek istedik ki ihtilâllerin münakaşasının yapılmaması için onların ayakta beklemesine lüzum yoktur. Milletlerin sağduyusu bunu sağlamaya yeter. İhtilâl bize itimat etti ve oturdu. Ama eğer bir takım tatlı sn kahramanları bunun aksini İspat etme hevesine kapılmışlarsa ve onların mensup oldukları partiler bu gayretleri alenen takbih etmeyeceklerse olacak olan şudur:

İhtilâlden hesap gene sorulmaz. Zira bu, bir kuvvet dengesi işidir. Mukabil ihtilâli yaparsın ve hesabı sorarsın. Var mı, gücün?

Ansa, sen bu boş hayale kendini kaptırırsın, bakarsın, oturmuş ihtilâl karşında, gene dimdik ayaktadır Var mı, kazancın?

rin önünde işte bu strip - tease yapıldı.

"Evvelâ bilin!"

Toplantıda Türk heyeti NATO temsilcilerinin karsısına meşhut "Biz NATO'nun sâdık temsilcileriyiz Biz olmasak NATO batar. Sökülün paraları edebiyatıyla çıkmadı. Aksine, kat'i rakamla ifade edilebilecek hiç bir talepte bulunmadı. Ama bu sefer elde plan, program ve proje vardı. Eksperlere anlatıldı ki 1962 yılında planlı ekonomiye geçiş bütçesini tatbik edecek 1963'ten itibaren de beş yıllık planının yürütülmesine geçecektir. Elde yatırım planları mevcuttu ve bunların adedi 656 idi. Heyetle projeler, hesap, kitap üzerinde görüşüldü. Türk heyetinin boşuna lâf söylememesi yabancıları memnun etti. Zihinlerine takılan bir endişe,bugün fikri sorulan Devlet Plânlama Teşkilâtının yarın da aynı nüfuzu muhafaza edip edemeyeceği oldu. Bu hususta İnönü Hükümetinin ciddi niyeti kendilerine bildirildiğinde kısmen rahat ettiler. Fakat haftanın sonunda hâlâ anlaşılıyordu ki burasının bir şark memleketi olduğu bilindiğinden eksperler gene de plân ve program fikrinin saltanatının ne kadar süre devam edeceği hususunda şüphecidirler.

İlk temaslarda, 1962 plânının tatbikatı için Türkiyeye 100 milyon dolar civarında bir NATO yardımının gerektiği ortaya çıktı Ama asıl dâva, Beş yıllık planın finansmanıydı. Bugün Türkiyenin ihracatı 325 milyon dolar civarındadır. Plâna göre ithalât İhtiyacı 540 milyon dolardır Plân, İhracat hacmini genişletmeyi başlıca hedef bilmektedir ama, bu hemen gerçekleşemeyecektir. Bir yandan Türk milleti ciddi gayretler sarfederken tediye muvazenesi uzun yıllar bu 150 milyon dolarlık açığı vermekte devam edecektir. O zaman 5 yıldan aşağı vadeli ve %15'ten fazla faizli olmamak üzere açılacak geniş krediler üzerinde duruldu. Türkiye, dostlarından bir tek şey istiyordu. Diyordu ki:

"- İşte, benim durumum. İşte, benim niyetlerim. İşte, bu niyetlerimi gerçekleştirmek için benim elimden gelen.. Evvelâ bunu bilin. Bildikten sonra da, beraberce deva arayalım !"

Bu "beraberce" tâbirinin içine Amerika, NATO, Dünya Bankası veya Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı gibi beynelmilel teşkilâtlar girmektedir. Türkiye istemektedir ki kalkınması için gerekli finansman -tabii plân ve programı görülüp tasvip edildikten sonra Batı alemi tarafından karşılansın. Bu, Türkiye için hayati zarurettir.

Eksperler, önlerine açılan levha-

İSTERÜK!

Mehmet Ali Arıkan

Bir memlekette demokratik rejimin yürüyüp yürümemesinde birinci derecede tesir sahibi olanlar ne Demokrasiye inananlardır, ne Demokrasiye inanmayanlar, Rejimin Kaderi, herkesten çok onu tatbik mevkiinde bulunanların elindedir. Eğer onlar Demokrasiyi iyi işletirlerse Demokrasi yürür, eğer onlar kendilerini sadece bu sistemin zaaflarına kaptırırlarsa Demokrasi çöker. Bunun tecrübesi, D.P. devrinde yapılmıştır. Böyle olduğu için de, rejim çöktüğünde mesul sıfatıyla milletvekillerinin yakasına yapışılmıştır.

Bir milletvekili, bölgesinin temsilcisi değildir. Bir milletvekili, memleketin temsilcisidir. Bu bakımdan topyekün vatanın meselelerini, dertlerini, imkânlarını ve hususiyetlerini bilmekle mükelleftir. Ama milletvekilleri, bölgelerinden topladıkları oylarla Meclise gelirler. Eğer bu yüzden küçük hesaplar büyük hesapların üstüne çıkarsa en sonda bir felaket, mutlaka gelip çatar.

D.P. devrinde bir "Vilayetlük isterük!" edebiyatı vardı. Her kasaba, fiilen ayaklanmış durumdaydı ve il olmak istiyordu. Bu yolda açılan kampanyalar, başlayan yarış, partilerin karşılıklı vaadleri ve tavizleri henüz hatırlardadır. İktidar mavi boncuk dağıtımına başladı mı, bölge temsilcilerinin yapmayacakları, istemeyecekleri yoktur. Tâ, Demokrasiyi bir Demagoji haline getirinceye ve onu katledinceye kadar..

D.P. devrinin "Vilayetlük isterük!" edebiyatının yerini, şimdi "Üniversite isterük!" feryatları almışa benziyor. Edirne üniversite peşindedir. Adana ondan geri mi kalacaktır? Eskişehir, böyle bir teşebbüs için olgun haldedir. Trabzonun nesi eksiktir? Bitirdiğimiz hafta içinde de Doğunun her partiden milletvekilleri bir araya gelerek Diyarbakırda kurulmasını istedikleri Gökalp Üniversitesi için Meclise, hiç fütur duymadan, bol imzalı bir teklif dayamışlardır. Her halde, bu Üniversitenin rektörlüğü için de, hareketin şampiyonlarından C.H.P. nin Mardin milletvekili Mehmet Ali Arıkan aday göstereceklerdir. Eee, bu başa başka traş olabilir mi?

Bir üniversite nasıl kurulur, ne ister, neye ihtiyaç gösterir? Bir milletvekili bunu idrakten acizse, Mecliste işi nedir? Üniversite, bu! Kaval çalmasını tedris etmeyecektir ki.. Yıkılıp giden idarenin "Bir mühür, bir müdür" ile açtığı liseler başımıza böylesine belâyken, bu liselerden "Matematik, Fizik, Kimya okumamıştır" şerhli diplomalar alan öğrenciler Teknik Üniversiteye girebilmek için sokaklarda nümayişler yaparken memleketin dört bucağında üniversiteler açacağız! Akıl mıdır, bu? Bir defa, hocasını nereden bulacaksın? Haydi, hocayı buldun. Vasıtası? Üfürükçü müdür, bu adam? Sonra, bu kadar üniversite mezununu ne yapacaksın?

Ama, Adana üniversite istemiş. Diyarbakıra şirin görünmek isteyen politikacı duracak mıdır? Yarın, Malatya ve Elâzığ, Van ve Tunceli aynı taleple Hükümetin karşısına çıkarlarsa hiç şaşmamak lâzımdır. Sadece Meclise verilen sözlü sorulara bakmak "One, efendim nerede, ben nerede?" demek için kâfidir.

Tevekkeli, Demagoji Demokrasinin katilidir dememişler!

Salim Başol

Bundan sadece üç ay kadar evvel bir isim ağızlarda, kalemlerde ve manşetlerdeydi: Salim Başol Seçimlerden bu yana Salim Başol adından kendisine hücum vesilesi haricinde pek bahsedilmez oldu. Fakat halkın alâkası eksilmedi.

Yüksek Adalet Divanının âdil, otoriter ve esprili Başkanının ne yaptığı, vaktini nasıl geçirdiği bir merak konusudur. Bu merakı gidermek içindir ki bitirdiğimi» haftanın sonunda bir AKİS muhabiri Başolu evinde ziyaret etti.

Küçük ve mütevazı döşenmiş bir salondu. Bej rengi örtülerin muhafaza ettiği iki kübik kanepe ve iki küçük koltukla, üzerinde koyu renk örtüler bulunan bir somye salonun süsleriydi. Yerde gene hayli yaşlı bir halı vardı. Avizeden dökülen sarı, temiz bir ışık, kapının tam yanındaki koltukta oturmakta olan kara yağız adamın yüzünde parıltılar bırakıyordu. Favorileri uzunca bırakılmış erkek çehreli adam konuştu:

"— İşte, bizim hayatımızı görüyorsunuz. Hiç de merak edilecek bir fevkaladeliği yok. Üstelik, tanışmak üzereyiz,"

Sonra eliyle, tam karşıdaki maun kaplama gardrobun üzerini işaret etti. Gardrobun üzerinde üç - dürt tane kübik sehpa, taşınmaya hazır, bekliyordu. Zaten, Kızılırmak caddesinin hemen sağına düşen Sema apartmanının 8 numaralı dairesinde ilk göze batan şey, bir derlenip toplanma, bir taşınma hazırlığıydı.

Bu mütevazi daire, bir yıldan çok bir zamandan beri Yüksek Adalet Divanının, bir zamanlar pek meşhur Başkam Salim Başol tarafından işgal edilmektedir. Ama şimdi Başolların evinde alışık olunmayan bir hareket dikkati çekmektedir. Mediha Başol uzun zamandanberi aradığı evi bulmuştur ve Başollar taşınma hazırlığını hızlandırmışlardır.

İşte bitirdiğimiz haftanın sonlarında birgün, bir AKİS muhabiri, İhtilalin 1 numaralı' hakimini bu dekor içinde buldu. Salim Başol koyu renk bir elbise giymişti. Sol elinde tuttuğu zarif siyah tespihini çekerek söze başladığında,başkentte bir gün daha bitmek üzereydi. Başol konuşmasına devam etti:

"— Kararlar tefhim edildikten sonra bizim işimiz bitti Sonra izinler faslı geldi."

Gülerek ilâve etti:

" —Herhalde bu kadar dinlenme de bize çok görülmez."

Sesinde bir eziklik, bir üzüntü seziliyordu. Bakışlarım bir noktaya teksif ederek konuştu:

"— Şimdi hatıralarımı yazmayı düşünüyorum. Henüz başlamış değilim, ama başlayacağım. Hele şu ev işini bir halledelim..."

Yüksek Adalet Divanı Başkanı ve "Yassıada Saati"nin ilgi merkezi Başol, tasavvurlarını özetledi. Hatıralarım iki kısımda toplayacaktı. İlk kısım, kendisine kararlardan önce ve sonra gelen mektupları ihtiva edecekti. İkinci kısım ise, Başolun 27 Mayıs ihtilâline ait müşahedelerini bir araya getiren kısım olacaktı. Muhatabı sordu:

"— Herhalde çok ilginç bir seri olacak.."

Başol cevap vermedi, sâdece gülümsedi.

Boşlukta bir adam

Kızılırmak caddesindeki Sema apartmanının 8 numaralı dairesinde ikamet etmekte olan bu, favorileri ve kendine has sesiyle herkesin pek iyi tanıdığı İhtilâl Hakimi, tam üç küsur aydır kendi âleminde ve son derece mütevazi bir hayat yaşamaktadır. Hergün erkenden kalkmak, traş olmak, hareketsiz geçen günlerin verdiği kiloları atmak için jimnastik yapmak, sonra eline bir kitap alıp okumak... İşte Yüksek Adalet Divanının, o insanüstü çalışmasıyla dillere destan Başkanının günlük meşgaleleri bunlardır. Başol hergün muntazaman, çok evvelden edindiği bir itiyadını tekrarlamaktadır. Bu, Bulvarda bir aşağı bir yukarı yürümektir. Bazan Çankayaya kadar tırmanır ve Çankaya sırtlarından şehri seyrettikten sonra yürüyerek aşağı iner. öğleleri Başollar hafif yemek itiyadında oldukları için, Başol geldiğinde sofrayı hazır bulur. Yemek faslı, kahve faslı, okuma faslı derken, Başol bir de bahar ki akşam olmuştur. Başol, içindeki ezikliği, boşlukta olmanın verdiği ıstırabı susturmayı başarabilen nadir insanlardandır. Yassıadanın o meşhur, Jimnastikhaneden bozma duruşma salonundan sonra Başol için en rahat yer, aile yuvası olmuştur. Bu yüzden, nice cazip teklifleri sâdece tebessümle savuşturmasını bilmiştir.

Fakat Başollar için derdin büyüğü, bundan bir ay kadar evvel ortaya çıktı. Başollara Saraçoğlu mahallesinde bir daire tahsis edildi. Doğrusu Başollar buna pek sevindiler. Böylece, hem kendilerine iyiniyetin en güzel misalini veren ev sahiplerine Sema apartmanının 8 numaralı dairesini terkedecekler, hem de gönüllerince bir eve taşınmış olacaklardı. Saraçoğlu mahallesinde G.M.C. ler Fahri Özdilekin eşyalarını taşırlarken, Bayan Başol yeni evinin temizliğiyle meşgul oluyordu. Her taraf pırıl pırıl yapıldı. Ne var ki işler pek yolunda gitmedi. Bunu Salim Başol şöyle izah etmektedir:

"— Bir de baktık ki, bizim bekâr oğlumuzun bir kooperatifte hissesi var diye bize evi vermekten vazgeçmişler. Tabii, ne diyebilirdik? Acıdığım, bizim hanımın emekleri oldu. Keşke evvelden bir beyanname filan isteselerdi... Biz de ümit1enmezdik..."

Bundan sonra Başollar gene ev arama derdine düştülar. Bu sebeple Salim Başol, bir kaç haftadır erinde pek yalnızdır. Üstelik bir gripal rahatsızlık, Bulvara

Ne Yapıyor ?

da çıkmasını önlediğinden, bu kabına sığmaz adam şimdi sadece çalan telefonlara cevap yetiştirmekte, bu arada Kur'an-ı Kerimin tercümesini dikkatle tetkik etmektedir. Kararların tefhiminden sonra ilk günler, protokol ziyaretleriyle geçti. Sonra, bazı zaruretlerin neticesi, Yüksek Adalet Divanı Başkanlığından ayrıldı. Bu arada bir Yozgat, bir de Kızılcahamam gezisi yaptı. Sonra başkente dönerek, kûşe-i uzletine çekildi. Ama gene de gönülden bel bağladığı 2? Mayıs İhtilâlinin gelişimini, neticelerini izlemekten geri durmadı. Fakat biç birşey ona, boşlukta bir adam olduğunu unutturamadı. Bazı gazetelerde hakkında çıkan haberlere kızmadı, ama üzüldü. Bunu:

"— Bari, hakikatleri tahrif etmeseler" sözleriyle izhar etti.

Hiç bir hadise, onun mütebessim edasını kaybettiremedi.

Bir mesut tesadüf

Başol, AKİS muhabirine izlenimlerini naklederken, bir mesut tesadüften de bahsetmeden edemedi. Tarihi Yüksek Adalet Divanının meşhur Başkanı, söze:

"— Hayatımın en heyecanlı günlerinden birini, geçenlerde Çankayada geçirdim" diye başladı, sonra şöyle devam etti:

"- Orada İnönü ile karşılaştım. İnönü beni şahsen tanımaz. Ama bende eskiden beri bir Atatürk, bir İnönü bağlılığı mevcuttur. Birini kaybedince diğerine sevgim iki kat oldu."

Çankayada e gün, İnönü ve M.BK. üyelerinin katılacakları bir yemek veriliyordu, İnönü içeri girdi. Suphi Gürsoytrak, Paşanın yanma yaklaşarak:

"— Paşam, işte Salim Başol" dedi.

Bundan sonra Başol ile İnönü arasında boyu bit sohbet başladı. Başol bu mesut tesadüfü anlatmakta ve:

"— İnönü benimle çok ilgilendi" demektedir.

Böylece anlaşılmaktadır ki, anlatılan bir takım hikâyelerin aslı esası yoktur ve İnönü. Salim Başolu ilk defa o toplantıda görmüş ve tanımıştır.

Başolun gündelik hayatını renklendiren tek değişiklik, eski itiyadı olan tiyatrolara gitmektir. Tiyatrolara muntazaman devam eder. Geçenlerde Üniversite öğrencileri Başolu evinden kaptılar ve Hukuk Fakültesine götürdüler. Başol ve gençler Dekan odasında son derece İlginç bir sohbette bulundular. Başol, gençlere, memleketin gidişi hakkında sualler sordu, cevaplar aldı. İhtilâlin Hakimi, bunu:

"— Gençlerle konuşunca, ümidim perçinleşti" sözleriyle izah etmektedir.

Başol, izini biter bitmez, İhtilâlden evvelki vazifesi olan Temyiz 1. Ceza Dairesi Başkanlığına döndü. Fakat bu arada hastalandığı için rapor aldı. 20 günlük raporu bitince, tekrar eski işinin başına dönecek ve yeni dava dosyalan arasına gömülecekti!. Gerçi Başol için bu, oldukça yorucu olacaktır. Ama, İhtilâle gönlünce ulanmış İhtilâlin Hakimi için bu, neticelerin en tabiisidir. Zira Başol, İhtilâlden kendisi için hiç bir şey beklememiştir ki...

Salim Başol evinde istirahat ediyor

Hak edilmiş dinlenme

nın teferruatını not ettiler, not ettiler, not ettiler. Bununla yetinmediler çeşitli sualler sordular. Anlaşılıyordu ki kafalarındaki arzu ihracatı arttıracak, daha doğrusu ihracât gelirini çoğaltacak verimli ve kısa vâdeli yatırımların hangileri olduğunu öğrenmektir.

Heyet Türkiyede, muhtemelen önümüzdeki haftanın ortalarına kadar kalacaktır. Sonra Parise gidecek ve topladığı bilgiyi, tavsiyeleriyle birlikte Edgar Faure heyetine verecektir. Asıl rapor, bu heyet tarafından NATO Konseyine intikal ettirilecektir, bitirdiğimiz hafta içinde teknisyenler seviyesinde cereyan eden bu çalışmalarda Türk heyetinin gayesi NATO Konseyine Türkiyenin iyi yolda olduğunu ve bu memleketin meselelerinin NATO'nun kendi meselesi sayılması gerektiğini belir--en bir raporun sunulmasını temin oldu.

Ondan sonrası, siyaset adamlarının işi olacaktır.

Selim Ragıp Emeç

Eğri Oturalım, Doğru Konuşalım

Kayseriden bir Yâssıada suçlusu, sağlık durumu itibariyle cezasını çekecek halde olmadığından muvakkaten salıvermiş bulunuyor. Muvakkatlik, tahliyenin sâdece adıdır. Yoksa, Selim Ragıp Emecin rahatsızlığı gözlerini kaybetmesine yol aktığından düşük D.P. milletvekilinin ve Son Posta gazetesinin eski başyazarının demir parmaklıklar arkası» ha bir daha dönmesi bahis konusu değildir. Bu, elbette ki son derece insani ve tabii makul, makbul bir karardır.

Şimdi geliniz, bir de bunun etrafında örülen maskaralığa bakınız Aman efendim, o ne dokunaklı yazılar Selim Ragıp Emeç o ama halin de tutulup Harbiyeye götürülmüş. Oranın Harbiye olduğunu, söylediklerinde anlamış. Sonra, Yâssıada. Yassıada hakkındaki bilgisi de, tahminden ibaretmiş. Hep öyle, gözleri görmez halde hakim huzuruna çıkarılmış. Buna rağmen, tahliye talebi reddedilmiş, tutuklu kalmış. Yassıadadan Kayseriye nakil, Kayseri cezaevi.. Bunlar hep Selim Ragıp Emecin mühayyelesini işleterek vakıf olduğu hadiseleri, vak'alarmış. "Burası Kayseri" demişler. "Burası Cezaevi" demişler. Daima, kolundan tutup yürütmüşler. Hiç bir şeyin farkına varmasına imkân bulunmadığı halde, ıstırabım devam ettirmişler. Onun ve tabii bütün mahkûm arkadaşlarının! Şimdi Emeç. kavuştuğu ailesinin arasında ellerini açıp Tanrıya öteki Istıraplıların da kurtarılması için dua etmekteymiş.

Bir acı levha ki, gönüller dayanmaz.

Şimdi, gel de sabret ve söyleme! Bu adara, bundan yıllarca önce gözlerini kaybetmiştir. Bu adam, o âmâ halinde sâdece Yassıadada kalmamıştır. Bu adam, o âmâ halinde Meclisteki yerinde de kalmıştır. Bu adam, o âmâ halinde Menderesin rejimini, baskı kanunlarını desteklemiş, gazetesinde hapishanelere tıkılan gazetecilere, kendi meslekdaşlarına oh çekmiştir. Bu adam, o âmâ halinde, her ay ödeneğini de, yolluğunu da hiç fütur duymadan, tam bir vicdan huzura içinde almıştır ve gidişi alkışlamayı, bunun karşılığı sayıp rahat etmiştir. O amâ halinde Büyük Meclisten istifayı dahi hatırına getirmediğinden dolayıdır ki Selim Ragıp Emeç o âmâ halinde kolundan tutulduğu gibi Harbiyeye, oradan Yassıadaya gönderilmiş suçlu görüldüğü için de cezalandırılmıştır. Ama Meclisin kapısından çıkıp gitmeyi kemlisine hatırlatmayan rahatsızlığı işte, cezaevinin kapılarını en insani sebeplerle açmıştır.

Bu mudur, İnsafsızlık ? Bu mudur kusur?

Hayır, hayır! Bir devrin bütün zulmü ve saçtığı ıstırap karşısında yüreklerinde sâdece politikanın hasırım barındıranlar bugün değişmiş değiller. O gün hangi sebep kendilerine zalimleri ve ıstırap saçıcıları övdürüyorsa bugün aynı sebep insanlık türküleri söylettiriyor: O, kör olası politika!

Adalet

Ayılanlar - Bayılanlar

Sosyal hadiselerde madalyonun sâdece bir yüzüne bakanlar ve kendilerini, madalyonun sâdece bir yüzü olduğuna inandıranlar, bitirdiğimiz haftanın sonunda bir gün ayılıverdiler. Daha Hükümet kurulalı bir ay dahi olmadığı ve memleketin ciddi tek meselesine el atılmadığı halde, sanki eh mühim iş Kayseri suçlularıymış gibi bunu dillerine ve kalemlerine dolayanlar, zamansız bir çıkış yapınca karşılarında birden memlektin üç ciddi kuvvetini buldu--ar: Basın, Gençlik ve Türk Silâhlı Kuvvetleri!

Gerçekten, bu acelecilik karşısında, bir makul affı içten isteyen kalemler dahi hareketin münasebetsizliğini acı ve sert şekilde belirttiler. Gençler, derhal durumlarını belli ettiler. TMTF bir tebliğ yayınlayarak amme vicdanında mahkûm olmuş kimselerin affını kabul etmeyeceğini belirtti ve Kayseri suçlularının tânamen hukuk prensipleri dahilinde muhakeme edilip mahkûm olduklarını, İhtilalin bu asil davranışının istismar edilmemeği gerektiğini söyledi. Üniversite Devrim Ocağı bir adım daha ileri gitti ve Büyük Atatürkün gençliğe bir tavsiyesini hatırlayarak "Memleket ve ulusumuzun yüksek menfaatleri söz konusu olduğu zaman ne polisi, ne adliyeyi, ne de parlâmentoyu dinleriz! dedi. Türk Silâhlı Kuvvetlerine gelince o taraftan bir ses yüksek perdeden çıkmadı Ama bunun sebebi, böyle bir harekete tevessül edilmeyeceğine dair Ordunun kanaatidir.

Memleketin üç kuvveti madalyonun ters tarafını politika esnafına ve İhtilâlden bu yana "Babamızın çiftliğine yabancılar girdi" ruh haleti içinde bulunan hırçın suçlu yakınlarına gösterince pes perdeden bazı sızıltılar işitildi. "Nedir bu Basın, bu Gençlik, bu Silâhlı Kuvvetler? Memleketin ali kıran, bas keseni mi bunlar?" diyenler de oldu. Tıpkı, 27 Mayısın arefesinde başta Menderes, hemen bütün düşüklerin yaptıkları gibi memleketin sâdece bir yüzünü, onu da kendi dar çevrelerinin aynasından seyredenler caka bile satmaya kalkıştılar. Ama balon çabuk söndü ve politika gayretiyle yarışa kalkanlar memleketin başındaki âkil ve tecrübeli adamı dinlememiş olmanın yeniden hüsranına uğradılar. Halbuki, bu işi onun takdirine bıraksalardı, böyle bir geri tepmeye mahal olmayacak ve her şey, kendi sakin akışını takip ederek selâmet kıyılarına daha kolay erişebilecekti.

Meşum yarış

Aslında hikaye, haftanın başındaki gün yapılan 3rup toplantılarıyla suyun yüzüne çıktı. A.P. grubunda Kayseri müşterileri için bir umumi af teklifi Şeref Kayalar -kardeşi Kayseridedir- tarafından ortaya atıldı ve birden pek çok taraftar buldu. Nitekim uzun müzakereler sonunda A P. Grubundan ' çıkan prensip kararı affın bir lâzime olduğu merkezindeydi ve İttifakla alınmıştı! Kayaların, Çağlayangil ve Kapanlı eniştesi Kayseridedir tarafından desteklenen teklifi asıl ertesi gün Meclis koridorlarında günün konusu oldu ve pek çok lâf sarfına yol açtı. Teklifi hararetle destekleyenlerin başında Neriman Ağaoğlu -kocası Kayseridedir- geliyordu.

Kayseridekileri hürriyete kavuşturma gayesini güden hareketin mihrakı A.P. Grubunda alınan karar olunca, diğer partiler da boş durmamak istediler ve Y.T.P. hemen toplanarak meseleyi karara bağladı. Gerçi affın bir kanunla mı, yoksa bir hükümet teklifi mi olarak pişirilip kotarılması hakkında bir karara Grupta varılamadı ama Y.T.P. Grup Başkam Yusuf Azizoğlu bir beyanıyla meselenin ruhunda prensip kararma vardıklarını açıkladı. Y.T.P. de af lehine kuvvetli bir cereyan vardı.. Bunun şampiyonu da Ertuğrul Akça -bir Yassıada avukatıdır- oldu.

Ancak, A.P. nin ve Y.T.P. nin akıllıları bunun kendi başlarına başarabilecekleri bir iş olmadığını anlamamazlık etmediler. O halde, bir emrivaki yapmak ve Meclisin öteki iki Grubuyla Hükümeti de bulaştırmak lâzımdı. Bu işin söylenti çıkarmakla olabileceğini sananlar, hiç aslı ve as-

İşte, bize böyle adam lâzım!

Hüseyin N. Kubalı

Cemal Madanoğra deli dolu bir adamdır. Bu onun hem kuvvetini, kem de zaafım teşkil eder. Böyle bir anında gazetecilere "yazılmaması ricasıyla" söylediği bir takım sözler, şimdi dedikodu konusu. Madanoğlu demiş ki: "Biz, D.P. milletvekillerinin hepsini tevkif etmeyecektik. Fakat İstanbuldan gelen hocalar aksi istikamette tavsiyede bulununca hepsini Harbiyeye götürdük. Hattâ, bazılarını salıvermiştik. Onları da, yeniden aldık."

Hâdisenin bir doğru tarafı vardır. Hakikaten 27 Mayıs günü D.P. Grubunun bütün mensupları ve bu arada D.P. iktidarıyla alâkalı oldukları sanılanlar toplanıp Harbiyeye götürülmüşlerdir. Sonra Madanoğlu Harbiyeye gitmiş, buna lüzum olmadığı kanaatini izhar etmiş, yanına Sıtkı Yırcalı ve Şemi Ergini alarak hikâyedeki "Buna değdi, buna değmedi" hükmünü hatırlatan şekilde bazı D.P. milletvekillerini salıvermiştir. Ancak, Hocalar gelince durum tekrar değişmiş ve başka bir hukuk anlayışı İhtilâle hâkim olmuştur. Bu anlayıştır ki "Ateş Mangaları" değil "Yüksek Adalet Divanı"nın kurulması yolunu açmış ve bilinen işlem yapılmıştır.

Madanoğlunun sözleri üzerine, böyle durumlarda kulaklarımızın alışkın olduğu bir ses yükselmiş bulunuyor. Sesin sahibi, Prof. Hüseyin Nail Kübalıdır. Hayanın değiştiği kanısı içinde başka türküler söylemeye başlayanların gittikçe çoğaldığı ve insanı iğrendirmeye bile başladığı bir sırada Kubalının mert sesi yüreklere huzur ve sevinç vermektedir. Kubalı demektedir ki: "Evet! İhtilâle bu tavsiyeyi yapanlardan biri bendim.. " Profesör sonra, davranışının hukuki ve ilmi sebeplerini de tam bir açıklıkla vermekte, o gün olduğu gibi bugün de 27 Mayıs hareketinin yanında, ondan doğacak her sorumu tekabbül etmiş bulunduğunu ilave etmektedir.

İşte, adam diye buna derler! 27 Mayısın, onu icra edenlerden bazıları tarafından dahi bir ucundan inkâra yeltenildiği ve daha fenası, vur abalıya diye bir takım tatlısu kahramanlarının İhtilâle saldırdıkları, onun tasarruflarına el sürmeye cüret ettikleri sırada yükselen ses bir gerçeğin ifadesidir: Memleketin sağlam kuvvetlerinin müşterek eseri ve müşterek zaferi olan 27 Mayısı korumak gerekirse, kuru gürültüye pabuç bırakmayacak olanlar, mücadelelerine yeni baştan başlamaya hazırdırlar,

27 Mayıs günü bir oyunun oynanmadığı ve onun bir oyuna çevrilmesine asla müsaade olunmayacağı gerçeği bu ve bunu takip edecek seslerle kulaklara gittikçe dolacak, iman gittikçe kuvvetlenecektir.

tarı yokken, gerçekten bir affı bütün Parlamentonun "günün meselesi" âddetiği havasını yaydılar.

Gazeteciler ilk yakaladıkları A.P. nin dili çevik Nuri Beşerini çevirdiler ve sual yağmuruna tuttular. Be--er adeta cezbe halinde:

"— Kayserideki, Adanadaki kardeşlerimizi çilelerinden kurtarmak vazifemizdir" diyerek söze başladı ve sonra meselenin bir partiler arası prestij meselesi olmaktan çıkarılması gerektiğini ifade ederek A.P. grubundaki temayülü izah etti. A.P. meseleyi bir partiler üstü mesele olarak mütalâa ediyordu!

Bunun için de, gerek partiler arası teması temin etmek, gerek, icap ederse kanun teklifi hazırlamalı üzere 10 kişilik bir komisyon teşkiline A.P. Grubunda karar verildi. 10 kişilik komisyon için 27 kişilik bir adaylar listesi tespit edildi ve seçim yapıldı. Hattâ A.P. ve Y.T.P. bir de "Son Mühlet" tesbit ettiler. Bu mühlet aşıldı mı, harekete geçilecekti!

Körler ve uyanıklar

Fakat bu politik davranışlar, memleketin gerçek durumunun gürültücü bir ekalliyet tarafından yaratılmak istenilen havaya hiç uymadığını bilenler üzerinde endişe verici tesir uyandırdı. Bir defa, milletin aklı o tarafta değildi. Millet, önce memleketin ciddi işleri ve kendi dertleri üzerine eğilinmesini istiyordu.

Nitekim, bazı gazetelerde çıkan ve halkın, Menderesin cımbızım Aldırmak için dahi el atmaktan çekinmediği Örtülü Ödenekten yediği paraların tazmini için devletçe satışa çıkarılacak Çakırbeyli çiftliğini 4 milyon lira verip satın alacağı, sonra da bunu Menderes ailesine hediye edeceği yolundaki haber herkesten çok Menderes ailesinin yüzünde acı tebessüm uyandırdı. Bunun en ufak bir aslı ve esası yoktu. Bırakınız 4 milyonu, İzmirde bir gazetenin açtığı "Kayseridekilerin muhtaç ailelerine yardım kampanyası" öylesine gülünç bir rakkam topladı ki, herkes şaştı, Af arzusu, zamanı gelince tahakkuk edecek ve sâdece acıma, şefkat, insanlık hislerinin eseri bir arzunun ötesine hiç bir zaman geçmedi. Düşük yakınları hep kendi aralarında toplandıklarından, hep kendi çevreleriyle haşır neşir olduklarından ve tabii o meşhur "Babamızın çiftliğine yabancılar girdi" kompleksinin içinde, geçmiş saltanatlarının hasretini duyduklarından bu durumu göremediler.

Üstelik, af lâfı büyütüldü mü, tepki beklemek lâzımdı, -Nitekim, tepki de gecikmedi-. Bu yüzdendir ki başta İnönü, her partiden tecrübeli kimseler, hareketin ortalığı karıştırmak isteyenlerin başı altından çıktığım gördüler ve A.P.ye sözü geçen politikacıları ikaz ettiler. Başbakan Ahmet Topaloğluyla, Akif İyidoğanla, Burhan Apaydınla görüştü, onlara gerekli tavsiyeyi yaptı. Aslında Apaydın da, hareketin menşeini görüyordu. Fakat A.P. büyükleri, işi komisyona havale etmeyi uyutma yolu sandılar ve bunda yanıldılar. Zira bir takım komisyonların kurulması, meseleyi daha da alevlendirdi ve sanki ortalıkta ciddi bir davranış varmış intibaını verdi. Hele af üzerinde sanki affedileceklerin sözü varmış, onlardan direktif alınacakmış gibi Apaydının Kayseriye gideceği haberi ayrı infial yarattı.

ihtiyatlılar

Meclis koridorlarında af haberleri dolaşırken C.K.M.P.lilerin pek pasif kaldıkları, etliye sütlüye karışmadakları görüldü. A.P. ve Y.T.P. Grupları harıl harıl işin kulisini yaparlarken C.K.M.P kendi iç işleriyle meşgul olmayı ve Seyfi Öztürkün af ile ilgili bir "İhtiyat - teklifi çantada keklik, beklemeyi tercih etti. Üstelik C.K.M.P. irileri bilhassa Abdulhak Kemal Yörük, Niyazi Ağırnaslı ve Saadet Evren Kaçar gibi millet vekilleri "vakit erkendir" sloganına inanıyorlardı. Hakikaten de, gerek A.P. gerekse Y.T.P. içinde gelişen af ile ilgili havayı bir beyanat haftanın ikinci yarısında ilk olarak bulandırdı. Beyanat, Cumhuriyet Senatosunun tabii üyelerinden biri olan Kâmil Karavelioğlu tarafından verilmişti ve Karavelioğlu bu beyanatında:

"— Af teklifi huzuru bozar. Bu, iyiniyetli bir davranış değildir" diyor ve sonra ortamın temin edilmesinin önce geldiğini, o zaman hükümet arzu ederse bu konuya egilinebileceğini ifade ederek İlâve ediyordu!

"— Farzediniz ki paranın bir tarafı af, bir tarafı ihtilâldir. Havaya atın, bakalım hangi tarafı düşecek!"

8u satırlar yazılırken af hikâyesi, aceleci bir takım tatlısu kahramanlarının yüzünden, sâdece gerçekleştirilmesindeki müşkülât artmış halde geldiği yere dönmüş durumdadır. Bari bu davranışın Ve onun şu sırada yapılması neticesi- hemen yarattığı tepkiler bir ders olsa ve bunun "politik zorlama" değil, "şefkat duyguları" neticesi çıkabileceği kafalara girse...

C.K.M.P.

"Allah cezanı versin..."

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki cumartesi günü bir telâşlı adam, C.K.M.P. nin Tuna caddesindeki Genel Merkez binasından acele ile çıktı Gözleri pırıl pırıldı. Belli ki adam pek sevinçliydi. Aynı aceleci adımlarla az ötedeki Ersan Taksiye ait otomobillerin bulunduğu kısma ilerledi ve bir otomobile atlayarak, gideceği yerin adresini verdi.

Aceleci adamın üzerinde gri bir elbise vardı. Kül rengi pardesüsünün etekleri savruluyordu. Adamın adı, Kadircan Kaflıydı.

Kaflıyı taşıyan otomobil süratle Kızılay istikametine yollandı. Oradan da Maltepe yoluyla Emek mahallesine kıvrıldı. Gidilen adres, temek mahallesinde, İsrail Evlerinin 8. caddeye isabet eden 5 numaralı apartmanının 1 numaralı dairesiydi Daire, C.K.M.P. Genel Başkanı Osman Bölükbaşıya aittir. Kaflı, Genel Başkanına son derece mühim bir tebliği göstermekle görevliydi.

Basına verilmesi iktiza eden tebliğe göre, birkaç gün evvel bir bomba gibi patlayan istifasıyla ortalığı karıştıran Bölükbaşı, grup arkadaşlarının sonsuz ısrarları karşısında, eski vazifesini -büyük fedakarlık yaparak- kabul ediyordu. Bölükbaşı, bizzat Kaflı tarafından kaleme alınmış olan C.K.M.P. Genel idare Kurulu tebliğini kemal-i ciddiyetle okudu ve sonra, tebliğin altına bir de not konulmasını emretti. Bu mühim nota göre, C.K.M.P. nin ünlü başı tekrar eski vazifesine başlıyor ve ilk iş olarak hem Mevlana ihtifaline iştirak etmek, hem de parti teşkilâtıyla temasta bulunmak üzere bir Konya yolculuğuna çıkıyordu Kaflı verilen emri gene etekleri zil çalarak yerine getirdi.

Osman Beyin yeni macerası şöyle başladı: Evvelki haftanın sonundaki gün. C.K.M.P. nin otoriter Genel Başkanı partisinin mutemet Hasan Efendisini evine çağırdı. Ona bir mektup verdi ve bunu, götürüp partiye teslimini bildirdi. Mektubun içinde, liderin sürpriz istifası vardı. Hasan efendi patronunun dediğini yaptı. Yaptı ve tabii, sanki Genel Merkezce ufak çapta bir bomba patladı.

Hakikaten, hadiseden dört gün sonra, partinin Tuna caddesindeki Şirin Genel Merkezinde cereyan eden bir telefon muhaveresi istifanın Bölükbaşı taraftarları üzerindeki tesirini gösterdi.

Haberin gazetelerde intişar ettiği o perşembe günü, saatlerin 12.40'ı gösterdiği sırada mühmel giyinişli, ceketsiz bir adam sağ eline, masattın üzerinde bulunan telefonun reseptörünü aldı ve sonra konuşmağa başladı. Kırpık saçlı mühmel giyinişli adamın ilk sözleri :

"— Efendim?.." oldu. Sonra bir müddet bekledi ve üzgün bir ifade ile âdeta ağlarcasına:

"— Yazamadım şekerim. Bilemezsin, elim ayağım kırıldı. Hiç birşey canım istemiyor" diye cevap verdi. Sonra kafasını iki tarafa salladı ve kekeleyerek:

"— Yazarım şekerim, yazarım. Şu Osman beyin istifası »erteyi mahvetti. Perişan olduk" diye ekledi. Daha sonra da telefonun reseptörünü yerine bıraktı. Her haliyle yıkılmış adam, C.K.M.P. Genel İdare Kurulu üyelerinden, Partinin ulema yazan Kadircan Kaflıydı. Telefonda, Kudret gazetesinden Oktay Kurtböke ile konuşmuştu. Oktay kendisinden o günkü yazısını istemekteydi. Ama Kaflıda hal mi kalmıştı ki? Halbuki bir gün önce ne güzel, Bölükbaşının yüksek şeflik vasıflarını terennüm eden bir fıkra döktürmüştü

Osman Bölükbaşı
Olur mu ya!

İşte şimdi Şef kuzucuklarını terkediyordu.

Bölükbaşının davranışının İkinci bir sebebi, partisi içinde otoritesine ve liderlik anlayışına karşı yöneltilen tenkitlerdir. Bölükbaşı, gerçi Genel Merkezde duruma hakimdir ama teşkilattan çatlak sesler gelmektedir. Osman Bey, bir kısa müddet liderlikten çekilirse, o müddetin sonunda eski yerine daha kuvvetli şekilde ve "Aranılan Adam" olarak geleceğine inanmaktaydı. Gerçekten, Bölükbaşı her zaman "Menderes zamanında çekilmeyi bilseydi, düşmeyecekti, kuvvetlenerek gelecekti" demektedir. Şimdi, bu tecrübeyi şahsından yapmak istiyordu.

Al takke, ver külah

Bu yüzdendir ki istifanın kuvveden fille çıkması, C.K.M.P. içindeki Bölükbaşı taraftarlarını harekete getirdi. O gün öğleden sonra C.K. M.P. içinde Bölükbaşının bu hareketi bir nazlanma şeklinde tefsir edildi. Nitekim Bölükbaşının İsrail evlerinde ki dairesi dolup boşaldı. C.K.M.P. li Bölükbaşsıcılar Genel Başkanlarını bu kararından vaz geçirmek için ellerinden geleni yaptılar. Fakat Bölükbaşı Nuh diyor Peygamber demiyordu. Ahmet Oğuz, Kadircan Kaflı, Fuat Arna gibi mutemet dostlarla yapılan gizli Celselerde Bölükbaşı halefini seçti. Ahmet Oğuz Genel Başkanlığa getirilecek, fakat C.K.M. P. içinde gene Bölükbaşı politikası yürüyecekti. İhtiyatlı Bölükbaşı, bu hususta Ahmet Oğuzdan kati teminat almayı da ihmal etmedi.

"Gelse o şûh meclise.."

Fakat, hikâyenin asıl eğlenceli safhası bundan sonra başladı. Bölükbaşının nevi şahsına münhasır bir ustalıkla ortaya çıkardığı bu istifa hadisesi, C.K.M.P. içinde bulunan müfrit Bölükbaşıcılar tarafından süratle isşendi. İstifa haberinin basında arz-ı endam ettiği günden bir gün sonra, saat 10,30'da C. K.M.P. Meclis Grubu alelacele toplantıya çağrıldı. Grup toplantısında Genel Başkanın istifa mektuba ba--is konusu edildi ve Bölükbaşıcılar tarafından, partinin bir yıkılışa doğru gittiği şeklinde yorumlandı. Bu arada Başkanlığa verilen iki takrir, meseleyi aydınlatmak için gerekli çareyi gösterdi. Takrirlerde bütün mülâhazalar serdediliyor ve Bölükbaşının gelip Grupta konuşması isteniyordu. Takriri Grup kabul edince, hemen Bölükbaşıya haber uçuruldu. Fakat nazlı lider toplantıya ancak saat 16.30'da gelebildi. Fakat, Bölükbaşının Grup toplantısına katılması bile esen gergin havayı yumuşatamadı. C.K.M.P. nin hayati meselesinin konuşulduğu Grup toplantısı nihayete erdiğinde saatler 22.30'u gösteriyordu. Bol lâf sarfıyla Bölükbaşının yumuşaması temin edilmişti. Fakat gene de iri liderin ağzından "peki" kelimesi çıkmadı.

Ertesi günki Genel İdare Kurulu toplantısında ise, gene gündem Bölükbaşıya tahsis edilmişti. Ne. var ki, nazlı Başkan bu toplantıya da gelmemeyi doğru buldu. Genel İdare Kurulu, saat 11'de toplandı ve Genel Başkan Bölükbaşının, istifasını geri aldığına dair bir bildiri yayınlanmasına karar yerdi. İşte Kadircan Kaflının sonsuz sevinci bu karar dan doğuyordu.

Böylece Bölükbaşının Genel Başkanlıktan uzak kalma süresi, kendi tahmininden bile az sürdü vs herhangi bîr tehlike bahis konusu dahi olmadan sıcak koltuğuna başka birinin oturduğunu görmedi.

Şimdi, C.K.M.P. içinde en fasla merak konusu olan, bu taktiğin teşkilât tarafından nasıl karşılanacağıdır. Üstelik Bölükbaşının dikkati çeken bu ani feragatinin hemen akabinde bir yeni kombinezonla tekrar Genel Başkanlık koltuğuna oturmanın teşkilâttaki aksülâmeli büyük olacaktır. Üstelik, Bölükbaşının bazı şahsi sebeplerle koalisyona girmeyişi ve Mecliste muhalefet partisi olmak şansını Y.T.P. ye kaptırmak üzere oluşu, C.K.M.P. nin ne uzar ne kısalır bir parti halinde kalmasını intaç etti. Teşkilâtın direnme sebeplerinden biri de buydu.

B A S I N

Son Havadis gazetesinin başlığı

Kapanın elinde..

Gazeteler

Arabın saçı

Bitirdiğimiz haftanın başında pazartesi günü, İstanbulda Cağaloğlunun gösterişsiz arka sokaklarından birinde, Başmusahip sokağında, Tan apartmanının üçüncü katından, kızgın ve telaşlı bir takım adamların gürültüleri ve bağırışmaları geliyordu. Sokaktan geçenler, gayrıihtiyari gürültülerin geldiği binaya bakınca, apartmanın kapısındaki levhayı gördüler ve gülümseyerek başlarını salladılar. Levhada "Son Havadis - Günlük Siyasi Gazete" ibaresi okunuyordu.

O gün. Son Havadis gazetesinde gerçekten arap saçına dönen bir anlaşmazlığın kavgası patlak verdi. Son Havadis gazetesini kuran şirketin ortaklarından dördü, Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkan İkilisine daha fazla tahammül gösteremiyeceklerini bir evvelki haftanın içinde kafi bir dille ifade etmişler ve iki çömeze "rest" çekmişlerdi. Gazetenin imtiyaz sahibi bulunan ithalâtçı M. Kemal Pekünün başkanlığında olan ve "Çömezlere paydos" sloganı ile hareket eden ortaklar, gazeteye el koymuşlardı. (Bk. AKİS, Sayı: 389 — "BASIN").

Son Havadis gazetesini kuran âdi ortaklık -bu, gazetenin kendi tâbiridir- resmen 1.3.1961 tarihinde teşekkül etmiştir. Şirketi kuran ortaklar ithalatçı M. Kemal Pekün. Sinan Bosna, Gültekin Gökmen, Mehmet Ali Yalçın, Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkandır. Şirket, 300 bin lira sermaye ile kurulmuştur. Bu sermayenin 75 bin lirası M. Kemal Peküne, 75 bin lirası Sinan Bosnaya (Halen A.P. Denizli milletvekilidir) aittir. Geri kalan 150 bin lira, 37.500 er liradan öteki dört ortak tarafından sağlanmıştır. Adi ortaklık, -bu, gazetenin kendi tâbiridir- kurulduğunda bir protokol tanzim edilmiş ve buna göre Gökhan Evliyaoğlu ile Hami Tezkan gazetenin umumi politikasını tesbit ve tâyin ile vazifelendirilmişlerdir. Bu protokolde, Evliyaoğlu ve Tezkana göre ortaklardan altısının da imzası, M. Kemal Pekün'e göre ise sadece beşinin imzası mevcuttur ve Pekün bu protokolün tanziminden "asla haberdar" olmamıştır, İki çömez, protokolü o suretle ayarlamışlardır ki, gazetenin politikasını tanzimle mükellef olanların değiştirilmesi, ancak ortakların oybirliği ile alacağı karara bağlıdır. Böylece iki kafadar, ilerde başlarına gelebilecek olanı önceden kestirmişler ve protokole böyle bir madde konulmasında ısrar etmişlerdir. Bu maddenin konmasında iki çömez, son derece masum bir talebin arkasına sığınmışlardır. Efendim, ortaklar arasında, M. Ali Yalçın hariç, kendilerinden başka gazeteci yoktur. Bu sebeple de, gazeteyi ancak ikisinin sevk ve idare etmesi gerekmektedir.

Başlangıçta ortaklar, iki çömezin niyetini sezemedikleri için, bu maddenin konmasına seslerini çıkarmamışlardır. Bunda biraz da, İhtilâl İdaresi sırasında, Kemal Pekün, Sinan Bosna ve Gültekin Gökmene hakim mütereddit ve çekingen psikolojinin etkisi olmuş ve "Aman ne olur ne olmaz, başımıza bir şey gelirse biz mesul olmayalım" endişesi, maddenin kabulünü sağlamıştır. Fakat, bu madde daha sonra, iki çömezin işine yaramış ve gazeteden çıkarılmalarına ramak kaldığı halde, ancak bu maddeye sığınarak, paçayı kurtarabilmişlerdir.

Hırgür başlıyor

Gazetenin idaresinde ilk ihtilaf Basgille alakalı neşriyat sırasında patlak vermiştir. Başgilin hararetle tutulduğu bir sırada M. Kemal Pekün, bir akşam gazeteye gelmiş ve Başgilin adaylığının daha fazla "lanse" edilmemesini Ve gazete olarak bu konuda tarafsız kalınmasını istediğini iki kafadara bildirmiştir. Pekünün bu ültimatomu çömezlere tesir etmemiş ve imtiyaz sahibini oyalama taktiğine başvurarak, bildiklerini okumaya devam etmişlerdir. İhtiyatlı bir iş adamı olan Pekün, iki çömezi bu defa daha sert bir şekilde ikaz etme yoluna gitmiş ve Başgilin adının gazetede çıkmamasını emretmiştir. Başgilin adından bahsetmemek teklifi iki çömezin tepesini attırmıştır ama, kendilerinden başka herkesin Pekünle aynı fikirde olduğunu görünce, yelkenleri suya indirmişlerdir. Tam bu sırada Başgil de adaylıktan feragat etmiş ve bu "tesadüf" iki çömezi Üstadlarına karşı büyük bir ihanette bulunmaktan bereket versin alakoymuştur.

Son Havadiste asıl ihtilaf, AP-CHP koalisyonu teşkili üzerine suyun yüzüne çıkmıştır. Koalisyon aleyhdarı kesilen müfritlerin ön safında yer alan iki kafadar, Son Havadiste bu fikrin savunucusu kesilmişlerdir. Ancak Kemal Pekün, Tezkan - Evliyaoğlu ikilisinin bu hareketini katiyyen tasvip etmediğini kendilerine bildirmiştir. Ama bermutad, veto çömezlerce kulak arkası edilince, Pekün, imtiyaz sahibi bulunduğu gazeteyi, diğer üç ortakla birlikte kanuni hakkına dayanarak ele almaya karar vermiştir. Fakat kat'i teşebbüs için, Sıkı Yönetim tarafından kapatılmış olan gazetenin yeniden çıkısı beklenmiştir. Gazetenin çıkması mümkün olunca Gökhan Evliyaoğlu ve Hami Tezkan Ankarada iken, Sinan Bosna -Meşhur Hacı

Ömerin ortağıdır-, Gültekin Gökmen ve mutemed adamı Mehmet Ali Yalçınla birlikte gazeteye gelmiş ve gazetenin idaresini ele aldığını İdare Müdürü Bülent İdile bildirmiştir. Bu harekette bir başka faktör daha rol oynamıştır. Gazetenin tirajının Evliyaoğlu - Tezkan ikilisi elinde seçimlerden sonra tepe taklak gitmesi ve iade kamyonlarının birbiri peşine kapıya dayanması kararda büyük rol oynamıştır. Hisse senetlerinin çoğunluğunu 6 ya 4 nisbetinde temsil eden bu yeni ekibe Bülent İdil idareyi devretmiştir. Ancak durumdan Gökhan Evliyaoğlu ile Tezkanı haberdar etmekten de geri kalmamıştır.

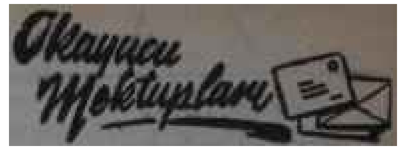
İki ahbap önce kaderlerine razı olur görünmüşler ve Son Havadisle ilişiklerini kesmişlerdir. Lakin, protokoldeki meşhur maddeyi hatırlayınca Tezkan - Evliyaoğlu Ankaradan İstanbula gelmişler gazeteyi çıkarma hakkının kendilerine ait olduğunu ileri sürmüşlerdir. İki çömezin bu davranışı üzerine maraza çıkarmak niyetinde olmayan ihtiyatlı Pektin ile onun getirdiği sakin ve gün görmüş Mümtaz Faik Fenik, "ne Şamın şekeri, ne Arabul yüzü" diyerek gazeteyi iki çömeze tekrar terketmek, fakat kanun yolu ile haklarını aramak üzere, selâmeti hır çıkarmamakta bulmuşlardır.

Dava açılınca...

Durum bu şekli alınca Kemal Pektin, Apaydınlar ve avukatları bitirdiğimiz hafta içinde paçaları sıvayıp, iki çömez hakkında "Gasp" suçu ile dâva açmaya karar verdiler ve bu konuda dâva açılmasını isteyen dilekçeyi Savcılığa sundular. Fakat daha önce, Mehmet Ali Yalçının teşebbüsü ile pazartesi günü, bir Babıâli ekibi Son Havadis gazetesini ziyaret etti. Eski polis muhabirlerinden Bedirhan Çınar, Con Kemal adıyla maruf Kemal Onan ve bir reklâm sirkelinin sahibi olan Kemal Cündübeyoğlu Kemal Peklinle birlikte gazeteye geldiler. Kemal Pektin, gazetenin imtiyaz sahibi olduğunu belirtti ve bu sıfatına dayanarak, gazetenin Yazı İşleri Müdürünü değiştirme salâhiyetini muhafaza ettiğini bildirdi. Bu arada Savcılığa da resmen müracaat eden Pekünün talebi üzerine bir Savcı yardımcısı, Birinci. Şube Basın Masası memurlarından üç sivil polis de Pekün ve arkadaşlarını takiben gazeteye geldiler. Her iki tarafın iddiaları dinlenerek ifadeleri alındı. Kemal Pekün imtiyaz sahibi olduğu için, Basın Kanunu gereğince, her zaman Yazı İşleri Müdürünü değiştirebileceğini söylüyor, Tezkan - Evliyaoğlu ise, gazetede yapılacak değişiklikler hak kında protokol hükmünü hatırlatıyorlardı. Tarafların yumruk yumruğa gelmeleri, polislerin aracılığı ile önlendi.

Gökhan Evliyaoğlu
Kapan da kaçan mı?

Fedakarlık, çalışmak ve hüsnüniyet.. Muvaffakiyetin temel unsurları. Bütün bunları, aşağıdaki satırları Okurken, sayın İnönünün şahsında bularak, memleketimizin onun liderliği altında ileri Batı devletleri düzeyine ulaşacağına inanıyorum.

1 — Meclisin bir toplantısında. Hükümet Programı üzerinde oylama yapılırken, sayın İnönünün Devlet Bakara Nihat Sunun orada olmadığını görüp sorması üzerine, irilmediklerini beyan eden Bakan arkadaşlarına "Kendisine söyleyin, tekerrür ederse maaşından keserim" esprisi herhalde manasız olmasa gerek...

2 — Resmen Başbakanlığı kabul edilen İnönünün, tabii haklarından olan makam arabası kullanması hem de Cadillac marka icabederken, tasarruf gayesile daha ucuz bir vasıtayı samimi olarak tercih edişi, inşallah diğer Bakanlara da ders olur.

Bravo Paşam! Bu samimiyet sizde mevcut olduğu müddetçe bu millet rahat eder.

Aysel Gökçen - İzmir

Sevgili AKİSİ Doğduğun günden beri senden ayrılmayan bir okurunum,

Sana bu kadar düşkün olmam sebebiyle bana Halkçı, Akisçi dediler. Bern de takdir ederek değil, tekdir ederek. Neyse, o günler geçti.

Seni neye bu kadar seviyorum biliyor muson? Sende kendimi, kendi fikir ve görüşlerimi buluyorum da ondan... Cesur ve zekice yazıyorsun da ondan... İnce nüktelerine bayılıyorum da ondan...

Son haftalarda hayli tenkitlere hedef oluyorsun, aldırma! -Zaten aldırdığın da yok ya-. Onlar, yanlışlarını yüzlerine vurduğun kimselerdir. Bazıları da senin tahminlerinde yanıldığını söylüyorlar, Anayasanın oylaması ve seçimler hakkındaki düşüncelerini yeriyorlar. Onlar gazetecilikten, siyasetten ve halkımızın gerçek durumundan habersiz olanlardır.

Senden ricam, durumunu bozma, fikirlerini değiştirme. Seni ince yazılarından, tatlı üslubundan dolayı sevdiğimizi unutma.

Ferit Sete - Gülnar

Kayıplar

Bir yavrunun ardından

Ankara Gazeteciler Cemiyeti lokalinde haftanın ortasında bir gün toplanan basın mensupları, karşılarında durmamacasına konuşan şişman, iyi giyinmiş, yaşlıca hanımın nefes almak için birkaç saniye susmasını fırsat bilerek adeta hep bir ağızdan sordular:

"— Peki, sizin küçük kızı Mersinden alıp eve getirmeniz suç değil mi?"

Şişman hanım nefes almak için duraklamasına bin kere pişman olmuş, ama iş işten geçmişti. Selameti gene durmamacasına konuşmakta buldu ve devam etti:

"— Efendim, ben Vali ve Emniyet Müdürü hakkında dâva açacağım. Bu tahkikatı gizli kapaklı yapabilirlerdi Beni teshir ettiler. Beni rahatsız ettiler..."

Sonra, bu minval üzere bir yığın kelime daha sıraladı döktü. Gazeteciler susmayı tercih ettiler. Ancak böylelikle toplantının biran evvel bitebileceğine kanaat getirmişlerdi.

Tombulca, iyi giyinmiş hanım Sıvasta görülen Ayla Özakara benzeyen küçük kızı Mersindeki evinden alıp yanında büyütmek için Sıvasa getiren bayan Nazmiye Tuncaydı. Başkente İçişleri Bakanını görmeğe gelmiş ve Sivas Vali ve Emniyet Müdürünü şikâyet etmişti. Sonra hızını alamamış, bir de basın toplantısı yapmıştı.

Gerçi hanımın kızmasında haklı taraf yek değildi. Ayla Özakarı bulmuş olmanın sarhoşluğu içinde Sivas Emniyet teşkilâtı Alkaponu ele geçirmişcesine yaygarayı basmış, gazetelerin de yardımıyla iki gün Türkiyede Aylanın bulunması en önemli olay olarak ortaya çıkıvermişti. Bunun sonucu, bayan Nazmiye Tuncay Sıvastaki evinde tabiatıyla bir saniye dahi rahat edememişti.

Bulunan Aylanın aranılan Ayla olmadığı anlaşılınca Sivas Emniyet Teşkilâtının ve Emniyet Müdürünün iki gündür pek havada gezen başları, önlerine düşüvermişti.

Ama, bu ne Nazmiye Tuncayın derdine deva oldu, ne de kendisi hakkında duyulan antipatiyi azalttı. Nazmiye Tuncayın küçük Ayla ile uzaktan yakından bir alâkasının bulunmadığının anlaşılms olmasına rağmen herkes, başta Ankaranın basın mensupları zavallı kadına antipatisini izhardan, hatta kendisine hakaretten geri kalmadı.

Bu, Özakarların talihsiz kızı hakkında milletçe beslenilen duyguların en saf ve sade tezahürünü teşkil etti.

Hikâyenin başlangıcı..

Günlerdir, bilhassa küçük çocuk ana ve babalarının gazetelerde merakla takip ettiği Ayla Özakarın kaybolma hikâyesi, bundan iki ay kadar evvel güneşli bir Ekim günü başladı.

O gün Bakırköy Bahçelievlerde Akay Sağlık Kliniğinin karşısına düsen büyük blok Apartmanın cümle kapısı açıldı ve mavi paltolu, yeşil pantalonlu, beyaz kapüşonlu küçük ve sevimli bir kız çocuğu, yüzünde mesut bir gülümseme ile sokağa çıktı. Giyinişinden varlıklı bir ailenin çocuğu olduğu anlaşılan küçük kız avucundaki sarı yirmibeş kuruşu sıkı sıkıya tutuyor ve sekeseke karşıdaki bakkala gidiyordu. O gün takvimler, 9 Ekim tarihini göstermekteydi.

Mavi paltolu, yeşil pantalonlu ve beyaz kapüşonlu esmer ve inanılmaz derecede masum yüzlü çocuğun adı Ayla Özakardı ve o güne kadar İstanbulda yaşıyan yüzbinlerce küçük çocuktan herhangi biriydi. Ayla Özakar, aradan sâdece iki ay gibi kısa bir zaman geçtikten sonra Türkiyede, adından en çok bahsedilenlerden biri oldu ve resmi gazete sütunlarında büyük klişeler halinde yayınlandı. 9 Ekim gününden bu yana Ayla Özakar bir daha görünmedi ve kelimenin tam mânasiyle "kayıplar"a karıştı.

Hadise, polis için "alelade bir çocuk kaybolmasından ibaret telâkki edildi. Ancak, kazın ayağı böyle çıkmadı. Özakar soyadı polis için bir mâna ifade etmemekle beraber, Babıâli için hayati ehemmiyet taşıyordu. Zira Sabri Özakar büyük İstanbul gazetelerinin -bu arada Hürriyetin- taşra bayiidir. Bugünkü sistem içinde ise bayilerin basın üzerindeki tesiri inanılmaz derecede büyüktür ve çeşitli gazetelerin kaderi bayie şirin görünüp görünmemekle alâkalıdır. Sabri Özakar ise, küçük Aylanın amcasıdır. Minik kızın babası Selâhaddin Özakar da, bir gazete bayiidir.

Bu tesirlerin neticesi, Basın hadisenin üzerinde, başlangıçta, tamamile suni bir şekilde durdu. Ama Özakarların küçük kızlarının kaçırılması, toplum bakımından tüyler ürpertici ve inanılmaz bazı gerçeklerin meydana çıkmasına yol açtı. Bu bakımdan, toplumumuzun Özakarlara şükran borçlu olduğunu söylemek nata sayılamaz.

Ayla Özakar
Gözleri açtı

Gazeteler Ayla işinin ucunu elden bırakmayınca, korkunç bir gerçek ortaya çıktı ve hadiseyi polisin neden "alelade bir çocuk kaybolması" ndan ibaret telâkki ettiğini belirtti, İstanbulda, polisin elindeki resmi istatistiklere göre yılda ortalama 850 çocuk kaybolmaktadır. 1961 yılının 1 Ocak gününden 1 Aralık 1961'e kadar İstanbulda kaybolan çocuk sayısı 805'tir. Toplumun haberdar olmadığı bu gerçek, küçük Aylanın ailesinin yaman bir kampanya açması sayesinde herkesin gözünü döndürdü. Yılda, 850 çocuk! Üstelik, hiç kimse farkına dahi varmaksızın.. Türkiyede çocuk sahibi bütün aileler, küçük Aylanın âkibetiyle ilgilenince mesele bir memleket meselesi halini almakta gecikmedi. Nitekim bitirdiğimiz haftanın başında, talihsiz kızın bulunduğu haberi duyulduğunda bizzat Başbakan bunun hakikat derecesini İçişleri Bakanından sordu ve elden gelen hiç bir gayretin esirgenmemesi için en kati emri verdi.

Bir babanın gayreti

Kızının kaybolmasıyla birlikte ve bilhassa polisten ümidi kesip, doğrudan doğruya umumi efkâra hitap etmekten başka çare olmadığım gördüğünde- 33 yaşında bir gazete bayii olan Selâhattin Özakar, ilk iş olarak, el ilânları ve küçük boy duvar afişleri bastırdı, kızının resminin klişesi de bulunan bu afişleri, kendi -damları vasıtasiyle İstanbulun her taratma dağıttı, elektrik direklerine yapıştırdı. Bu el ilanlarında, kızını bulana 20.000 lira vaadet-

di. Hadise başlangıçta, İstanbul Emniyet Müdürlüğü 2. Şubeye bağlı Kayıp Masası tarafından takip edilmeye başlandı. Polisin araştırmaları devam ederken, baba Özakar ile birlikte ağabeysi Sabri Özakar ve diğer Özakarlar da araştırmalarını derinleştirmeye koyuldular. Bu arada Selâhattin Özakar, İstanbul Radyosuna da başvurdu ve kızının kaybolduğunun ve bulana mükafat vaadettiğinin, radyo vasıtasiyle duyurulmasini istedi.

Parlayan kıvılcım

Fakat Ayla Özakarın kayboluşu ile ilgili hadise, ancak bir ihbarla ciddi yolda gelişti. Gerçi, hadise umumi efkarın samimi malı olunca Özakarlara ve polise hadise ile ilgili pek çok ihbar yapılmaktaydı. Ama Nuri Değerlinin ihbarına her nedense polisçe pek itibar edildi. Muhbir, bir inşaat kontrolörüydü. Değerli, ilk iş olarak Mecidiyeköy karakoluna başvurdu ve gazetelere intikal eden Aylanın kayboluşuyla ilgili vakaya dair bir ip ucu verdi. Nuri Değerlinin ifadesine göre Ayla Ankarada Garajlarda görülmüştü. Değerli bundan sonra Aylanın yanında bulunanları da tarif ederek Mecidiyeköy Karakolunda "patetik" bir hava yarattı. Aylânın yanında 30 yaşında bir kadın ve 50 yaşlarında bir erkek bulunmaktaydı. Üstelik kadınla erkek pek heyecanlıydılar. Erkek kadını Adanaya gitmeğe iknaa çalışıyordu. Değerli bu arada:

"— Yanlarındaki küçük çocuğun yabancı tavırları dikkatimi çekti" dedi.

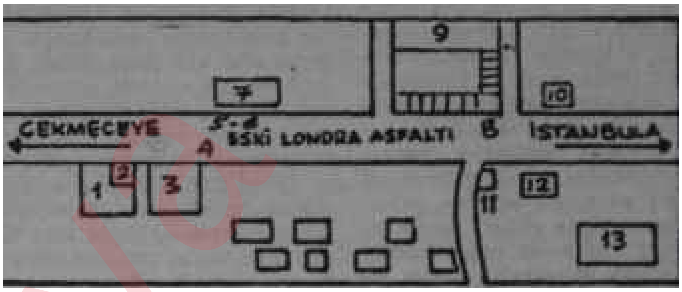
İşte bu ihbar polis için çaresizlik içinde ümit kıvılcımı oldu ve tahkikat o İstikamete tevcih edildi. Fakat netice gene beklenen şekilde olmadı.

Arama tarama

İhbar neticesiz çıkınca, haftanın ortasında polis çocuğun öldürülmüş olması ihtimali üzerinde durdu ve aramalar o istikamette başladı. Civardaki kuyular tekrar tekrar tarandı. Bu arada yabancı memleketlerdeki medyumlarla da temas edildi. Doğrusu istenirse Aylânın kaybolma işine artık rüfailer karışacaktı. Polis çaresiz kalınca Özakar ailesi başlarını daha büyük taşlara vurmağı denedi. İşte Özakarlarm İçişleri Bakanı Ahmet Topaloğlu ile temasları bu sıralara rastlamıştır. Bağrıyanık baba Selâhattin Özakar. İstanbula gelen İçişleri Bakanı Ahmed Topaloğlunu Vilâyetin önünde yakalıyarak, kızının bulunmasını istedi, İçişleri Bakanı Topaloğlu, Aylânın bulunacağını, bağrıyanık babaya vaad etti. Topaloğlunun bu vadi. Ayla meselesi ile o zamana kadar meşgul olan İstanbul Emniyet Müdürlüğü Kayıplar Masası memurlarının yanısıra, İkinci Şube Cinayet Masasının güzde elemanlarından kurulu yeni bir ekibin teşkil edildiği günlere tesadüf etmektedir, çişleri Bakanının İstanbul Emniyet Müdürlüğünde yaptığı toplantılardan sonra, İkinci Şubede, Cinayet Masası Komiserlerinden İsmail Sarsılmazın başkanlığında, Komiser Macit Esmer, Komiser Muavini Emin Güreşçi ve polis Hasan Birbenden müteşekkil bir, "Aylayı Arama Ekibi" teşkil edilmiştir. Kayıplar Masası memurlarından görevi devralan "Aylayı Arama Ekibi", işe baştan ğunu görünce, yeniden Selâhattin Özakara gelen 500'e yakın ihbar ve tehdit mektuplarının üzerine eğilmişlerdir. Muhitteki bas kimseler tekrar sorguya çekilmiştir. Bunların arasında, Ayla Özakarın o gün, bisküvi almak üzere evden çıkıp gittiği bakkal Hasan Basri de vardır. Hasan Basri, Aylayı o gün hiç görmediğini söylemekte ısrar etmiş ve eski ifadesini tekrarlamıştır.

Polis ilgililerinden biri, içinde bulundukları umutsuz durumu AKİS muhabirine şöyle ifade etmiştir:

"— Kardeşim, eğer Ayla cinayete kurban gitti dersek, o zaman bize cesedi nerede, diye soruyorlar. Yok, eğer cinayet değil desek, öyleyse, niçin Aylayı bulmuyorsunuz diye soruyorlar.."

Aylanın kaybolduğu andaki vaziyer: I— S, Özkar'ın dairesi, ?— Bal kondan, Aylayı son defa gören kadının durduğu yer, 3—«Komşu a (partman, 4— Ayla*nın son görüldüğü yer, 5 •— Aylâ'yı son gören Baba.Oğul, 7— Klinik. •— Aylâ'nın gitmekte olduğu bakkal, 9— Blok* apartman ve ofis hanesi. IV— Benzinci. II — Nöbet kulübesi. 12- Jandarma karakolu. 13— Kültür Koleji.

Aylanın kaybolduğa yerin şeması

başlamıştır. Emniyet Müdürlüğünün arşivindeki eski dosyalar indirilmiş ve şimdiye kadar vuku bulan çocuk kaçırma vakaları birer birer incelenerek, bu vakalardan sabıkalı olanlar üzerinde durulmuş, bazı şahıslar takip edilmiştir. Aylanın bir vampir. bir sadist veya bir deli tarafından kaçırılmış olması ihtimali de, "Aylayı Arama Ekibi"ni bu mesele üzerinde durmaya sevketmiştir. Aylanın kaçırıldığı 9 Ekim 1981 günü ve ondan daha önce Bakırköy Akıl Hastahanesinden -ki Hastahane Selâhattin Özakarın evine uzak değildir- kaçan veya taburcu edilen ruh ve akıl hastalarının bulunup bulunmadığı, durumları da ele alınmışlar. Cinayet Masasının "Aylayı Arama Ekibi"ni teşkil eden memurları, bütün araştırmalarının sonucunun bir hiç olduğunu görünce...

Şu anda, bütün Türkiyede her evde konuşulan bir konu Aylanın kaybolması hadisesidir. Bütün temenniler ise, talihsiz küçük kızın bir an önce ailesine kavuşması istikametindedir. Gerçi işe medyumların ve bir takım sahtekârlara kanaması işin patetik tarafına zaaf vermemiş değildir ama, Özakar ailesinin ıstırabının ortada bulunması bunu telafi etmektedir.

Toplumun bu vesileyle asıl öğrendiği dondurucu gerçek yılda 850 çocuğun sâdece İstanbulda kaybolduğudur. Şüphesiz ki bunların çoğu, tekrar ortaya çıkmaktadır. Ancak, Özakar ailesinin kızı olması sayesinde Aylânın üzerine eğilinmesi, topluma en, büyük faydalardan birini sağlamış, herkese ayağım denk alması lüzumunu öğretmiştir.

Amerika

Sıfırdan milyona

(Kapaktaki milyoner)

Şu satırların yazıldığı sırada, Amerikada bir şehir, bir çölün ortasında kendisine harikulade bir kader çizmektedir. Çöl, Arizonadır. Şehrin adı ise, türkçe yazılışıyla Fönikstir. Harikulade olan, sadece Foniksin kaderi değildir. Şehirle binlikte, hepsi genç bir takım adam, sıfırdan başlayarak bir kaç yıl içinde milyoner olmuşlardır. Hem, Türk lirasıyla milyoner değil. Amerikan dolarıyla milyoner.

Çok eski zamanlarda, Londra ve Paris şehirleri Thames ve Seine nebirlerinin kıyılarında henüz genişleyip durarlarken, Amerikada Hohokam adındaki bir kabile, Tuz nehrinin akmakta olduğu çevreye yerleşti. Şimdi, o bölgeye Arizona denilmektedir. Bunlar mısır ve pamuk tarlalarını sulamak için hayret Verici büyüklükte barajlar ve sulama kanalları meydana getirdiler. Sonradan, antropologların keşfedemediği sebeplerle bu kabile ortadan yokoldu. Bugün "Güneş vadisi" adıyla bilinen, eski Tuz nehri vadisi beşyüs yıl kertenkele avlıyarak yaşayan bazı aç ve susuz aşiretlerden başka kimseye vatan olmadı. Meksikadan gelen İspanyollar da vadide kaktüslerle kum yığınlarından başka hiç bir şey göremediklerinden geçip gittiler.

Onlardan sonra Kaliforniyaya göç edenlerle dolu kapalı yük arabaları geldi. Onlar da, öküzlerinin çekebildiği kadar hızlı olarak bu kupkuru sahrayı aşıp gittiler. Nihayet genç Amerikan hükümetinin süvarileri göründü, 1864 yılında John T. T. Smith adında biri yabani otları kesip bu süvarilerin atlarına yem olarak satmak maksadıyla oraya yerleşti. Birkaç yıl içerisinde başkaları da gelerek Smith'e katıldılar, hep birlikte nehir kıyısındaki molozları kazarak tarihi sulama kanallarını ve tesisleri meydana çıkardılar. Sular kanallardan akıtıldı, ortalık çimenlere ve yeşile garkoldu. Artık bölge, yeniden insanların barınabileceği bir yer haline gelmişti.

Bir belle doğuyor

Darrel Duppa adındaki ayyaş bir İngliz, bu harikanın tesiriyle halka nutuklar çekmeğe başladı. Günün birinde saçı sakalına karışmış perişan bir topluluğa nutuk atarken Mr. Duppa "Tıpkı Yunan mitolojisindeki Föniks gibi burada da evvelce bir başkent vardı. Föniks nasıl her beşyüz yılda bir alevlerin arasından meydana çıkıyor ve tekrar doğuyorsa, bizim şehrimiz de, üzerinde yaşadığımız küllerinin üzerinde yeniden vâredilecektir" dedi. Hernekadar zavallı dinleyiciler bu laflardan birşeycikler anlamadılarsa da,şayet bulundukları kasabaya bir ad aramak lâzımgelirse, doğrusu Mr. Duppa'nın Föniksinden daha güzelinin bulunamayacağına kani oldular.

İlk kırk yıllık devrede Föniks, kendi kabuğu içerisinde kah taşkın sularla boğuşarak, kâh susuzluktan kavrularak yavaş yavaş yokolma tehlikesi geçirdi. İlkbaharda taşkınlar kasaba sâkinlerinin kurduğu toprak barajları süpürüp götürüyor, yazın ise "Tuz nehri"nde bir damla bile su bulmak kabil olmuyordu. 1911 de Foniksin kuzey doğusundaki tepelerde Amerikanın batısındaki zehir amenajmanı projelerinin ilkini teşkil eden Roosevelt Barajı inşa edildi ve Tuz nehrinin sularının kontrolü başladı. Geniş kanallar ve kulama şebekesi vadinin aslında zengin toprağına su taşımağa koyuldu.

İkinci Dünya Harbinden az evvel Föniks kanatlanıp yükseklerde uçmağa başladı. 1940'da eski kasaba, yerini 65 bin nüfuslu bir şehre bırakmıştı. Bugün ise Föniks yarım milyon nüfuslu büyük bir şehirdir ve her geçen ay 2500 yeni insan şehre veya dolaylarına gelip yerleşmektedir. Yemyeşil bahçeler 80 bin evin çatıları arasında görünmez hâle gelmiştir. Yılda 275 milyon dolarlık mal imal eden, fakat şehirde duman Veya kokuya sebep olmayan 290 endüstri tesisi faaliyettedir.

Genç milyonerler

Bunun sebebi şudur: Nesiller boyunca Amerikalılar, Arizonanın kızgın güneşi altında adale ağrılarından ve teneffüs zorluğundan kurtulabilmek ümidiyle buralara gelip tedavi görmüşlerdir. Bunlarla birlik" te sessizliği ve yalnızlığı sevenler de gelmişlerdir. Batta dağ tepelerinden kartal yuvalarını çalmak için buralara gelen paralı macera avcıları da görülmüştür.

Fakat harpten sonraki göçler, bunların hepsinden farklı olmuştur. Bu defa gelenler ne hastalar, ne de zenginlerdi. Bunlar genç, azimkar, kuvvetli ve kayıtsızdılar.

Bir kısım Amerikalılar, Arizonanın ortasında bir beldenin doğmakta olduğunu görerek oraya akın ettiler. Bunlar bir hür ve liberal cemiyetin basit mensuplarıydılar. Ne zengindiler, ne sermayeleri vardı, hattâ ne de ciddi tahsil görünüşlerdi. Ama, fertlere gelişme imkânını alabildiğine sağlayan bir cemiyetin in--anlarıydılar. Bir cemiyet ki, çalışkanlar ve kabiliyetliler için her saha açıktır ve hiç bir kayıt yoktur. Bu genç adamlar, bir çölden bir mamure yaratırlarken kendilerine de kısa zamanda milyonlar sağlamak imkanını buldular. Daha doğrusu, bu imkanları elleriyle yarattılar.

Bugün, dut vadinin üzerinde yükselen yirmi katlı binası alta milyon dolara malolmuş bulunan Garanti Bankasının kurucusu, henüz 38 yaşındaki David H. Murdock bir zamanlar benzin pompasında çalışırdı. Satıcılık, hatta kısa bir süre ahçılık bile yaptı. Şehrin banliyösünde yerden mantar gibi biten mahallelerde inşaat işlerinin müteahhitliğiyle uğraşan "John Long, Ralph Staggs and John Hall" firmasının sahipleri

Foniksde sayfiye hayatı
Gel *keyfim gel*

ise, pek yakın zamana kadar ayak üstü çalışan birer marangoz olarak Arizona güneşi altında ter dökerlerdi. Yine tekaütlerin cenneti sayılabilecek kadar nefis bir site olan "Güneş şehri"nin inşaatçısı "Del E. Webb Construction Company"nin titiz idarecisi Jake Jacobson, Fönikse gelebilmek için arabasına dolduracağı benzin parası olan on doları birinden borç aldı.

Deve sırtı dağlarının hemen gerisinde, "Dağ gölgesi" denilen bir kaplıca vardır ki burası, bölge için çok canlı ve hareketli bir eğlence yeri hâline gelmiştir. Buna önayak olan Jim Paul, para desteğini harp sırasında eski otobüsleri gecekondu gibi sabit ikametgâh hâline getirmek suretiyle yaptığı büyük kazançla sağlamıştır. Göze pek gösterişli gözükmese bile servet edinme bakımından kayda değer bir olay da, harpte bombardıman pilotu olan Bili Garland'ın, pamuk hasadında kullanılmak üzere yeni tipte bir makinenin imâline girişerek kısa zamanda büyük bir endüstri kurmuş olmasıdır. Bu adam isin basında bir sermayedardan 40 bin dolar borç almıştı, bugün yılda 3 milyon dolarlık mal satmaktadır. Yine genç bir Mormon olan Jay Wright ayda sâdece altmış beş dolar ücretle seyyar cihaz satıcılığı ile işe başlamıştır. Şimdi, yılda 15 milyon dolarlık klima cihazı yapıp satan bir fabrikanın sahibidir. Fönikste, inşaatçılar ve imalâtçılarla eşit şekilde gelişen öteki is adamları, arazi alıp satanlarla tefecilerdir. Henüz 39 unda olan Lee Ackerman harp içinde nakliye pilotuydu. Sonradan, bir ara gazete muhabirliği, de yaptı ve milyonlarım, çöl toprağını alıp satmakla edindi.

İncecik vücuduyla Bob Robbs, Donanmadan ayrıldıktan sonra babasıyla birlikte ufak çapta sigortacılık yapmağa başlamıştı. Bu iş ona haftada kırk dolar sağlıyordu. Kısa zaman sonra rehinciliğe başladı. Bugün, kasa defterinde 300 milyon dolarlık mal kayıtlıdır. Yıllık kazancının 3 milyonun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.

Banker Jim Patrick kılavuz olarak hayata atılmıştır. Bugüne kadar, işini bilir bütün genç milyonerlere o mali destek sağlamıştır. Arizona Halk Hizmetleri Şirketinin müdürü olan 47 yaşındaki Walter Lucking ise, geçen beş yılda 140 milyon dolar kredi dağıtmıştır. 1966 dan önce daha 320 milyon dağıtmayı planlamıştır. Lucking böylece, Şirketinin vadinin gelişmesiyle beraber büyüyeceğini hesaplamaktadır. Kaliforniyalı göçmen Sam Mardian ise, belediyecilik hastalığı kanına girinceye kadar bir inşaat kredi müessesesini işletmiştir. Şimdi kendisi Föniksi "Amerikanın en temiz şehri" yapmağa çalışan bir reform idaresinin başında, şehrin valiliğini yapmaktadır.

Arizonada bir kovboy kız
Tatlı hayat

İçlerinden biri

Föniksin genç milyonerlerinin hayat hikâyeleri, birbirlerine şaşılacak derecede benzerlik arzetmektedir. Ekserisi Fönikse dışarıdan gelmişlerdi. Hiçbirisinin, geldiklerinde, azimlerinden gayri herhangi bir sermayeleri yoktu. Aralarından sâdece ikisi kolej tahsili yapmıştı. En başarılılarından bazısı, liseyi bitirmeği çok can sıkıcı bularak okuldan kaçmışlardı. Yarısından fazlası ilk teşebbüslerinde yenildiler veya iflâsa çok yaklaştılar. Sonradan, mali bakımlardan daha kararlı Föniks hemşehrileri tarafından tutuldular, silkelenerek yeniden ayakta durabilecek hâle getirildiler.

Bunlardan en dikkati çekeni David Murdock'tur. Bu adam, Amerikanın en büyük inşaatçısı olmak için beslediği ihtirasları saklamağa asla lüzum görmemektedir. Bu zayıf, genç adam erkek bir geyiğin bağırmasını andıran sesiyle konuşur. İlerlemek hususunda o derece sabırsızdır ki, otomatik asansörlerdeki kapıların geç açılmasından şikâyetçidir ve onları daha çabuk açılacak şekle sokmak için çalışmaktadır!

"Enerjimi kontrol edemiyorum" diyen Mr. Murdock, Garanti Bankasının en üst katındaki güzel döşenmiş odasında "Rabat oturamıyorum ve rahat duramıyorum; içimde her an birşeyler kaynıyor" diye şikâyet etmektedir.

Ama herşeye rağmen askere çağkaynayan sabırsızlık çok genç yaslarda başladı. Kansas şehrinde 1923 de doğan Murdock gezginci bir satıcının oğluydu. Detroit, Fostoria ve Wayne şehirlerine seyahatler yaptı. Bu sonuncuda mektepten kaçarak bir benzin istasyonunda çalışmağa koyuldu. Arabaların ön camlarım silerek, lâstiklerin havasını muayene ederek başladığı iş ona süfli göründüğünden Detroit'deki bir uçak fabrikasına girdi. Böylelikle bir taşla iki kus vurmuş oluyor, askerlik şubesinin gözünden de kaçmış bulunuyordu.

Ama herşeye rağmen askere çağrılmakta gecikmedi. Terhis edilir edilmez Kaliforniyaya gitti.

O sıralarda emeli, bir otomobil satıcısı olmaktı. Fakat o günlerde acentelerin satıcıya İhtiyacı yoktu. Satıcıdan çok, satılacak arabaya ihtiyaç vardı. Bu yüzden tekrar doğuya döndü, kendisini Arizonanın karlarla çevrili Presscott şehrinde buldu. Oradan güneye doğru kaçarak soğuklardan kurtuldu, doksan mil ilerdeki karlı tepeleri aşınca Föniksin sıcak, kuru çöl iklimine kavuştu.

Ufukta bir cennet

Burası, gözüne bir cennet gibi göründü: "Şu şaşırtıcı güneş, masmavi gök, ya şu palmiye ağaçları, portakallar. Her taraf zümrüt gibi yemyeşil" diye kendi kendine söylendi. Fakat ne gariptir ki, orada kalmadı. Kayıtsızlık içinde Teksasa doğru sürdü. Orada harp artığı levazım eşyası satışıyla uğraşmaya başladı. Bin dolar para biriktirir biriktirmez Meksikaya geçti ve hepsini yedi! Sonra Detroit'e döndü. Hayatının en uzun kısmını geçirdiği bu şehre vardığında cebinde altı sent para kalmıştı.

Artık dünyanın en şerefli sanatı olarak saydığı işi yapmanın zamanı gelmişti: İnsanları, kendilerine hizmet ettiği hususunda ikna etmek! önce bir kredi müessesesini, bir lokantayı alarak isleteceği hususunda ikna etti. Müesseseden 1800 dolar aldı. Lokantasını satacak adam ise, daha iyi bir yerde açacağı büfe için 3800 dolar istiyordu. Onu da, 2000 doları bonoya bağlayarak ikna etti. Gündüzleri yemek pişirdi. Bu işte hiç bir tecrübeye sahip değildi. Geceleri ise boyacılık veya yer siliciliği yaptı. Lokanta biraz para getirmeğe başlamıştı. Bundan cesaretlenen genç adam, nihayet kendisini biyolojide ihtisas yapmış bir kolej mezunu olan Miss Lillie Ann Lamarca'ya sattı.

Kadın bir berber dükkânı isletiyordu ve durumu iyi idi.

Çok geçmeden Mr. Murdock nişanlısını işlerini devretmek ve birlikte daha sıcak bir ülkede yepyeni bir hayata başlamak hususunda ikna etti. Her şeylerini sattıktan ve borçlarını ödedikten sonra, bir araba ile bir seyyar ev aldılar. Geriye de birkâç dolar cep harçlığı kaldı. Önce Floridaya gittiler. Orada yağmur yağıyordu. Teksasa yöneldiler. Orada daha da şiddetli yağmur vardı. Arizonaya geçmeğe karar verdiler. Föniksin yeşil vahası, bir kere daha Murdock'un üzerinde tesirini gösterdi.

Yıl 1947 idi, Föniksde inşaat furyası henüz başlamıştı. Olaylar Murdock'un zekasını parlatmıştı. Kendisinin de bizzat hissetmekte olduğu mesken ihtiyâcının, kendisi gibi daha binlerle insanın başında olduğunu hissedecek kadar akıllı davrandı. Bu insanlar için evler yapmalıydı.

Bu konudaki yegâne handikapı inşaat konusundaki bilgisizliği, elinde arazi ve para bulunmayışıydı! Yani üç nalla bir at lâzımdı. Bununla beraber, satıcılıktaki hüneri bütün bu handikapa meydan okumak için yetti. Derhal elinde satılacak çok malı bulunan, inşaat bitip evler satılıncaya kadar kredi ile bu malları kendisine borca verebilecek olan bir firmanın acentesini buldu. Ayni samanda, iş arayan bir müteahhitle karşılaştı. Rehinci Bob Robbs ile anlaşarak herbiri 6000 dolara çıkacak üç tane küçük boy ev için para temin etti.

Dert çok. derman çok...

İşçi bulmak hususunda zorluk çeken müteahhidinin birgün aniden şehri terketmesine kadar herşey iyi gitti. Evler yarı yapılmış durumdaydı. Murdock ise, işçilik ücretlerini alamayan marangozların tehditleri ve faturalarının ödenmeyeceğinden korkan malzeme satıcılarının takibleriyle başbaşa kendi deyimiyle- kırık ve borçlu" bir ruh haleti içersinde kaldı.

Kendi kendine, "Bin adama, yetecek kadar büyük derde düştüm" diyordu. Fakat, çocukluğunda okuduğu bir şiiri hatırladı. Bir şairin Henley müstear adıyla yazdığı İnvictus başlıklı bu şiirde "Beni saran geceden uzak, kutuptan kutba uzanan bir kuyu kadar karanlık; tanrıma müteşekkirim ki o benim zaptedilmez ruhumun desteğidir" deniliyordu.

Nihayet, "zaptedilmez" Mr. Murdock sırtına temiz bir gömlek giydi ve Milli Vadi Bankasına giderek oradan borç para koparmağa muvaffak oldu, Evlerini bitirerek sattı, borçlarım ödedi, daha fazla kredi sağladı ve inşaatçılığa devam etti. Küçük, ucuz evlerden, büyük ve pahalı olanlara, dupleks inşaatlara, nihayet apartmanlara geçti.

Bob Robbs ile birlikte, istediği sermayeyi de temin ederek bu defa ufak ticaret hanları yapmağa başladılar. Sonra daha büyük hanlar, nihayet şehrin eski iş sahalarında birkaç milyon dolarlık blok iş hanları inşa etti. Bu hanların mülkiyetini de elden çıkarmadı. Aldığı kira bedelleri uzun yıllar boyunca hem kararlı bir gelir sağlıyordu, hem de yıllık gelirden düşülen amortismanlar sebebiyle verginin nisbeti çok daha az oluyordu. Üstelik, toplu paraya ihtiyacı olduğunda binaların kısmen elden çıkarılmasıyla vergi sâdece sermaye kazancına teşmil ediliyordu. Artık, kütle halinde ev inşaatı yapanlara yukardan bakmağa başlamıştı.

Arizonanın Tucson şehrinde üniversite
İlim + para = saadet

Onbeş yıl önce iflâsın eşiğinde sallanmakta olan Mr. Murdock, Föniksde 19 büyük iş hanı inşa etti. Bu ameliye sırasında 20 milyon dolar borçlandı, fakat gayrımenkullerinin yıllık kira geliri dört buçuk milyonu bulduğu için bu borç onu hiç de rahatsız etmedi.

Mr. Murdck şimdi, bunun sâdece bir "başlangıç" olduğunu, kendine güvenen bir eda ile söylemektedir. Kısa bir Süre Önce banka binasının en üst katındaki Bulut Kulübünde şehri temaşa ederken, geleceğe ait planlarını hazırlıyordu:

"— Burada ne yapmak istediğiitti, doğru olarak, düşüncemin gözüyle görüyorum. Bir çok güzel ve yeni oteller, yeni hanlar, bunların içinde daha önce bumda hiç bulunmamış kiracıların kurduğu Büyük şirketler!... Halk diyebilir ki Murdock sâdece para kazanmakla ilgilenir. Bu doğru değildir. Ben yenilikler yaratmayı severim, bence yaratıcılık dünyadaki hayatın esasıdır. Binalarımı görüyorsunuz. Onlar ben! zengin ettiler, fakat ayni zamanda şehrin de daha büyük, daha sağlam ve daha zengin olmasını sağladılar."

Çalışmalarını diğer eyaletlere kaymağı gaye edinen Mr. Murdock Kaliforniya ve yeni Meksikoda da binalar inşa ettirmekte ve Fönikse, rüyalarında gördüğü şekil vermeği düşünmektedir. "Ben Birleşik Amerikanın en büyük mesken inşaat firmasının sahibi olmak kararındayım" diyen Murdock ilâve etmektedir:

"— En büyük malsahipliği benimki olacaktır. Bir çok büyük şirket var, eme humarın sermayeleri sayısız hissedarlardan meydana gelmiştir. Ben ise tek başımayım, kalabalıkla iş göremem. Tıpkı petrol kralı Paul Gettynin yaptığı gibi, bir imparatorluk kurmak istiyorum. Bunu da yapacağım. On yıl sonra yüz milyon dolar servetim olacaktır. Acaba bu beni hep kendinden bahseden bir budala yapacak mıdır dersinle?"

Bir başka milyoner, John Long ise kendisini zengin eden mesleğe adeta zorla sürüklenmiştir. Fönilksin dolaylarındaki bir çiftlikte dünyaya gelen Long, liseyi civardaki Glendale kasabasının mektebinde düşe kalka bitirdi. Obada Rus asıllı bir

ailenin kızı olan, sınıf arkadaşı Mary Tolmanchoff'a aşık oldu.

Maziden sesler

21 yaşında Hava kuvvetlerinde askerliğini yapmak üzere ayrıldığında Föniks, gençliğindenberi olduğu gibi, Sığır, pamuk, hububat ve sebze yetiştiren sakin bir ziraat kasabasıydı. Döndüğü zaman kasabayı çılgınca bir inşaat faaliyetine girişmiş buldu. Elli dönümlük dededen kalma çiftlik -dönümü 1200 dolardan- satılmıştı. Babasıyla ağabeysi, ev inşaatıyla meşguldüler. Long ufak çapta bahçe mimarisi işi tuttu ve Mary ile evlendi. Babasının inşa etmekte olduğu 10 bin dolar kıymetindeki evleri pahalı bulduğu için Mary ile birlikte kendilerine daha ucuza çıkacak bir ev yapmağa karar verdiler.

Elinde sadece çekici ve 250 dolar parası vardı. Babasından emanet bir testere ile bir gönye aldı, Milli Vadi Bankası da 7000 dolar kredi verdi. O inşaatta çalışırken Mary de kendisine yardım ediyordu. İkisi de inşaat konusunda tek kelime bilmiyorlardı. İş altı ay sürdü. Ev daha tamamlanırken mesken sıkıntısı İçindeki kimseler gelerek evin satılık olup olmadığını sormağa başladılar. Gelenleri Mary, bir güzel azarlıyordu. Nihayet birgün eve 8500 dolar teklif edildi, Düşündüler: 4200 dolar masraf etmişlerdi, işçilik için sarfetikleri emeği hesaba katmazlarsa 4300 dolar karları vardı, Long'a bu para altı aylık emek karşılığı olarak hiç de fena görünmedi. Şayet Mary satmağa razı olursa, yepyeni bir eve başlıyacağını vadetti. Fakat ikincisi de aynı yolun yolcusu oldu. Sıra üçüncüye geldi, dördüncü onu takip eti. Artık marangozlar tutuluyor, inşaat çarçabuk bitiyor, Mary hesapları tutuyor ve bir kamyonetle malzemeyi taşıyordu.

Böylece kendileri bir ev sahibi olmadan tam onbeş ev yapıp sattılar. Bugün hâlâ ayni evde otururlar.

Bu başlangıçtan sonra Long, Föniksde 15 binden fazla ev yapıp sattı. "Benim başarının sebebi inşa ettiğim her evi kendim için yapıyormuşcasına itinalı olarak inşa edişimdir" diyen Long ilâve ediyor:

"— Müşteriler inşaatın her safhasıyla yakından ilgilenmekten hoşlanır. Evin iskeletinin çatıldığını, kaplamaların çivilendiğini gözleriyle görmek isterler. Ben birçok evi daha inşa halindeyken sattım, satış mukavelelerini kamyonetimin çamurluğu üzerinde imzaladık."

Long halen günde 16 ev inşa etmekte, 800 işçi çahştırmakta ayda 330 bin dolarlık işçi ücreti ödemektedir. Mamafih bütün öteki genç milyonerler gibi işlerinin kötü gittiği samanlar da hatırdan çıkmamaktadır. 1990 de herbiri 7400 dolara malolacak altmış ev inşasını taahhüt etmişti. Her ev kendisine 250 dolar kazandıracaktı. Kore Harbinin malzeme fiyatlarında sebep olduğu artış bütün bu kârları bir anda silip süpürdü. Taahhüdünden vazgeçemezdi, zarara girmeği de göze alamazdı. İnşaat sisteminde bir yenilik yaparak kütle halinde inşaata girişti.

Bugün Long'un evleri 9400 ila 15000 dolar arasındadır. Karı ise hala ev başına 250 ila 500 dolardan fazla değildir. Evvelce bu kadir parayı 6000 ilâ 7400 dolara sattığı evlerden kazanıyordu. O da, Murdock gibi, ev inşaatçılarının başlıca gelirlerini bu işten sağladıkları müddetçe, kendilerinden fazla vergi tahsildarına hizmet ettiklerini anlamıştır. Bu yünden yeni inşa ettiği Maryvale lalesinde bir çarşı ve iş hanları yapmağı ihmal etmedi.

Long'un son projesine göre, Maryvale sitesinin tam ortasındaki yüz dönümlük araziye 1600 yeni apartman ya-, pılacak ve ayda altmışbeş ilâ doksanbeş dolar kira ile yaşlı kimseler buralara yerleştirilecektir. Memteketin her tarafından gelen 50 bin kişinin yaşadığı Maryvale'da şimdiden Motorola, Air Research, General Electrto, Goodyear, Sperry - Föniks gibi büyük firmalar dev fabrikalar kurmuşlardır. Halkın hemen hepsinin, uzaklarda tekaütlükleri yaklaşan akrabaları vardır. Long dürünmektedir ki, bu yaşlı kimselerin çoğu çocuklarının veya torunlarının yanına, Fonikse gelecekler, fakat aynı evde değil, onlara yakın bîr evde oturacaklardır.

12 milyonluk apartman projesi tamamlandığı zaman Long'un yaptığı inşaatların toplamı 190 milyon doları bulacaktır. Bütün bu çalışmaların sonunda Long'un kazandığı para sadece 5 milyon dolardan ibarettir! Kendisi hiç de bu kadar büyük servete sahip bir insan gibi görünmemekte ve konuşmasından bu açıkça hissedilmektedir. Long, Föniksin, a-

Kuru bir teşekkür

Bilir misinizki, bizim vergi sistemimiz içinde bir mükellefin yarım milyon lira gelir vergisi ödemesi için o zatın tam 10 milyon lirayı bir yıl boyunca bir kaç kere döndürmesi lâzımdır? Eğer üzerine düşen vergi payı 1 milyon liraysa, öteki meblağ 25 milyon liraya çıkmaktadır.

Dünyada bir tek memleket yoktur ki, orada vergiyi mükellefler gönül rızasıyla, "Allah razı olsunn" diyerek ve vatani, hamasi hisler içinde ödesinler. Hattâ, hemen her yerde hatta bizim gibi kontrol sistemi fazla çalışmayan topluluklarda bir takım kimseler o yıl kaç para vergi ödeyeceklerini peşinen kararlaştırmakta ve her işlerini ona göre tutmakta, bilhassa defterlerini ona göre işlemektedirler. Buna rağmen, kolay vergi alan ve zor vergi alan Maliyeler vardır. Kolay vergi alan Maliyeler, yüklü vergi ödeyen mükellefleri kendi ortağı, yahut en iyi müfterisi sayan ve o prensibin ışığı altında muamele eden Maliyedir. Bizim Maliyemizin bir maliye olduğunu söylemek güçtür.

Aslına bakılırsa, her Maliyenin hususiyeti kılı kırk yarmasıdır. Bu yüzden, dünyanın her tarafında "Maliyeci Tipi" teferruat içinde kaybolmuş bir bürokrattır. Halbuki, bu dar çerçevenin dışına çıkılabildiği, geniş görüş yüreklere hâkim kılınabildiği takdirde verim otomatik olarak yükselmektedir.

Şimdi, basit bir davranışs Maliye, Türkiyede yarım milyon lira vergi ödeyen mükelleflerine, vergisini yatırdığında güzel, nazik, gönül alan bir teşekkür mektubu yazsa iyi mi olur, fena mı? Tabii "Neden teşekkür edilecekmiş, herif kanuni mecburiyetini yerine getiriyor" demek kabildir. Ama bu, yarım milyonu ve daha fazlasını kendi cebinden çıkarıp devletin hazinesine koyan adam için bir teşvik sebebi yerine geçmez mi? Yılda 10 milyon veya daha fazlasıyla oynayan bir adamın, beklediği başka ne vardır? Bir güler yüz, nezaket, gayretinin yüksek makamlar tarafından takdir edildiğinin basit, ucuz işareti! Parası zaten vardır. Fakat Devletten alacağı bu çeşit bir selâm onu ziyadesiyle memnun edecektir.

...ve Mı çeşit davranışların müsbet neticesi, bir sonraki yılın vergi ödeme zamanı geldiğinde kendini mutlaka, hissettirecektir.

rabasında klima tertibatı bulunmayan yegane milyoneridir.

"—İş başından çok kere uzak kalıyorum" demektedir. "Halbuki, işçilerime elimden geldiği kadar yakın olmağa gayret ederim. Şayet beni soğuk hava tertibatlı bir arabada görürlerse o zaman: şu herife bak, diyeceklerdir, biz güneşin alnında ter dökerken o buzlu pastanın ortasındaki kutup ayısı gibi arabada oturuyor!.."

Başarının sırrı

Long'un başarısı, daha dar ölçüde de olsa, diğer iki genç inşaatçı tarafından taklit edilmeğe çalışılmıştır. Bunlar da işe sıfırdan başlamışlardır. Bugün servetleri milyonu geçmiştir. 38 yaşındaki Ralph Staggs, Föniksli bir marangoz ailesinin çocuğudur. Sekizinci sınıfta okulu terkederek babasıyla birlikte inşaatlara gitmeğe başladı. Temel kazarak ve harç karıştırarak günde elli sent para kazanıyordu. 1945 de Donanmadan terhis edildiğinde 800 dolan vardı. Bugün şayet tekaütlüğü bahis konusu olursa -ki kendisi buna asla yanaşmamaktadır- temiz para 3 milyonu vardır. 36 lık John Hall ise, geçirdiği zatürreden dolayı harap olan ciğerlerini Arizonanın sıcak ve kuru havasıyla tedavi etmek üzere babasının Missouri'deki çiftliğinden ayrılıp geldiğinde herhangi bir--ey yapmamıştı. Şimdi, yılda binden fazla ev inşa etmekte, hem sağlık hem de para- durumu çok parlak görünmektedir.

Long, Hall, Murdock, Staggs... Bunların hepsi, aslında, esaslı bir özelliğe sahiptir: Zihnini sâdece isine vermek! Lee Ackerman ise, bunun aksine, çok yönlü bir zekâya maliktir. Arazi alım satımı işlerinin kendisine birbuçuk milyon dolar net kazanç sağlamasını hoş karşılamakla beraber Arizona valisi olmak en büyük arzusu olmuştur. Harvard Üniversitesinden politik ilimler diplomasıyla mezun olan Ackerman harpten sonra New England valisinin bindiği uçağın pilotu olarak Fönikse gelmiştir. Murdock'un düşündüklerini aynen o da hissetmiştir.

Bir gazete muhabiri olarak çalışmağa başladı, işi ilancılığa döktü, eyâlet meclisindeki üyelik için seçime girdi, kazandı. Artık ilâncılığı bırakmış, arazi işleriyle ilgilenmeğe başlamıştı. Bu öyle bir meslekti ki, basiretli bir emlâkçının kısa zamanda büyük bir servet yapması işten değildi. Gerçekten fiyatlar dönüm basına 500 ilâ 1000 dolardan birdenbire 10.000 dolara fırlayıveriyordu. Bir zaman sonra ailesinin geçimini sağlayacak parayı bir tarafa ayırarak politikaya atıldı. 1960 yılında valilik için yapılan seçimlerde, Cumhuriyetçilerin Linkoln'lu adayı Paul Fannin'e karşı Demokratların adayı olarak savaştı ve kaybetti.

Bir başka talihli

Her ne kadar bütün bu adamlar milyonlarını birkaç furya senesinde kazanmağa muvaffak olmuşlarsa da başıboş gezen, iriyarı Bill Garland için servet daha çabuk elde edildi. Bir ara Kaliforniyada oturan Garland, harpte B-17 uçarkalelerinin pilotluğunu yaparken Çekoslovakyada düşürülmüştü. Garland 1952 de Fönikse gelerek küçücük bir çelik eşya imalâthanesi açtı. Malzemeyi ve makinaları bir arkadaşından, bedelini sonra ödemek üzere almıştı.

Böylece 1960'a kadar çalıştı. Su tanklan ve madeni menfezler imâl ediyordu. Yılda 3 milyon dolarlık satışı vardı. Bill Rood adındaki bir adam yağmur, rüzgâr veya toplama makinesinin tesiriyle toprağın yüzüne düsen pamuk kozalarım toplayan bir makine ile Garland'ın ofisine gelinceye kadar bu böyle devam etti. Rood, ona gelmeden Önce dört büyük tarım makineleri imalâtçısı firmaya başvurduğunu ve hepsinin kendisini geri çevirdiklerini söyledi. Kendi eliyle yaptığı bu makinenin 428 saatte 19 bin dolar değerinde pamuk topladığım da sözlerine ilâve etti. Garland ile ilkelde herbiri 4500 dolara malolacak yirmibeş makine yaparak tecrübe etmek hususunda anlaştılar. Yıl sonuna kadar Garland 361 makine yapıp sattı. İçinde bulunduğumuz sene, tutarı 5.250.000 dolar olan bin adet makine daha yapacaktır. Rood'un patent haklarının yarısını 12 milyona satın almış olmakla beraber, bunun bedeli makineler satıldıkça ödenecektir.

Föniksin genç milyonerleri arasında adı ötekilere nazaran daha as tanınan, fakat onlardan çok daha fazla dikkate değer bir başarı sağlayan uzun boylu, iri kemikli vücudüyle Lavergne (Jake) Jacobson 48 yaşındadır. Fönikse 1938 de geldiğinde kırgın, aç ve işsizdi. Del Webb adında küçük bir müteahhidi kandırdı ve 25 dolar haftalıkla puvantör olarak yanına girdi. Harp gelip çattığında Webb'in gelişen firması artık birkaç milyonluk işlere giriyordu. Hava alanları, kışlalar bu işler arasındaydı.

Föniksde Kapitol
Zengin ülkenin zengin idaresi

Liseyi bitiremeyen Jacobson müteahhidin baş sürveyanıydı. 1948 de Webb onu ortaklığa aldı. Bugün, genel müdür sıfatıyla, Jacobson -arasında roket atış rampaları, büyük oteller ve binalar da bulunan- birçok devasa inşaat işinin başındadır. Şirketteki sahibi bulunduğu 900.000 adet hissenin değeri 8.500.000 dolar civarındadır, diğer mallarıyla birlikte servetinin 14 milyon dolar olduğu tahmin edilmektedir.

Gayet mütevazı, kendisinin ve diğerlerinin yaptığında kayda değer bir nokta görmeyen bir ifadeyle: "Tam zamanında ve yerinde hareket ettik** temektedir, "ilâveten hatırlamak gerektir ki, birçoklarımızın fasla tahsili yoktur. Bu da bizim, diğerlerinden üç kere daha iyi düşünmemizi ve çalışmamızı gerektirdi!"

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kongo

Çombe ve yardakçıları

Geride bıraktığımız hafta içinde Birleşmiş - Milletler kuvvet eri nin Katangada giriştikleri askeri harekâtı durdurmak için önemli teşebbüslere şahit olunmuştur. Başta Belçika olmak üzere, İngiltere ve Fransa bu herakâtı tasvip etmediklerini çeşitli yollar ve fırsatlarla resmen açıklamışlardır. Yine resmen Birleşik Amerikanın harekâtın durdurulmasına taraftar olmadığı ve Washington'un Genel Sekreter vekili Tantı desteklemeye devam ettiği anlaşılmıştır.

Meselenin Patiste toplanan dört Dışişleri Bakanları konferansında ve NATO Konseyinde de bahis konusu edildiği bildiriliyor. Hattâ Dışişleri Bakanları toplantısı devam ettiği müddetçe Amerika, İngiltere ve Fransanın, Katangada ateş kesilmesi için müşterek bir çağrıda bulunacaklarına dair söylentiler çıkmış fakat bunlar derhal Amerika tarafından yalanlanmıştır.

Belçika Dışişleri Bakanı Spaak ile Genel Sekreter arasında bu konudaki yazılı tartışmadan sonra şimdi İngiltere, Birleşmiş - Milletlere resmen müracaat etmiş bulunuyor. Bu müracaat üzerine de Tant, Kongo uzlaştırma komisyonunu toplamıştır. Ancak komisyonda bulunanların çoğunun Mavi Miğferlilerin harekâtına devam edilmesine taraftar olması, İngilterenin istediği istikamette bir kararın alınmasına mâni olacaktır.

Diğer taraftan Katangada Çombenin devşirme ordusuna karşı çarpışan Mavi Miğferlilerin kumandanı. Katangalı subaylar tarafından tanzim edilmiş olan bir plânı açığa vurmuştur. Birleşmiş - Milletlerin eline nasıl geçtiği tasrih edilmeyen bu plân üzerinde de sert tartışmalar vardır. Bu bir tecavüz plânı mıdır yoksa bir savunma plânı mı?

Birleşmiş - Milletler subayları bunun bir tecavüz plânı olduğundan zerrece şüphe etmemektedirler. Bu subaylar ayrıca Çombe ordusunda para ile çalışan Avrupalıların isimlerini de vermişlerdir. Bunların çoğu Fransız ve Belçikalıdır. İçlerindi havan topu uzmanı bir de Portekizli bulunmaktadır.

Maden birliği

Belçika Dışişleri Bakanının "Katanganın iktisadiyatı harap oluyor" derken kastettiği iktisadiyat, Katanganın varlığı değildir. Çeşitli memleketlerin hissesi bulunan büyük maden birliğidir ki, bu iste Katanganın ve Katangalının hissesi sâdece ucuz işçilikten ibarettir. Esasen bütün ayrılık hareketinin menşei de budur. Katanga büyük Kongo Cumhuriyeti içinde erirse, bu yabancı menfaatler tehlikeye girecektir. O halde muhteris bir zenci olan Çombeyi tutmalı ve Kâtangayı bol madenleri ve ucuz işçileriyle muhafaza etmelidir. "Ateş kesilsin, kan dökülmesin" feryatlarının ardında bu kuru ve çıplak menfaat vardır.

Bu menfaatin ifadesi olan Maden Birliği fabrikalarının bacalarından artık duman yükselmemektedir. Başta Belçikalılar olmak üzere şüpheli Avrupalıların yavaş yavaş Rodezya üzerinden Katangayı terketmeye başladıkları anlaşılmaktadır. Aynı yoldan Katangaya silâh ve cephane gelmektedir. İngiltere ve Rodezya fedeasyonu makamları istedikleri kadar tekzip etsinler. Çombe ordusuna her türlü silâh yardımının yapıldığı hususunda Birleşmiş - Milletler ortaya deliller koymuşlardır.

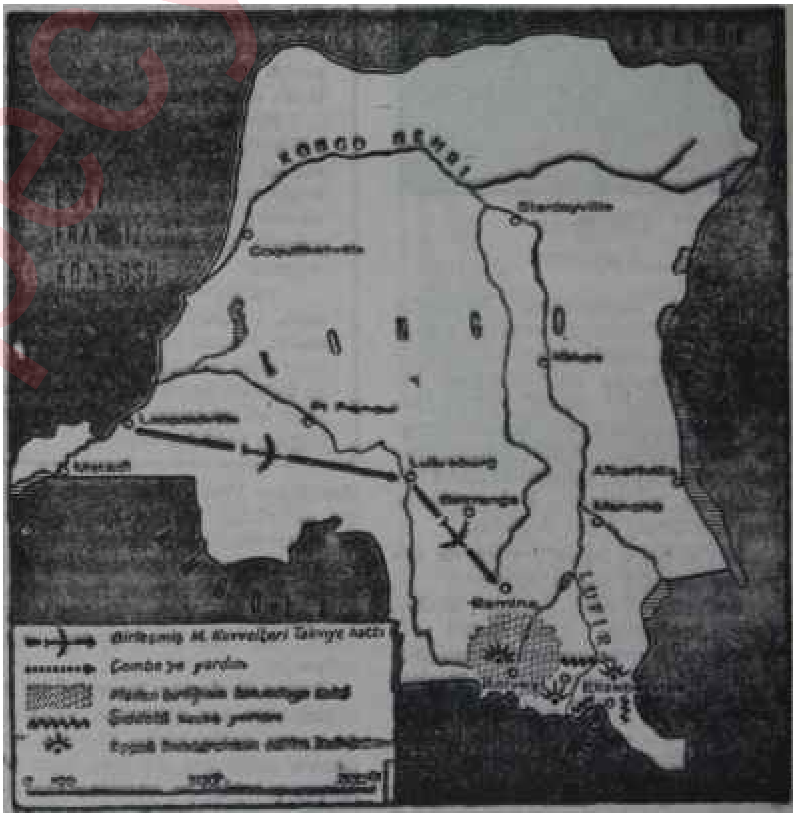
Buna mukabil ingiltere Birleşmiş - Milletler safında çarpışan Hind birliklerinin elinde bulunan Camberra uçaklarının bombaları meselesini hakiki bir dâva haline getirmiş, evvelce vâdettiği 24 bombayı ne yapıp yapıp ermemenin çaresini bulmuştur. Uzun savsaklamalardan sonra Genel Sekreter Tant bu bombalardan vazgeçtiğini bildirerek meseleyi kapatma yoluna gitmiştir.

Askeri durum

Birleşmiş - Milletler kuvvetlerinin Katangada mevcudu şimdi 5000'i bulmuştur. Bu kuvvetin karşısında Avrupalı kumandanların yetiştirdiği 11 bin kişilik bir Katanga ordusu vardır. Cepheler henüz tam mânasile teessüs etmemiştir. Hattâ Mavi Miğferliler Elizabethville şehrinin tamamına da hakim değildirler. Ancak stratejik mevkileri bombardıman etmekle yetiniyorlar..

Diğer bir büyük dert te, Baluba kabilesi efradıdır. Bunlar Çombenin can düşmanı olup, Katangaya yaptıkları son hücum sırasında 50 bin kadarı bir kampta muhafaza altına alınmışlardır. Birleşmiş - Milletler kuvvetlerinin muhafaza ettikleri, bu kampta bulunan Balubalıların kendilerinin serbest bırakılmaları için şimdi Mavi Miğferlilere yalvardıkları bildirilmektedir. Balubalılar, "Çombeyi ve bütün avenesini iki saat içinle yok ederiz" demektedirler.

Bu kamp şu veya bu suretle açılıverse, başgösterecek katliamın fecaati herhalde kolayca tahmin edilebilir.

Doğu - Batı

Konuşmalı mı?

Batı dünyasını haftalardan beri meşgul eden bu sual, nihayet Pariste toplanan dört Dışişleri Bakanı toplantısının ve NATO Konseyinin başlıca konusu olmuştur: "Sovyetlerle konuşmalı mı, hangi şartlar dahilinde?".

Bir bakıma Amerika, İngiltere ve Batı Almanya yönünden bu sual cevaplandırılmıştır: Sovyetlerle mâkul şartlar içinde Berlin meselesi konuşulabilir. Fakat ortada Fransanın itiraza vardır. Uzun tartışmalar, ikili zirve toplantıları Fransanın tutumunda bir değişiklik yapamamıştır. General De Gaulle bugün için Sovyetlerle müzakereye girilmesine asla taraftar değildir.

Dışişleri Bakanları toplantısında Fransız Bakam Couve de Murville'-

U'Tant
Uzlaştırıcı

in bu tezi savunurken, Krutçefin Dünya Sendikalar Federasyonu kongresinde söylediği nutka ve Sovyetlerin Washington Büyükelçisinin beyanatına dikkati çektiği ve "bu sözler ortada dururken konuşmaktan ne beklenebilir?" dediği bildirilmektedir. Gerçekten bu iki beyanat da muhtemel bir Doğu - Batı müzakeresi için ümit verici değildir.

Lakin ümit kıran jestler ve beyanlar bundan ibaret midir?

Sovyetler NATO Konseyi toplantısının arefesinde geniş ölçülü bir propaganda manevrasına girişmemiş midir? Bu cümleden olarak Moskovanın iki hareketini zikretmek mümkündür.

General Heusinger

NATO daimi askeri komitesi başkanı olan Alman Generali Adolf Heusinger 1960 Ağustosunda bu mevkie getirildiği zaman Sovyet Rusya ve müttefikleri büyük bir propaganda kampanyasına girişmişlerdi. Heusinger Nazi ordusunun faal erkânından addediliyor ve bu yoldan yürütülen propaganda ile NATO'ya yükleniliyordu.

Fakat Sovyetler bu sefer işi büsbütün ayrı bir noktadan yakalamış ve geçen hafta içinde Birleşik Amerikaya müracaat ederek, harp suçlularının takibi ve yargılanması hakkında İkinci Dünya Savası sırasında müttefikler arsamda varılan anlaşma gereğince, Alman Generalini istemiştir. Moskovaya göre Heusinger harp suçlusudur ve Sovyet Rusya mahkemelerince yargılanması icabeder.

Kimsenin ciddiye almak istemediği bu iddia ve talep münasebetile. Heusinger'in harp sonu durumunun incelenmiş ve kendisinin temize çıkarılmış olduğu hatırlatılmaktadır. Buna ilâveten. Generalin Hitlere kargı tertiplenen 20 Temmuz suikasdine karışmış, yaralanmış, tevkif e-

Gün bugün, saat bu saat...

Bu sefer Pariste toplanan Kuzey Atlantik Paktı Bakanlar Konseyine katılırken Türkiyenin, irili ufaklı 14 müttefikine önemle işaret edeceği bir manzara vardır: Türkiyenin ekonomik durumu.

Türkiye NATO ittifakına dahil olduğu tarihten beri gücünün üstünde gayret sarfederek Batı savunmasına büyük bir hisse ile iştirak etmiştir. Buna karşılık gerekeni almıştır, denilebilir mi?

Türkiyenin, NATO müttefiki olarak, ayakta tuttuğu silahlı kuvvetlerin niceliği ve niteliği ekonomik imkanlarına denk midir? Denk olabilmesi için veya hiç olmazsa müşterek Batı savunmasının yararına olarak hazır bulundurduğu ordunun memleket ekonomisini anemiye uğratmaması için müttefiklerinden yeteri kadar yardım ve ilgi görmüş müdür?

Türkiye bugün, bir devrim sonunda hesap ve kitabını yeni ve rasyonel ölçüler, yeni plânlar ve yeni bir zihniyetle ele almak zorundadır. Diğer taraftan, Doğu - Batı münasebetleri bir dönemece ulaşıp bütün dünyayı güç tercihler karşısında bırakmıştır. Bu sırada, s a n ı r ı z ki, bu suallerin sorulması ve yalnız cevaplandırılması değil, gerekli tedbirlerin alınması için de son saat çalmıştır.

Batı camiası içinde nimet - külfet münasebetlerindeki anormallikler... Dağlar gibi milli gelir ve alabildiğine yüksek hayat şartlarına sahip memleketlerin ancak bir Arap Emirliğinin ordusu kadar silahlı kuvvet beslemeleri... Silahı kullanmayı vatandaşlarına öğretmektense onu imal edip satmayı tercih edenler... Nihayet, seneler sonesi milli bütçelerinde "savunma" namı altında bir fasıl bulunmadığı halde, gayet cengâver tavırlar takınanlar... Bütün bunlar acılıklarıyla burada dökülüp saçılacak değildir.

Yalnız, hatırlatmak gerekir ki, Türklerin ferd ve millet olarak eskiden beri "ahde vefa" deyimiyle ifade ettikleri ve kutsal bir slogan gibi başlarında taşıdıkları bir kural vardır. Bu kuralın, kasden değil, gözü dönük kararlarla da değil, sâdece olayların zoru ile tatbikten kalacağı, aç ve bezgin kitlelere yüksek ideallerden bahsetmenin imkansızlaşacağı bir gün gelebilir. Öyle bir gün gelebilir ki, Türkiye iç huzursuzluklardan, bünye hastalıklarından hasmı kaldırıp da nifaklarından -ahitlerinden- doğan taahhütlerle uğraşmak imkânım bulaman dur. Memleketin iktisadi gidişi, yalnız bizim kanaatimiz olarak değil, müttefik ve dostlarımızın ortaya koydukları istatistiklerle de belirtildiği gibi, böyle karanlık günlerin -eğer bugün çare bulunmaz ve önlenmezse- biç de uzaklarda olmadığım göstermektedir.

Elbette ki bütün bir milli ekonomik düzensizlik tek bir sebeple izah edilemez. Fakat bütün insaf erbabı teslim eder ki, Türkiye ekonomisi nin en büyük derdi, "İnce hastalığı", gönülden bağlandığımız Bata medeniyetinin savunması için -o medeniyet yer, içer ve dans ederken- bizim tıknefes olurcasına sarfettiğimiz askeri gücün nöbeti ve ittifaklarımızın dışında bize affedilen cazip avantajları reddetmemizin mahrumiyeti neticesidir.

Türkiye yeni bir şuurla, yeniden teşkilâtlanarak, yatırımlar yapmak; istihsalini arttırmak, milli gelirini çoğaltmak İhtiyacında, sorundadır. Bunun için de, şimdiye kadar harcadığımız çeşitli güçlerin bedelini, faizi ile değil, hatla siyasi istikametleri belli olmayan memleketlere belirsiz ümitlerle yapılsa kadar da değil, sadece harcadığımız gücün milli bünyemizde açtığı rahneyi kapatacak kadar olanım istiyoruz. Gün bugün, saat bu saattir.

dilmiş ve harp sonuna kadar faal hizmetten alıkonmuş olduğunu da belirtmek gerekir.

Ancak bu vakıaların yanısıra, NATO'nun en yüksek askeri merciinde bir Nazi Generalinin bulunduğu hakkındaki Sovyet propagandası yine de dünya kamu oyunun bazı kesimlerinde tahribat yapmaktan hali kalmıyacaktır.

Danimarkaya nota

Sovyetlerin NATO Konseyi toplantısı arefesinde ortaya attıkları diğer bir mesele de, Baltıkta kurulması kararlaştırılan müşterek Danimarka - Alman kumandanlığıdır. Bu kumandanlığa iştirak bahsi Danimarka Meclisinde müzakere ve kabul edilmiştir. Şimdi Sovyetler Danimarkaya verdikleri notada "İntikamcı Almanlarla" işbirliği iddiasını tekrarlamaktadır.

Bir yandan General Heusinger meselesinin bu şekilde ortaya atılması, diğer yandan ve aynı zamanda Baltık kumandanlığı bahsinde gösterilen asabiyet, Sovyetlerin bu bölgede bazı olağanüstü icraat için bahane aramakla meşgul olduğunu düşündürmektedir. Hatırlamak gerekir ki, Finlandiyaya verilen nota bu Baltık kumandanlığı tasarısına sıkı surette bağlı bulunuyordu. Sovyetler Helsinki hükümetine 948 anlaşması gereğince askeri müzakere teklif ederken, buna sebep olarak Almanyanın veya müttefiklerinin bir tecavüzde bulunmaları ihtimalini ileri sürmekteydi.

Şimdi Danimarkaya verilen nota ve Heusinger aleyhindeki kampanya, yeni bir manevranın başlangıcı gibi görünmektedir. Sovyetler bu manevrayı hangi istikamette yürütecektir? Finlandiyaya tekrar askeri müzakere teklif etmek suretile mi? Böyle bir müzakerenin sonu Finlandiyadan tekrar üs istemek, daha kısa bir tabirle, bu memleketin Sovyetlerce istilâsı olabilir. O zaman bütün İskandinav memleketlerinde derin bir endişe başlıyacaktır. Hattâ bu memleketler böyle bir ihtimali önlemek maksadile peşin yatıştırma tedbirleri almayı da düşünebilirler. Moskovanın maksadı da bundan ibarettir. Yâni, NATO'un kuzey kanadında bir çözülme sağlamaktır, denebilir.

Bütün bu olayların aydınlığında dahi, Sovyet Rusya ile müzakere yoluna gidileceği muhakkaktır. Ancak, bugün Batılılar arasında buna karşı duranların ısrarı bu müzakereleri belki başlangıçta sâdece izahat istemek şeklinde bırakacaktır; Nitekim Dışişleri Bakanlarının Krutçeften son nutku hakkında izahat istemek bahsinde mutattık kaldıkları ve bu formülü NATO Konseyine getirdikleri görülmüştür.

K A D I N

Ankara

Dernekler

Siyah elbiseli, zincir kolyeli şık ve zarif hanım, etrafına biraz hayretle baktıktan sonra, yüksek sesle konuşmağa başladı:

"— Maşallah, bugün bir hayli kalabalığız. Bundan böyle bütün toplantılarımıza erkekleri de davet edelim."

İsmi Bilge Sıvacı olan genç ve zarif kadın, geride bıraktığımız hafta içinde Süreyyada, bir öğle yemeğinde konuşuyordu.

1961 yılının son ayı, Ankaradaki kadın derneklerinin ve umumiyetle bütün sosyal hizmet derneklerinin faaliyet ayı oldu. Yeni ve faydalı kararların, iyi tanzim edilmiş bir yemek sofrasında daha kolaylıkla kabul ettirilebileceği prensibine uyularak hanımlar, sık sık Ankaranın şık lokallerinde toplandılar. Bazen erkekler de onlara katıldılar. Fakat yemekten sonra aynı hanımlar hastahane koğuşlarına koşup, yardıma muhtaç kimselere el uzattılar veya evlerde toplanarak gene yardıma muhtaç kimseler yararına dikiş diktiler. Şık bir defilenin hasılatı, bir çocuk hastahanesinin temel harcı oldu. Topluluktan, birlikten doğan fikirlerin tatbikine geçildi.

Bilge Sıvacı, Amerikan Kız Kolejlileri Derneğinin bir üyesidir. O gün dernek, Süreyyada, aylık toplantılarından birini yapıyordu. Toplantı, her zamankinden çok kalabalıktı.

Üyeler, her ayın ikinci salısı toplanıp, derneğin meselelerini konuşmaktadırlar. Maksat, sâdece bir araya gelmek değildir. Dernek, kültürel faaliyetlerde bulunmakta, okumaya istidatlı, fakat maddi İmnânları dar birkaç öğrenciye Amerikan Kız Kolejinde burs temin etmektedir. Ankara grubunun son olarak burs verdiği çocuk, Namık Kemal Ortaokulundan seçilmiştir ve bugün kolejin parlak öğrencilerindendir.

Süreyyadaki öğle yemeğinde üyelerin eşleri, İstanbuldan gelen mütevelli heyet ve Robert Kolejliler de hazır bulunuyorlardı. Sadun Kâtiboğlu güzel bir konuşma yaptı. Kardamlar gayet neşeliydiler. Osman Okyar, Orhan Mersinli ve Nermin Streater, kendilerini tanımıyan üyelere, esprilerle kendilerini tanıttılar.

Topluluk dağılırken, sadık üye Cavidan Atam, elinde hesap defteri, aidatları toplamakla meşguldü. Gene sadık üyelerden Nazan Kırkbire gelince o, elinde kocaman bir dikiş bohçası, üyeleri Ayşe Abladaki dikiş toplantısına davet ediyordu. Ankaranın meşhur Ayşe Ablası Neriman Hızır da kolejlidir ve her salı günü evinde dernek üyeleri için bir dikiş günü tertiplemektedir. Üyeler o gün, bohçaları koltuklarında, Ayşe Abla Okulunun üst katına tırmanmakta ve burslu çocuklar yararına her ilk

Sosyal Yardım

Jale CANDAN

Memleketimizde, sosyal hizmet maksadile kurulmuş yüzlerce dernek vardır ve bunlar gün geçtikçe daha da çoğalmaktadır. Kadınlar hu derneklerde çalışanların çoğunluğunu teşkil ederler. Kadın olsun erkek olsun, vatandaşın beş zamanını sosyal hizmetlere ayırması elbette ki toptum için iyi bir şeydir. Ne var ki, çoğalan bu dernekler umumiyetle dağınık ve gelişigüzel bir şekilde çalışmaktadırlar. Bu yüzden bunların fayda ve lüzumları bizde daima münakaşa konusu olmuştur. Aynı meseleler başka memleketlerde de görülmüş ve bu maksatla dünyanın birçok yerlerinde bugün, derneklerin daha verimli bir şekilde çalışmalarını sağlıyacak sosyal hizmet koordinasyon kurulları meydana, getirilmiştir.

12 Aralık salı günü Kızılay binasında 18 dernek temsilcisinin iştirakile yapılan bir toplantıda Ankara şehri için de bir Sosyal Himmet Koordinasyon Kurulu teşkil edilmiştir, Teşebbüse Sosyal Hizmet Umum Müdürlüğü önayak olmuş ve aynı teşekkül daha evvel İzmir, İstanbul ve Eskişehirde kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Umumi Sosyal Refah Müşaviri Karl Lundberg'in toplantıda yaptığı aydınlatıcı konuşma hakikaten ilgi çekici olmuştur, Lundberg, sistemli çalışmayla gelişigüzel çalışma arasındaki muazzam farkı gözler önüne sererken bizim bu konudaki birçok dertlerimize de parmak basmıştır, Kurulların hiçbir müesseseye bağlı bulunmıyacaklarını, üzerinde durarak açıkladıktan sonra, bunların mahalli teşekküller halinde kurulması lüzumunu da belirtmiştir. Muhtelif şehirlerdeki dernekler aralarında toplanıp bir kurul kuracaklar ve yaptıkları işleri, mahalli ihtiyaçları ve imkanları hu kurulda tespit edeceklerdir. Böylece derneklerin, tespit edilen esaslar dahilinde imkanlardan âzami derecede faydalanarak, bulundukları çevreye daha faydalı bir şekilde, emekler dağıtmadan çalışmaları mümkün olacaklar. Kurul çalışmaları sonucunda basılacak olan broşürler, çevredeki dernekleri halka daha iyi tanıtmak bakımından faydalı olacak ve halkın bu konudaki itimadını kuvvetlendirecektir. Ayni zamanda, birçok fırsatçıları da yardım maskesi altında para toplamak veya iş çevirmek imkanından yoksun bırakacaktır.

Karl Lundberg, kurulların başarılarını iki şarta bağlamıştır. Bunlardan birincisi samimiyettir. Derneklerin, bugüne kadar ne yaptıktarını, rapor halinde kurula bildirmeleri, yapılanın tespit edilebilmesi bakımından önemlidir. İkincisi ve belki daha da önemlisi, demek çalışmalarının yepyeni bir görüşle ele alınabilmesi meselesidir. Bundan böyle dernek mensupları, meseleleri dernek çıkan açısından değil, bulundukları çevre, yaşadıktan toplum çıkan açısından düşünmek zorundadırlar. "Ne yapayım ki derneğim faydalansın?" dövizi yerine, "Na yapayım ki toplum faydalansın?" dövizi duruma hakim olmalıdır.

Öyle zannediyorum ki, bu iki şarta, bir üçüncüsünü de ilâve etmek mümkündür. Dernek mensuplarının herşeyden evvel bencil davranışlardan ve benlik iddialarından kurtulmaları gerekir. "Ne yapsam da baş olsam ?" veya "Ne yapsam da baş olarak kalsam?" zihniyeti silinmeli, sosyal hizmetlerin iddiasız bir yardım işi olduğu kafalara iyice yerleştirilmelidir. Çoğalan derneklerin bir kısmı hep bu "baş olma" hevesi ile kurulmaktadır.

baharda yaptıkları satış için dikiş dikmektedirler.

Nazan Kırkbir, dikişe gitmek için ayrılan küçük gruba şöyle bir göz attı, sonra yan öfkeli, yarı şakacı bir sesle:

"- Gene azaldık. Erkekleri dikişe de davet edemeyiz ya!.." dedi,

Hacettepe Gönüllüleri

Haftanın en mutlu kadını muhakkak ki, Hacettepe Çocuk Hastahanesi Gönüllüleri grubu başkanı Gülseren Tunalı idi. Çünkü cumartesi ve pazar günleri İsviçre Elçiliğinde, Hacettepe Hastahanesi çocukları yararına tertiplenen hazarda 26 bin lira temin edilmişti. Gönüllülerin aylardan beri göz nuru dökerek hazırladıkları elişleri, bebek takımları, yün takımları, çeşitli pratik ev eşyaları, görülmemiş bir ilgi uyandırmış ve bu tip satışların rekorunu kırmıştı.

Gülseren Tunalı kadar mutlu bir kadın da, İsviçre elçisinin eşi Bayan Kessler oldu. Bayan Kessler, bu işe Gönüllüler kadar emek vermut ve küçük olan salonlarını iki gün üstüste satışa açmıştı, Satışın pratik bir seklide, akıllıca ele alındığı da muhakkaktır, çünkü Ankaradaki yabancılar Christmas hazırlığına başlarken yapılan bu satışta, renkli mumlar ve küçük hediyeler bilhassa rağbet gördü. İhsan Doğramacı da haftanın mutluları arasında idi.

Bütün bunlar, gönüllü servisi olmadan bir hastahanenin mükemmel bir hastanene olamıyacağı prensibini doğrulayan delillerdir.

Ankara Çocuk Bakım Derneği

Menekşe Mağazası, kumaşları sermayesine vermişti. Ankaranın tanınmış onbeş terzisi ve Kız Teknik Öğretmen Okulu bu ilk masrafa pek ufak bir el emeği katmışlardı. Sermayesine satışa arzedilecek olan 83 parça kıyafet, bu şekilde meydana geldi. Ankara Çocuk Bakım Derneği bu elbiselerle bir defile tertipledi ve Yenişehirde yapacağı hastahanenin temelini de böylece atmış oldu. Derneğin bu satıştan bir hayli kâr temin ettiği, davetlilerin salonlara sığamamasından anlaşılıyordu. Dernek üyeleri misafirlerini bir yerlere yerleştirebilmek için hayli ter döktüler, ama neticeden memnun görünüyorlardı. Bu defilede Ankaralılar güzel manto ve tayyör modelleri gördüler. Mantoların çoğu yeni hattı benimsemiş bulunuyordu. Etek uçlarına doğru parçalı veya düz kloşlarla genişliyen bu hat, omuzlan oldukça zayıf gösteriyordu. Yakalar umumiyetle, takılıp çıkarılan eşarp şeklinde yakalardı. Böylece bir manto hem yakasız, hem yakalı olarak kullanılabiliyor, çok giyim yeri kazanmış oluyordu. Kollar arkadan ekseriya dikişsiz olarak bedenle beraber dikilmişti. Bade Tintürkün üç parçalı bir tayyör tekimi, zarafeti olduğu kadar pratikliği bakımından da ilgi çekti. Etek dardı, üzerine giyilen, aynı kumaştan, tamamiyle kolsuz, fakat kravat yakalı bluz, bu etekle şık bir kokteyl kıyafeti teşkil ediyordu. Gene aynı kumaştan yapılmış olan ceketin arka kısmı öne nazaran biraz uzundu. İçinden giyilen bluzun kravat vakası tayyör ceketiyle eşarp hissi veriyor, bu, mükemel bir sokak kıyafeti oluyordu. Menekşe Mağazası bu defilede kumaşlarını tanıtma fırsatını buldu re senelerdir unutulmuş olan Amarozayı senenin en moda kumaşı olarak ortaya attı. Amarozalar bu yılın drapeli öğleden sonra elbiseleri için hakikaten elverişlidir. Simli yün erseler, lameli yünler ayni derecede ilgi çekici oldu.

C E M İ Y E T

Sami Küçükün evinde bir yemek... Yemekte bulunanların konuşmalarını tesadüfen duyanlar var: "Müzik dinledik. Şiirden bahsettik..." Demek artık o normal kıyılara varildi, demek fırtınalardan sonra çiçeklerin açması gibi, tatlı tatlı sohbet etme devrine giriliyor. Oh, oh!..

Geçenlerde Meclise bir yabancı gazeteci gitmiş. Müşahedelerini sormuşlar:

"— Ekseriyetin koridorlarda dolaşması garibime gitti" diye cevap vermiş...

Sözlü soruların kabak tadı verdiğini kim kendisine anlatsın?..

İstanbul milletvekillerinden Ugaz, Mecliste, fırıncılarla çok meşgul oluyor. Fırıncıları Meclis binasında dolaştırıyor. Fırıncıları Ticaret Bakanlığına götürüyor. Ekmeğin fiyatının düşmesini kafiyen istemiyor!.. Herkes, bir milletvekilinin bir meseleyle bu kadar şümullü olarak meşgul olmasından son derece memnun.

Ufak bir ek: Ugazın, Yaşar Keçeci adında fırıncı bir ahbabı varmış ta!..

Şefik İnan günde üç paket cıgara içiyormuş. Bütçenin kabulünden sonra bırakacakmış. Gelecek bütçede de, kötü saydığı başka bir alışkanlığını bırakacakmış. Ondan sonraki bütçede ise, aynı yolda, yürüyecekmiş.

Aman, Bakan koltuğunu altından birkaç sene kimse çekmesin!.. Bu gidişle bir da politikacıdan bir "Aziz"imiz olacak... Oladursun ama, "Ne de çok, kötü alışkanlığı varmış" diyen olmaz mı?

Mehmet Baydur
Kim haklı?

Anadolu Klübünde süksesi olan **bir** kokteyl: Ferit Melen Kokteyli... Domates suyu, votka, limon... Buluşuna buluş değil ama. Sevsinler, Ferit Melen Kokteylini...

Turhan Feyzioğlu, Kinyas Kartal ağadan bahsediyormuş:

"— Muhakkak, enteresan adam... Fakat hakkındaki hükümler o kadar değişik ki... Biri çok iyi adam diyor, biri çok kötü. Biri çok müşfik diyor, biri zok zalim.. Biri fevkalâde diyor, biri korkunç..» Neye inanacağımı şaşırdım."

Şahsiyet sahibi olan kimseler hakkında böyle çekişilir. Acaba Feyzioğlu da kendi hakkında arkadan verilen hükümleri biliyor mu?..

*

Moda yaratıcısı Carven, bu sene Ankarada, Balin Otelinde bir defile tertip etti. Süksesi pek olmadı, defilenin. Belki hayranlık süksesi oldu ama, satış süksesi olmadı: Elbiselerin vasati satış fiyatları 3500 liraydı...

Bir gazeteci sordu:

"— Ankara gibi bir memur şehrinde, neye güvenmiş te bu fiyatlarla gelmiş?"

Başka bir gazeteci cevap verdi:

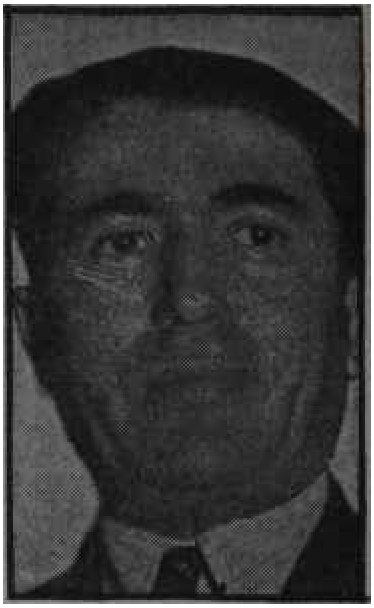
"— İki sene evveline!"

Mehmed Baydur, ikinci izdivaçtan sonra karısı için -karısı memurmuş-, bir rapor almak istemiş, 25 seneyi doldurmadan emekliye ayrılabilsin diye!.. Galiba bazı şartlarda meselâ hastalık, sakatlık gibi-, insanı zamanından evvel emekliye ayırıyorlar.

Bayan Baydur heyet-i sıhhiyenin karşısına çıkmış ve çok sıhhatli olluğu görülmüş. Tabii, rapor alamamış.

Acaba Baydura göre, bayan Baydurun nesi var?.. Heyet-i sıhhiyeye Töre nesi yok?

Kumkumoğlunun muhakemesi görülüyordu. Hani, dört el ateş etmiş olan T.M.T.F. Başkanı Kumkumoğlunun muhakemesi... Bir tabanca meselesi vardı. Tabancanın ehliyeti**ni Başkana kim vermişti?., Nihayet ve nihayet, Örfi İdareden bir kâğıt geldi: "Lüzumuna binaen verilmiştir."**

Ferit Melen
Kokteyl

Lüzumuna binaen!.. Vaktiyle bir cephe vardı: Vatan Cephesi... Onun bazı mensuplarına da "lüzumuna binaen" ehliyet verilmişti de...

Kumkumoğlunun gizli vazifesi neydi acaba? Müsellâh gezmesini icabettiren vazifesi?..

Bu basın ataşelerinin ne getirilişine, ne de götürülüşüne akıl erir yor. Bir tek lisan bilmiyen 70 lira asli maaşla tâyin ediliyor da, ona yardımcı tâyin edilen ve demir gibi üç lisan bilen kimse 35 lira asli maaşla gönderilmek isteniyor!..

En çok aday -basın ataşesi adayı-, Kıbrıs için...

Sebep: Gerçi hiç lisan bilmiyenler gidiyor ama, kanuna göre basın ataşesinin, gittiği yerin resmi lisanlarından hiç olmazsa bir tanesini bilmesi lâzım... Kıbrısta iki resmi dil var. Biri rumca, biri türkçe...

Kız Teknik Öğretmen Okulunun çok acaip bir âdeti var: Öğrencilere yemek veriliyor, fakat öğretmenlere, bedeli karşılığında bile yemek verilmiyor. Öğretmen hanımlar, çarşıdan pazardan uzakta bulunan okulda sandviçle iktifa ediyorlar, senelerdenberi... "Biri yer bizi bakar, kıyamet bundan kopar" derler ama, öğretmen hanımların kıyamet koparacağı yok. Sâdece mızıldanmakla yetiniyorlar...

Bu acaip âdet neye dayanıyor acaba?..

MUSİKİ

Konserler

Moskova

Türk kemancısı Suna Kan uzun bir uçak yolculuğundan sonra Moskova hava alanına indiği vakit ayın üçüydü, günlerden pazardı ve sanatçının ilk resitalini o gece vermesi gerekiyordu. Ama kendisini karşılıyanlar Rusya içindeki konser turnesinin tarihlerinde büyük değişiklikler yapıldığını söylediler. Suna Kan, Ankaradan ayrılırken Moskova, Leningrad, Yaroslavl, Vilnius ve Livov şehirlerinde sekin konser vereceğini zannediyordu. Ama son dakikada Sovyet Kültür Bakanlığına Türkiye Dışişleri Bakanlığından gelen, bir telgrafta Suna, Kanın Rusyaya ancak Aralık ayının ikinci yarısında hareket edebileceği bildirilmişti. Bu yüzden bütün şehirlerdeki konserleri iptal etmek ve yeni bir gezi plânı düzenlemek gerekti. Halbuki o sıralarda Suna Kan Belçika üzerinden Moskovaya doğru uçmaktaydı. Türk kemancısının Rusyaya önceden tespit edilmiş olan tarihte gelmesi üzerine Kültür Bakanlığı alelâcele üçüncü bir gezi planı hazırladı. Bu pana göre Suna Kan ayın 10'unda ve 11'inde Yaroslavlda, 13'-nde Rigada, 16'sında Simferopol -Akmesçit de, 17'sinde Yaltada, 20'-sinde Leningradda ve 21'inde Moskovada çalacaktı. Bu konserlerden sadece birincisi orkestrayla verildi. Di--erlerinde Suna Kana son derece iyi bir bayan piyanist eşlik edecekti. Genç kemancı Rusyaya orkestrayla çalmak üzere Ulvi Cemal Erkinin keman konçertosunun notalarını göçürmüştü, fakat Sovyet şefleri yeni bir Türk eserine el atmıya cesaret edemiyorlardı. Aynı sebepten İdil Biret de Rusyada Adnan Saygunun piyano konçertosuna çalmıya muvaffak olamamıştır.

Suna Kan, Yaroslavldaki ilk kon«erde Mozart'ın sol majör keman konçertosunu icra etti ve büyük bir başarı kazandı. Yaroslavl ve Rigadaki resitaller de olağanüstü bir ligiyle karşılandı.

Ankara

Suna Kan Rusyada dolaşırken, Sovyet piyanisti Yakov Zak da Ankara, İstanbul ve İzmirde konserler vermek üzere Türkiyeye gelmişti. Türk orkestraları. Yakov Zaka Sovyet bestecilerinin eserlerini çalmak konusunda hiçbir güçlük çıkarmadılar. Piyanist, Ankarada Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ile Prokofyefin üçüncü piyano konçertosunu lora etti. İstanbul programında da Şeştakoviçin konçertosu yer alıyordu.

Yakov Zakın sağlam bir tekniği var. Fakat duygulu çaldığı, beşerî icralar çıkardığı pek söylenemez. Devamlı öne düşme temayülü, çalışına ritmik yönden huzursuzluk veriyor, İkinci plân daima bulanık tınlıyor. Ayrıca kültürlü ve bilgili bir yorum çıkarttığım iddia etmek için de fazla iyimser olmak gerekir. Herhalde Brahms'ın ve Chopin'in eserleri, Reger'in Telemann varyasyonları Yakov Zakın elinde birer maket olmaktan ileri gidememiştir. Gilels, Richter gibi büyük müzisyenlerin yanında Yakov Zak sâdece piyanist olarak kalmaktadır.

Bir Kayıp

M. Ragıp Gazimihal

Faruk GÜVENÇ

Değerli müzikolog Mahmut Ragıp Gazimihali 12 Aralık salı günü kaybettik. Mahmut Ragıp, yazılarıyla, kitaplarıyla ve dersleriyle bu memleketin müzik kültürüne büyük hizmetlerde bulunmuştur. 1929 yılında Pariste Societe Française de Musicologie'nin bir toplantısında okuduğu "Evliya Çelebi Seyahatnamesindeki org tavsifleri" adlı tebliğle Batı| sanat çevrelerinin ilgisini üzerine çekmiş, bu tebliğ sonradan aynı derneğin dergisinde de yayınlanmış, değerli müzikologun makaleleri ve monografileri Revue İnternationale de Musique'de ve birçok dergide, ansiklopedide yer almıştır.

Gazimihal son derece sessiz, son derece mütevazi son derece çalışkan bir düşünürümüzdü. Bu yıl içinde yayınlanan Musiki Sözlüğünün önsözünde şu dokunaklı cümlelere rastlıyoruz:

"Emekliliğin yaklaşmasına geç kalmış olma kuruntusunun karışması da dostların teşviki nispetinde müessir oldu: Neticede, *25* yıllık tereddütlü çalışmalardan şu küçük kitap doğdu. Sözlüğümüzün gelecek basımlarından tertipçilerce "M.A.G." damgası sökülüp atılmayacak olursa, böyle bir mazhariyet ilk yazar için şerefli bir manevi huzur vesilesi olarak kalır."

Evet, Mahmut Ragıp Gazimihal geç kalmıştır. Sözlüğün biyografya ve "şaheser incelemeleri" bölümü hazırlanamadı. Herhalde altmış yaşını yeni doldurmuş olan Gazimihalin daha söyliyecek çok sözü vardı. Eserlerinin kusursuz veya eşsiz olduğunu iddia edecek değilim. Esasen buna kendisi de inanmazdı. Her cümlesi üzerinde durabiliriz, her makalesini didikliyebiliriz, ama birşey inkâr edilemez: Mahmut Ragıp Gazi mihal kişiliği olan bir yazardı, dikenli sarp yollarda Türk müzik yazarlarının başında yürüyen bir öncüydü. Başımız sıkıştıkça bundan sonra da sık sık onun kapısını çalacağız, Mahmut Ragıp Hoca şu meseleyi nasıl halletmiş, şu konuda neler yazmış diye onun kitaplarım karıştıracağız. Herhalde "M.R.G." damgası sâdece bir sözlükten değil, Türk Musiki Tarihinden de hiçbir zaman sökülüp atılamıyacak. Hocanın değerini onu kaybettikten sonra daha iyi anlıyacağımızdan ve yerinin de hiçbir? zaman doldurulamıyacağından eminim.

T İ Y A T R O

Ankara

İsabetli, cesaretli bir karar

Devlet Tiyatrosunun başına kim geçtiyse, er geç bir takım tenkidlere, tarizlere, hattâ hücumlara hedef olmuştur. Bu, içerden ve dışardan sayısız emellerin, ihtirasların, sempati ve antipatilerin kapısında gece gündüz çarpıştığı bir sanat makamının nasibidir. Güç şartlar altında Umum Müdürlüğünün dördüncü mevsimine girmiş olan Cüneyt Gökçer de şimdi o nasipten payını alıyor,

Gerçek sanat adamı tenkide dayanıklı olmalıdır. Tenkid, tenkid olmaktan; çıkıp sanatla ilgisi olmıyan birtakım dedikodulara, komplekslere, kıskançlıklara ve kuyruk açılarına kendini kaptırsa, tezvir halini alsa bile... Çünkü, aksi takdirde, iyi niyetle yapılmış tenkidin faydalarını seçemez, hepsine birden ya, kulaklarını tıkar, ya da, en kötüsü, puslayı şaşırır, kendisini bekleyen hizmetlerde hiçbirini yerine getiremez olur.

Bereket versin Cüneyt Gökçer tenkide de, tezvire de dayanıklı çıktı. Haklı tenkidlerin savunduğu gerçekleri benimserken haksız hücumlardan yılmadı. Bir yandan Oda Tiyatrosuna, bir deneme sahnesi olarak, yeni bir çehre ve mâna kazandırırken. Büyük Tiyatroyu memleketin lik repertuvar tiyatrosu haline getirirken, Türk tiyatrosunu yabancı memleketlere götürüp tanıtmak gibi zorlu bir işi başarırken, bir yandan, da, müfettişlere cevap vermekten, yargıç önüne çıkmaktan hiç gocunmadı.

Şimdi isabetli ve cesaretli bir karar daha aldığı görülüyor: Devlet sahnelerinde özel tiyatroları misafir etmek... İstanbul Belediyesinin "eğlence reşmi"ni yüzde yirmibeşe çıkardığı şırada bu. özel tiyatrolara Devletin yardım elini uzatmasıdır. Çünkü misafir tiyatrolardan kira değil, sâdece elektrik masraflarım karşılayacak, sembolik bir ücret alınacaktır: Gecede 150 lira! Özel tiyatroların gelirin yüzde otuzbeşini, kırkını bırakmadan oynıyacak tiyatro bulamadıkları düşünülürse bu, küçümsenemiyeeek bir yardımdır.

Kararın isabeti yalnız, bunda değildir. Aynı zamanda Ankara seyircisine çeşitli sanat topluluklarının İstanbulda çıkardıkları en başarılı eserleri tanımak, görmek fırsatım da kazandırmış olmasındadır. Böylece başkentin sahne hayat» daha renkli, daha zengin bir mahiyet alacaktır. Kararın cesareti ise Devlet sahnelerini, sanat alanında, serbest rekabete açmış olmasıdır. Dağarcığında Devlet Tiyatrosu sahnelerine ve seyircisine çıkaracak seviyede "sanat metaı" olan her topluluk bu imkândan faydalanabilecektir.

Ankaralıların bitirdiğimiz haftadanberi Küçük Tiyatroda seyrettikleri "Sokak Kızı İrma" işte bu kararın ilk tatbikatıdır,

"Tatlı İrma"

"Sokak Kızı İrma" geçen mevsim sonlarında, İstanbul Festivalinin tek hakiki galası olarak 1700 kişilik, tlas sinemasında oynanmış, büyük ilgi görmüş, sonra yaz aylarında, İzmirde de uzunca bir zaman temsil edilmişti. Halkın esere gösterdiği bu geniş ilginin sebeplerinden birini de müzikal komediye duyulan susuzluğa, yıllardanberi bu ad altında pek yavan şeyler gösterilmiş olmasına bağlamak doğru olur. Haldun Dormenin başarısı seyircinin bu susuzluğuna ve hayal kırıklığım farketmiş, eserin başrolü için de mükemmel bir İrma keşfetmiş olmasıdır.

"Tatlı İrma" Pariste ilk defa Gramont Tiyatrosu gibi küçük -325 kişilik- bir tiyatroda, sade bir dekor ve bir locaya yerleştirilmiş dört kişilik küçük bir orkestra ile sahneye çıkarılmış, tek bir kadınla ve 32 kişisi 11 aktörle oynanabilmiş, bütün güzelliğini ve özelliğini de bundan almış bir müzikli komedidir. Eserin yazan Alexandre Breffort. Montmartre'ın "kirli", ama kendine göre bir cazibesi, hattâ şiiri olan kaldırımları üzerinde geçen bir aşk macerasına bir sokak, kızıyla, genç jigolosunun aşk macerasına- Margueritte Monnat'nun duygulu, tatlı melodilerle yüklü müziğinin de yardımıyla inandırıcı bir hava kazandırmıştır. Ama "Tatlı İrma" umulmayan bir ilgi görüp, Manche'ın öbür kıyısına, oradan da Atlantiğin ötesine atlayınca, özelliğinden, hattâ Parisliliğinden çok şey kaybetmiştir. Derhal Anglo - Sakson müzikal prodüksiyon endüstrisinin büyük orkestralı, büyük mizansenli, kalabalık figürasyonlu, zengin dekor ve kostümlü o pek şatafatlı çerçevesine oturtulmuş ve "tatlı" lığından da eser kalmamıştır. Dormen topluluğunun tanıttığı "İrma"nın göze hoş görünmeyen tarafı da, kendi öz çerçevesinden değil, sonradan oturtulduğu bu ikinci çerçeveden aktarılmış olmasıdır.

Gong Tiyatrosunda "İkiz Kardeşim David"
"Gong Vurdu"

Sahnedeki oyun

Bereket versin Gülriz Sürüri ile Altan Erbulaka. Bu iki sanatçı, duygulu ve ifadeli oyunlarıyla, eserin muhtaç olduğu o sıcak ve beşeri havayı yaratmıya muvaffak oluyorlar. Gülriz Süruri İrmaya bütün "taıtlı"lığını ve bütün "dişi"liğini veriyor. Ama bu masum bir "dişilik" tir. Bir sokak kızının dişiliği ne kadar '"masum" olabilirse... Altan Erbulak pek sevimli bir "pişekâr" olmasını biliyor, aynı zamanda çok pittoresk bir Hakim 8u ikinci roldeki kompozisyonu, her usta karikatür gibi, gerçeğin izlerim taşıyor. Müzikal eserlerin gerektirdiği müzik ve ritim duygusu da ancak bu iki sanatçının, oyununda bulunuyor.

Biliyor muydunuz?

ÇEKOSLOVAKYAYA DAVET EDİLMİŞ OLAN Suna Korad 7, 10 ve 14 Aralık tarihlerinde, sırasıyla, Usti, Prag ve Bratislava operalarında başarılı temsiller vermiştir. Verdi'nin "La Traviata" operasında Violetta rolünü İtalyanca söyleyen Devlet Operası sopranosu, Çek seyircileri üzerinde büyük bir ilgi ve takdir uyandırmıştır.

REFİK ERDURANIN "CENGİZ HANIN BİSİKLETİ" adlı telif piyesinin Devlet sahnelerindeki ilk temsili 19 Aralık akşamı İzmir Tiyatrosunda verilmiştir. Bu münasebetle Genel Müdür Cüneyt Gökçer uçakla İzmire giderek ilk temsilde hazır bulunmuştur. Eser yakında Ankaraya getirilecek ve "Sokak Kızı İrma" temsilleri biter bitmez Küçük Tiyatroda oynanmıya başlıyacaktır.

ORHAN ASENANIN ANKARA TEMSİLLERİ sona ermiş olan "Kocaoğlan" piyesi, pek yakında, İstanbula götürülecek ve Küçük Sahnede oynanacaktır. İki hafta süreceği tahmin edilen bu temsiller İstanbullulara Şeref Gürsoyu en başarılı rollerinden birinde görmek fırsatını verecektir.

DEVLET TİYATROSUNDA YENİ BİR telif piyesin provalarına başlanılmıştır. Bu eser, Devlet Tiyatrosunun en genç rejisörü Ergin Orbeyin Fakir Baykurtun "Yılanların Öcü" romanından aynı adla çıkardığı üç perdelik bir oyundur. Sahneye Ergin Orbeyin bizzat koyacağı eserin dekorlarını Turgut Zaim çizecek, bellibaşlı rollerini de Ekmel Hürol, Hepşen Akar, Beyhan Hürol, Faize Özbolhan, Nuri Gökseven, Ahmet Demirel, Nurşen Özkul, İlyas Avcı ve Savaş Başar oynıyacaklardır. "Yılanların Öcü"nün hangi tiyatroda sahneye konulacağı henüz belli değildir.

İSTANBUL ŞEHİR TİYATROSU "SİNEKLER"İN temsiline başlamıştır. Jean - Paul Sartre'in bu tanınmış piyesini Asude Zeybekoğlu türkçeye çevirmiş, Beklan Algan sahneye koymuştur. Bellibaşlı rollerini Mahmut Moral, Beklan Algan, Avni Dilligil, Ayla Algan, Samiye Hün ve Mücap Ofluoğlu oynamaktadırlar.

GEÇEN MEVSİM İSTANBULDA FAALİYETE geçmiş olan Bulvar Tiyatrosu "Leyleğin Ömrü" komedisiyle yeni mevsim temsillerine başlamıştır. Melih Vassafla Muhip Dibeklinin Claude Magnier'nin "Blaise" adlı eserinden adapte ettikleri oyunda bellibaşlı rolleri Münir Özkul, Sadettin Erbil, Suna Selen, Sunay Uslu, Birbahar Kerigan ve Birsen Menekşeli oynamaktadırlar.

SİTE TİYATROSUNDAKİ ULVİ URAZ Topluluğu Labiche'in "Para İsteme Benden" komedisiyle ikinci eserini temsile başlamıştır. Sabahattin Eyuboğlunun türkçeye çevirdiği, ve Ulvi Uraz topluluğunun geçen yaz mevsiminde repertuvarına alarak sahneye koyduğu bu güzel komedi geniş bir ilgi görmektedir.

1969 BREGENZ FESTİVALİNDE, CONSTANCE gölü kıyısındaki açıkhava tiyatrosunda, ünlü besteci Robert Stolz'un "Rüya Adası" -"Trauminsel- adlı yeni opereti su üzerinde sahneye konulacaktır. Dünya prömiyeri olarak temsil edilecek eseri Burgtehater'in eski Genel Müdürü Adolf Rott sahneye koyacaktır.*

"DON JUAN" ADLI ESERİ YAKINDA Büyük Tiyatroda sahneye konulacak İsviçreli yazar Max Frisch'in "Andorra" isimli yeni piyesi önümüzdeki Mart ayında, Viyanada, Volkstheater'de sahneye konulacaktır.

DEVLET TİYATROSU ALTINDAĞ MAHALLESİNDE bir halk tiyatrosu açmak için teşebbüse geçmiştir. Altındağlıları, binlerce nüsha bastırılıp dağıtılan bir açık mektupla bu teşebbüsünden haberdar eden Genel Müdür Cüneyt Gökçer, Ankaranın bu ilk semt tiyatrosu için Amerikan hükümetinin evvelce, kapalı okul spor salonları yapılmak üzere Türkiyeye hediye ettiği tipte büyük barakalardan faydalanmayı düşünmektedir.

İstanbul

"Gong" Tiyatrosu

Pekcan Koşarla Lâle Belkis İstanbula yeni bir Oda Tiyatrosu kazandırdılar. "Gong Tiyatrosu" adını verdikleri bu tiyatro Beyoğlunda, yanan eski Oda Tiyatrosunun karsı sırasındadır. Şirin fuayyesi, yüz küsur kişilik temiz salonu, kutu gibi sahnesiyle derli toplu, cici bir tiyatro...

Gong Tiyatrosu, ilk eser olarak, denenmiş bir komediyi oynuyor: Şimdi Ankarada, Küçük Tiyatroda, tekrarlanmakta olan "İkiz Kardeşim David"i. Gönül isterdi ki böyle bir oda tiyatrosunun sunacağı eserler, Öteki tiyatroların oynadıklarından farklı şeyler olsun. Hele Pekcan Koşar, Lale Belkis ve Seden Kızıltunç gibi, herşeyi oynayabilecek üç büyük kaabiliyet aynı kadro içinde elele vermiş olduklarına göre... Ama işin önemli tarafı, bir avuç inançlı genç tiyatrocunun böyle bir tiyatro, böyle bir topluluk kurmuş, çalışmaya da başlamış olmalarıdır. Üst tarafı kendiliğinden gelecek ve her topluluk gibi Gong Tiyatrosu da sanat yolunu bulmakta gecikmiyecektir.

Sahnedeki oyun

Pekcan Koşarın sahneye koyduğu "İkiz Kardeşim David", ilk başarılarını Küçük Sahnede, eski Oda ve Altı tiyatrolarında aktör olarak elde etmiş olan bu sevimli sanatçıda kaabiliyetli bir rejisör kişiliğinin de gizlendiğini belli ediyor. O daracık sahnede bu hareketli ve değişik mekânlı komediye verdiği canlılık, sıcaklık, gerçekleştirdiği simültane dekor düzeni, sonra oyunun bütününe kazandırdığı ahenkli kıvraklık her bakımdan takdire değer. Pekcan Koşar "ikiz" hüviyetli Julien'i de ölçülü bir kompozisyonla ve sevimli bir oyunla canlandırıyor.

Lâle Belkise gelince, cazip fiziği ile Türk sahnesine yeni bir estetik getirmekle kalmıyor, şimdi çok gelişmiş olan sahne kaabiliyetiyle, modern komediler için biçilmiş bir kaftan olduğunu gösteriyor. Zamanımızın genç kadın tipini tabiiliği, sadeliği, spontane'liği ve esrarlı bir tarafı da olan değişik özellikleriyle temsil edebilen bu cevherli sanatçının, pek güzel oynadığı Julien'in sadık ve müşfik karısı Elsa'dan başka, oynıyacağı daha nice roller var...

Julien'in genç kaynanası Edith'e -alaturka "çaçaron"luğa düşürülmesi pek kolay olan bu role. Batılı bir üslûb içinde kişiliğini ve gerçekliğini kazandıran Seden Kızıltunç için de aynı şeyler düşünülebilir. Ölçülü oyunu bu tip roller için birçok ünlü meslekdaşlarına örnek diye göste-

S İ N E M A

Filmler

Maupassant ile Astruc

Romancı -fakat daha çok hikâyec,- Guy de Maupassant'ın "Une Vie - Bir Hayat" adını taşıyan romanından sinemaya aktarılan ayni adlı film, Fransız "Yeni Dalgacılarından birini daha tanıtıyor Bu, rejisör Alexandre Astruc'tur. Astruc herşeyden önce, romanın yazarına filminde tam bir sadakat göstermemiştir ve üstelik buna gerçekten lüzum da yoktur. Türkçeye "Bir Kadının Hayatı" ve "Bir Hayat" adları altında çevrilmiş ve yayınlanmış olan "Une Vie"nin yazarı ile Astruc' un filmi "Une Vie"nin konusunu boyunca onun tutkularım ve bu tutkuların nedenlerini inceliyor. Ama bu inceleme, belirli bir sonuca varmıyor. Ayrı katlardan gelme ve ay--ı yaradılışlardaki bu iki insan -Jeanne ile Julien- evlilik müessesesi içinde bile durmadan birbirlerinden uzaklaşıyorlar, aralarındaki uçurum, her gün biraz daha açılıyor, kapanması imkânsız bir bale geliyor.

Filmin kişileri dar ve sınırlandırılmış bir çerçeve içinde serüvenlerini sürdürüyorlar. Jeanne -Maria Schell- önce sevgilisi, sonra kocası Julien -Christian Marquand-, hizmetçileri Rosalie -Pascale Petit-, Julien'in yakın arkadaşı Fourcheville -Ivan Desny- ve karısı Gilberte -Antonella Lualdi- arasında geçen -romanda uzun süreli- filmdeki kısa süreli serüvendeki kahramanlarının kişiliklerini ortaya çıkarmada. Astruc, yazarı Maupassant'dan daha sağlam ve güçlü bir ustalığa erişiyor.

Astruc'un "Une Vie - Bir Hayat"ı
Rejisör bir *filmin herşeyidir*

al-dığı yazarı Maupassant arasındaki keskin ayrılıklar, hemen göze çarpan hususiyetler taşımaktadır. Realist ve natüralist okuldan gelme Maupassant, romanında baş kişisi Jeanne'ı sürekli olarak birinci planda kullanmakta ve çevresine sıraladığı Öbür kişileri, kahramanına bir çeşit destek yapmaktadır. Astruc, işin burasında Maupassant'dan kesin olarak ayrılıyor. Yazar için büyük önem taşıyan kadın kişi, rejisör için ayni derecede önemli değildir. Astrue, filminde, romanda gerilere itilmiş Julien'in üzerine eğiliyor, film

Jeanne, romanda ve filmde o çağın kalın çizgilerle verilmiş örnek bir kişisidir. Kadınlığının yanısıra, geleneklerine de sıkısıkıya bağlıdır. Kocasının, hizmetçisiyle olan münasebetini gördükten ve gayrimeşru çocuk doğumundan sonraki davranışları, kadınca davranışlar olmaktan çok, mutaassıp ve gelenekçi bir davranıştır. Küçük bir taşra şehrinin kadını olarak verilen Jeanne, filmin başından tonuna kar dar bu küçük taşralı şehrin yetiştirdiği kadın olmakta devam ediyor- Burada rejisör Astruc'un yorum ve açıklaması, Maupassant'a aykırılık taşımamaktadır.

Muammalı bir Sfenks

Astruç'un romanın tersine Jeanne'ı geriye itip Julien'i birinci plana çıkarmasına karşılık, erkek kahramanın bütün vasıflarıyla filminde ortaya konduğu iddia edilemez. Julien, Jeanne'a göre daha değişik oir katın insanıdır ve bu oluş, filmde türlü vesilelerle seyirciye verilmektedir. Fakat Julien'in bilinen bir Parisli kişiliği taşımadığı da bir gerçektir. Jeanne'ın bilinçli ve belirli bir, hedefe yönelmiş tutku ve istekleri yerine Julien'in kararsızlığı, günlük istekler peşinde koşması, hiç birşeyden memnunluk duymayışı ve herşeye karşı alabildiğine isyancılığı, Astruc'un elinde, Maupassant'nın kahramanını günümüz insanına yaklaştırmaktadır. Filmdeki kesitiyle Julien, Maupassant çağının insanı değildir. Ama geridekiler -mesela Jeanne, mesela hizmetçi Rosalie ve aristokrat Fourcheville- 1800'lerin Fransasından kopup gelmiş kişilerdir. İçlerinde Julien'e en yaklaşık tip olarak Fourchevilie'in karısı Güberte gösterilebilir. Ayni Julien, davranışları, bağımsızlık kaygısı ve bu yolda hiç bir şeyi umursamama ve hattâ geleneklere korkusuzca karşı gelme serüvenindeki kısacık yeriyle Gilberte'de verilmektedir.

Maupassant hikâyesine göre Jeanne, garipçe bir rastlantı sonunda Julien ile evleniyor. Astrue, Jeanne'-ın Julien'e karşı zaafını kısa süreli bir iki bölümle vermiş olmayı yeterli saymıyor ve iç monologlarda da seyircisine bunu duyuruyor. Yazarın natüralist ve realist yanım seyirciye vermede rejisör Astruc yalnız değildir, Birinci sınıf bir fotoğraf direktörü olan Claude Renoir -ünlü ressam Renoir'in yeğenidir- rejisörüne büyük bir destek oluyor ve çoğu zaman fotoğraflar, bir film fotosu yerine, gerçek birer resim derinliğine erişiyor. Bu yüzden, filmin başarısında hatırı sayılır bir yük, foto direktörü Claude Renoir'ın omuzlarına yüklenmiştir.

Julien, evlendikten sonra herhangi bir değişmeye uğramıyor. Maupassant'ın yarattığı roman kahramanına ters, rejisör Astruc'unkine doğru orantılı davranışım geliştire geliştire, serüvendeki yerini büyütüyor. Bu gelişme ve büyüme yumuşaklık ve rahatlık içinde değil, sert, kırıcı ve tedirginlikle olmaktadır. Kısa bir za-

manda karısından, karısının zaman zaman onurundan çok şey kaybeden aşkından, çevresinden usanıyor, bıkkınlık getiriyor. Avuntuyu ava gitmekte veya hizmetçi Rosalie'yi baştan çıkarıp onunla kurallar dışı münasebet kurmakta arıyor. Jeanne, kocasını geleneklere bağlılığın verdiği bir içtenlikle sevdiğinden, hizmetçisiyle olan bu çirkin münasebeti öğrendiğinde bile yeteri kadar -veya beklendiği kadar- karsı koyamıyor. Rosalie'den sonra Fourcheville'in hafifmeşrep karısı Gilberte ile olan münasebeti karşısında bile isyana yanaşmıyor, anlaşılmaz bir kadercilikle soyun eğiyor ve Julien ile Gilberte'nin ölümüne de bu yüzden engel olmaya çalışıyor.

Astruc "Une Vie - Bir Hayat'da bu çapraşık gibi görünen, fakat aslında son derece sade hikâyeyi, yine sade ve çapraşık olmayan bir sinema diliyle anlatmaktadır. Oyuncu seçimi isabetli olduğundan, rejisör - oyuncu alış verişleri de başarıyla sürdürülmektedir. Maria Schell -"Son Köprü"nün, "Beyaz Geceler" in ve "Sen Bir Melektin"in iyi oyuncusu- doğrusuna söylemek gerekirse, "Une Vie - Bir Hayat'da öbür filmlerindeki oyunlarından ayrı değildir. Astruc, filminin senaryosunu biraz da Maria Schell'leştirmiştir. Bu yüzden, film boyunca baş kadın oyuncuda, daha önce görülen üç önemli filminden -çoğunlukla "Beyaz Geceler" ve "Sen Bir Melektin"denyer yer benzer oyunlara, rastlamak mümkün olmaktadır. Hafif Fransız komedi filmlerinin "sevgilisi" Pascale Petit, Rosalie'de şimdiye kadar hiç bîr filmde görülmeyen bir oyun vermektedir.

Ve "Kızıl Vazo"

"Une Vie - Bir Hayat"ın rejisörü Astruc, Fransız sineması ve Türk seyircisi için ne kadar yeni ise, "Kızıl Vazo"nun rejisörü Atıf Yılmaz da Türk sineması ve seyircisi için, bir o kadar eskidir. Aşağı yukarı her iki rejisör de dış görünüşte yarı ağdalı birer aşk hikâyesini anlatmaktadırlar. Fakat hiç bir zaman şartlar "müsavi" değildir ve ne Peride Celal bir Maupassant, ne de Atıf Yılmaz bir Astruc'tur. İkisi arasındaki tek benzerlik, rejisörlerin birer roman - sinema uygulamasına gitmiş olmalarıdır ki, bu oluş, birine başarı sağlarken diğerine sinemadaki yerini sarsacak kadar bir güçsüzlük getirmektedir.

Sansürün, kan dâvasının senaryocular ve rejisörlerce ele alınıp işlenmesine izin vermediği Türkiyede "Kızıl Vazo", ilk olarak bu izinsizlik engelini aşan film olmakta ve yer yer türlü açmazlara düşen serüveni, Türk sinemasının iyi "yıldız oyuncu"su, Göksel Arsoy ile Belgin Doruk götürmektedir. Bu iki roman ve film kahramanının çevresinde sıralananlar -meselâ Ahmet T. Tekçe, mesela Hüseyin Baradan gibi- yerleri bir türlü mimlenmemiş kişiler ola--ak kalmaktadırlar. Dilediği zaman anlatım ve çalışma yönünden seyrek başarıya ulaşan, ama çokluk işi bir baştan savmacılığa getiren Yılmaz, "Kızıl Vazo"da filmoğrafisin de pek sık rastlanan kötü filmlerine bir yeni örnek daha vermektedir. Romanı hiç bir şekilde yorumlamaya gitmeyen -yalnız romanı, yani romanın getirdiği olayları ve kişiler üzerindeki etkilerini değil, kişilerin davranışlarını da rejisör, bunaltıcı bir şekilde olaylara sırtım dayamış acemi işi bir senaryoyu birbiri arkasına görüntüler halinde beyaz perdeye aktarmaktadır. Delikanlı ile genç kız bir yerli film rastlantısıyla karşılaşırlar ve aradaki kan dâvasına rağmen sevişmeye' koyulurlar, İkide bir, bir takım cansız, ölü kişiler de olaylara girip çıkarlar. Bu ölü kişiler akışı değiştirme gücünden de yoksun olduklarından, kamera karşısına geçip konuşmalı resimlerini çektirirler ve giderler.

"Kızıl Vazo" neresinden bakılsa, Atıf Yılmaz için -kendisinden hâlâ birşeyler bekleyenlere göre- eler tutar bir film değildir. Yılmazın, "Kızıl Vazo"yla, yılın çok iş yapan filmin rejisörü olmaktan başka bir kazancı olmamıştır.

Her tedbir emniyet için...

Tasarruflarınızı TÜRKİYE İŞ BANKASI'na yatırmakla paranızı emniyet altına almış olursunuz... aynı zamanda, senenin en zengin ikramiye çekilişlerinde şansınızı denersiniz. Üstelik % 6,5'a kadar faiz alırsınız.

Vadesiz hesaplarda her 200 liraya, vadeli hesaplarda her 100 liraya ayrı bir kur'a numarası verilir. Kur'a numaralarınızı keşidelerden 15 gün evvel hesabınızın bulunduğu Şubemizden öğrenebilirsiniz.

2 ay ara ile 2 büyük çekilişte:
6 MİLYON

29 Aralıkta:	7 Martta:
4 MİLYON	**2** MİLYON

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi